



**J. BAUDRİLLARD'IN MARXİZM VE
FOUCAULT ELEŞTİRİLERİ BAĞLAMINDA
HİPERGERÇEKLİK VE HAKİKAT
ANLAYIŞI**

Büşra ALTIN

**Yüksek Lisans Tezi
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
Prof. Dr. Tuncay İMAMOĞLU
2023
Her Hakkı Saklıdır.**

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Büşra ALTIN

**J. BAUDRİLLARD'IN MARXİZM VE FOUCAULT ELEŞTİRİLERİ
BAĞLAMINDA HİPERGERÇEKLİK VE HAKİKAT ANLAYIŞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Tuncay İMAMOĞLU

ERZURUM – 2023



TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum ‘‘J. BAUDRİLLARD’IN MARXİZM VE FOUCAULT ELEŞTİRİLERİ BAĞLAMINDA HİPERGERÇEKLİK VE HAKİKAT ANLAYIŞI’’ adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[15/02/2023]

[Büşra ALTIN]

Aslı Islak İmzalıdır

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.



SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tuncay İMAMOĞLU danışmanlığında, Büşra ALTIN tarafından hazırlanan bu çalışma / / tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Tuncay İMAMOĞLU İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ruhattin YAZOĞLU İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Doç .Dr. Habib ŞENER İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
ÖNSÖZ.....	IV
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	VII

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

BAUDRİLLARD VE SİMÜLE FİKİRLER

1.1. FRANSIZ FELSEFESİNDE MARXİZM TEMELLERİ.....	5
1.1.1. Neden Foucault’u Unutmak	6
1.1.2. Foucault’un İktidar İddiaları	9
1.2. MARXİZM’İN İDDİALARI VE BAUDRİLLARD’IN YANITLARI	16
1.2.1. Marxizm’in Baudrillard’a Karşı Savunması	23

İKİNCİ BÖLÜM

FELSEFEDE ÖZNE VE NESNE

2.1. ÖZNE-NESNE TARİHİ	29
2.1.1. Baudrillard’ın Nesnesi	36
2.2. TRANS-HÜMANİZM VE SİMÜLASYON	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HİPER-GERÇEKLİĞİN ÖTESİ

3.1. BAUDRİLLARD’IN HAKİKAT VE TANRI SÖYLEMLERİ İLE PATAFİZİK	70
3.2. BAUDRİLLARD’DA DİNİ ÇOĞULCULUĞA BAKIŞ	99
SONUÇ.....	105
KAYNAKÇA	109
ÖZGEÇMİŞ.....	115

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****J. BAUDRILLARD'IN MARXİZM VE FOUCAULT ELEŞTİRİLERİ
BAĞLAMINDA HİPERGERÇEKLİK VE HAKİKAT ANLAYIŞI****Büşra ALTIN****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Tuncay İMAMOĞLU****2023, 124 sayfa****Jüri: Tuncay İMAMOĞLU**

Bu çalışmanın konusunu, simülasyon kuramı ve postmodern düşüncede kendine münhasır hakikat anlayışı ile Jean Baudrillard'ı oluşturmaktadır. Baudrillard'ın hayatında oldukça önemli olan sol görüş etrafında iki önemli isim hiç şüphesiz Marx ve Foucault'tur. Eserlerinde sıklıkla yediği bu isimlerin onun simülasyonuna dayalı, biçimsel dünyasını açıklamasında ayrı bir öneme sahiptir. Baudrillard, sol fikrin bir dönem takipçisi olmuş ancak solun kapitalizmin küresel gücü karşısında zamanla eridiğini fark etmiş ve hiper-gerçekliğin tersine çevrilmesi umudunu böylelikle kaybetmiştir. Antik Yunan metafiziğindeki hakikat algısı ise 18. yüzyılı takip eden süreçle birlikte yerini yeni dünya sistemi; modernizme bırakır. Modernizme kadar hakikat "arke" mantığıyla açıklanmış, tüm disiplinlerde bu mantık üzerine hakikat temellendirilmiştir. Modernizm ile birlikte hakikat anlayışı "akıl" merkezli olmuştur. Yine tüm disiplinlerde etkisini gösteren bu hakikat anlayışı postmodern dönemin eleştirilerinin ortak noktası haline gelmiştir. Postmodern düşünürler artık bire indirgenen hakikat anlayışlarını eleştirmekle birlikte bu anlayışları ne yanlışlayabilmişler ne de doğrulayabilmişlerdir. Bu yüzden Postmodern döneme ait bir hakikat belirtmek oldukça zordur. Bu çalışmada amaç Baudrillard özelinde onun hakikat anlayışında derin etkiler yaratan betimlemeleri sunmak ve bütününde ise Postmodern dönem düşüncesine göz kırmaktır. Tezin amacına uygun olacak şekilde metin analizi yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Baudrillard, Patafizik, Transhümanizm, Simülasyon, Postmodern, Marxizm, Foucault

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

**JEAN BAUDRILLARD'S UNDERSTANDING OF HYPERREALITY AND
TRUTH IN THE CONTEXT OF HER CRITICISMS OF MARXISM AND
FAUCAULT**

Büşra ALTIN

Thesis Advisor: Prof. Dr. Tuncay İMAMOĞLU

2023, Page: 124

Jury: Tuncay İMAMOĞLU

The subject of this study is Jean Baudrillard with his unique understanding of truth in simulation theory and postmodern thought. Undoubtedly, Marx and Foucault are two important names around the leftist view, which is very important in Baudrillard's life. These names, which he often reproaches in his works, have a special importance in explaining his formal world based on his simulation. Baudrillard was a follower of the left opinion for a while, but realized that the left was melting in time in the face of the global power of capitalism and thus lost hope of reversing hyper-reality. The perception of truth in ancient Greek metaphysics was replaced by the new world system with the process following the 18th century; to modernism. Until modernism, the truth was explained with the logic of "archa", and truth was based on this logic in all disciplines. With modernism, the understanding of truth has been "reason" centered. Again, this understanding of truth, which shows its effect in all disciplines, has become the common point of the criticisms of the postmodern period. Although postmodern thinkers criticize the understanding of truth, which is now reduced to one, they have neither been able to falsify nor confirm these understandings. Therefore, it is very difficult to state a truth belonging to the Postmodern period. The aim of this study is to present the descriptions that have profound effects on Baudrillard's understanding of truth in particular, and to wink at the Postmodern period thought as a whole. In accordance with the purpose of the thesis, the text analysis method was used.

Key Words: Baudrillard, Pataphysics, Transhumanism, Simulation, Postmodern, Marxism, Foucault



ÖNSÖZ

Bu tezin amacı Jean Baudrillard özelinde içinde bulunduğumuz düşünce dönemi olan Postmodern çağın hakikat iddialarını ortaya koymaktır. Birinci bölümde, Jean Baudrillard'ın fikirlerine zemin hazırlayan ve aynı zamanda radikal biçimde eleştirdiği Marxizm ve Foucault'un iktidar söylemleri ele alınmıştır. İkinci bölümde de felsefe tarihinde hakikat algıları ve metafizik temelleri ile birlikte Baudrillard'ın hakikat düşünceleri ve Patafizik bilimine değinilerek tahlili ortaya konmuştur. Üçüncü bölümde ise Baudrillard'ın Simülasyon kuramına dayanan Transhümanizm ve dini çoğulculuğa yönlendiren fikirleri ele alınmıştır. Genel olarak Baudrillard'ın düşünce yapısı oldukça dağınık olsa da tam da Postmodern döneme uygun bir tavır takındığı söylenebilir.

Çalışmama bilgi ve tecrübeleriyle değerli katkılarda bulunan danışman hocam sayın Prof. Dr. Tuncay İMAMOĞLU'na ve desteklerini esirgemeyen bölüm hocalarıma teşekkürlerimi arz ederim.

Erzurum-2023

Büşra ALTIN

KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e	: adı geçen eser
AIDS	: Acquired Immune Deficiency Syndrome
Bkz.	: bakınız
Çev	: Çeviren
DNA	: Deoksiribo Nükleik Asit
Hız.	: Hazreti
ss.	: sayfa sayısı
t.y	: tarih yok
v.b	: ve benzeri
v.s	: vesaire

GİRİŞ

1929 yılında Reims'te doğan Baudrillard, Sarbonne Üniversitesi Alman Edebiyatı bölümünü okudu. Almanca öğretmenliği yaptığı sırada Henri Lefebvre ile tanışarak doktorasını tamamladı. Jean Baudrillard, doktora çalışması olarak ortaya koyduğu *Nesneler Sistemi* 'yle birlikte felsefi düşünce tarihine adım atmıştır. Filozofumuzu tanıtan ve aynı zamanda kuramı olarak değerlendirilen “*Simülakrlar ve Simülasyon*” kitabı “*Nesneler Sistemi*”nden sonraki çalışması olarak sunulmuştur. Baudrillard, bir toplumbilimci olmasıyla birlikte günümüz düşünce dönemi için önemli bir entelektüel ikondur. Baudrillard'ın nesnelere yönelmesini sağlayan radikal tavrının kesinlikle derin bir felsefe tarihi okumalarından sonra oluştuğu söylenebilmektedir. Felsefenin doğduğu toprak olan Antik Yunan felsefe geleneğiyle birlikte doğa ve insan felsefesi, felsefe çalışmalarının iki ana konusu olmuştur. Kendi içinde farklı isimlerce ele alınmış, farklı bakış açıları olsa da doğa felsefesinde de insan felsefesinde de ister madde ister töz olsun düalist yapı söz konusu olduğu söylenmektedir. Düalist yapı korunurken bu yapının kavramları farklılaşsa da karşıtlık içeren; bir kavramın hakikatin kendisine işaret eden apaçıklığa, diğer kavramın ise yanılsanmış görünüme ait karaktere sahip olduğu görülmektedir.

Modern Batı anlayışıyla birlikte düalist yapının yeni adı özne- nesne olduğundan Antik Yunan'daki düalist yapı da özne-nesne şeklinde açıklanacak olursa eğer Postmodern felsefe geleneğine kadar özne merkezli düşünce savunulduğu söylenebilmektedir. Baudrillard'ın ise yine kendi deyimiyle ve anlaşıldığı kadarıyla birbirlerinin yerine geçebilen ifadelerle söylenecek olursa; tüm anlamların, auraların (tinselliğin), sırların, değerlerin, kötülüğün ve iyiliğin kaybolduğu realist bakış açısına sahip olduğu görülmektedir. Aynı zamanda onun günümüzde sadece ilkel insan toplumlarının sahip olduğu tek ve önemli değer olan değiş-tokuşu tüm dünya topluluklarına ihraç edilmesi gerektiğine dair romantik bir bakış açısına da sahip olduğu söylenmektedir¹. Baudrillard, günümüz tüm toplumlarını fesada uğratan tek gücün Batı'nın özne merkezli hakikatiyle birlikte inşa ettiğini düşündüğü metafiziğinin ürettiği günümüz iktidarı yani kapitalizm olduğunu söylemektedir. Kapitalizmin değişim değerini

¹ Zhang Yibing, *Postmarxist Temel Metinlerin Analizi Cilt II, Derrida'nın Marx Hayaletleri Baudrillard ve Debord'un Yeni Toplumu*, (Çev.: A. Muhaddisoğlu), Canut Yayın Evi, İstanbul , 2021.

görmezden gelerek kullanım değerine odaklanması aynı zamanda nesneler sisteminde bozulan ilkel topluluklara ait simgesel değiş-tokuşun bir bedeli olarak söylenmektedir.

Geçmişten itibaren öznenin tiranlığıyla kaybolan tüm hakikat değerleri Baudrillard'ın deyimiyle nesnelerin gizli etkinliğiyle özne ayartılmaya, baştan çıkarılmaya, intikam alınmaya mahkum tutulmaktadır. Küresellik tanımı tüm insanlığa ait olan anlamına gelmekte iken Baudrillard'a göre küresellik, teknoloji gücünü ifade eder. Evrensellik ise bütünüyle simgesel olana yani değer ve kültüre ait görülmektedir. Baudrillard eserlerinde her iki kavramın günümüzde açtığı problemleri işlerken İslam ülkeleri ve bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğuna ait en son topraklardan olan Fas ve milliyetçi tavrını modern zamana kadar kendi alfabesini kullanarak ortaya koyan Japonya'nın asla Batılılaşamayacağını söylerken, küreselleşmenin arka planında olan evrenselliği önemseydiği görülmektedir.² Küreselleşme tanımından yola çıkarak Baudrillard'ın bir komplo teorisi gibi anlattığı yapay zeka gibi ileri teknolojinin günümüzde gerçekliğin kendisi haline gelen transhümanizm konusunu gündeme getirmiştir. Baudrillard; *Cool Anılar* serisiyle birlikte, *Nesneler Sistemi* başta olmak üzere tüm eserlerinde sık sık işlediği cinselliğin doğal olandan koparak, üremeden ayrışık ve porno endüstrisiyle birlikte içi boşalan bir artışla devam ettiğini savunmaktadır. Transhüman ile birlikte bu teorik beklentiler yeni bilişim sistemleri ve sibernetikle birlikte pratiğe dökülmüştür. İnsan ötesi geçişin başlangıcı olarak Baudrillard'ın yine Modernizm'in doğaya karşı açtığı savaşı işaret ettiği görülmüştür.

Baudrillard, tüm kaybolan gerçekliğin altından Batı'nın kıskanç ve yozlaştırıcı iktidarının çıktığını savunmaktadır. Böylelikle hakikat Baudrillard'a göre düalist ilerlemeye mahkum iken Tanrı ve Hakikat birbirinden bağımsız kabul edilmektedir. Ancak bu ikili yapıya ait tek bir şey bulunmaktadır. Buna, görünümlerden ayrı simgesellik denmektedir. Tanrı, simgeselliği ara ara ortaya çıkaran nesneler sistemi gibi çalışmaktadır. Dolayısıyla Tanrı iyilik görünümünden ayrılmış kötülüğün ve ayartmanın kaynağı haline gelmiştir. Simgeselliğin yaşaması için de değiş-tokuş döngüsünün sürmesi gerektiğine inanan Baudrillard'a göre özne ve nesne hakikatin el değiştirdiği varlıklardan öte geçmemektedir. Baudrillard'a göre hakikat sembolleri cinsellik, ölüm, ilkel toplumların hediyeleşmesini ifade eden değiş-tokuş, ötekilik ve ırkçılık arası toplumdur.

² Jean Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı-Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme*, (1990a), (Çev.: E. Abora, I. Ergüden), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995, 132.

Cinsellik karşıtlıktan yoksun iki cinsin baştan çıkarmayla ortaya çıktığı ve ayartmanın doğurduğu sırrın açığa çıkmasıyla müstehcen olacak değiş-tokuşu ifade etmektedir. Ölüm, cinselliğin üremeden ayrılarak mükemmel donanımdaki varlığın klonlanması üzerine ölümsüzlüğe doğru ilerleyen bir arzu haline gelmiştir. Ötekilik, Batı'nın barışçıl ve özgürlük vaatleriyle yıkıma uğratmaya çalıştığı binlerce yıllık stratejisidir. Öteki ise kendini şiddetinin en uc noktasına ulaştığı terörizmle birlikte temsil eder. Baudrillard'a göre temsil edilen yönüyle terörizm gerekliken bazen iktidar, terörizmi temsil edebilmektedir. Terörizm, ötekiliğin en radikal biçiminde olsa bile terörizmin iktidara karşı dik duruşu Baudrillard tarafından olumlu karşılanır. Böylelikle yeni toplumlar hem rehine hem suçlu hem iktidarın kendisi olacaktır. Toplumlar modernleşmeyle birlikte iktidardan aldığı ya da iktidarın zorlamasıyla edindiği demokrasiyle birlikte iktidarın sorumluluğuna sahip olmuştur. Nihayetinde ise artık gerçek topluluk yani toplumsal yok olmuş, sessiz yığın ya da kitlelere dönüşmüştür. Irkçılık ise varlığını yine modernleşme sonrasına borçludur.³

Baudrillard'a göre hakikatin yok olduğu en mükemmel toplum olan Amerika, Beyaz ve Siyah ayrımını başlatan ve her ne kadar anayasal düzeyde özgürlük söylemlerinin bayrağını ilk tutan ülke olsa da ırkçılığı en yoğun şekilde yaşar. Baudrillard, ırkçılığı biyolojik anlamda saçma ve gereksiz görse de ötekiliğin varlığı ve devamı için gerekli gördüğü anlaşılır. Ona göre öteki, yer yer takip edilen ve gözlemlenebilen konumunda olmalıdır.⁴ Baudrillard'ın cinsellikte gerekli gördüğü sırrı ötekinin izlenmesi için de gerekli gördüğü anlaşılır. Eğer öteki ile paylaşılan yol aleni şekilde takip edilirse bu takip bütünüyle müstehcen hale bürünecektir. Dolayısıyla şiddeti doğurmaya elverişli bir ortam oluşabilecektir. Baudrillard, yok edilmiş hakikat ve sadece görünüme sahip olan hakikat sembollerinin tersine çevrilmesini mümkün görmez.⁵ Hatta yok olan hakikat o kadar yavaş bir yok oluşa doğru ilerler ki Baudrillard, bu yok oluşa "için için kaynama" adını verir. Hakikat, geri döndürülemez şekilde yok olmuşsa eğer geriye kalan tek şey hakikatin bir yerlerde olduğuna inanan optimist bakış açısını terk ederek takınılacak en gerçekçi ve natüralist tavırla hakikat söylemlerini sadece

³ Jean Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, (1983), (Çev.: Oğuz Adanır), Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2021, 61-62

⁴ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı-Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme*, 164.

⁵ Jean Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, (1981), (Çev.: Oğuz Adanır). Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2003, 172.

betimlemek ve alaycı bir üslupla yani Patafizik ile çözümlemektir. Çünkü iyilik ve kötülüğün savaşı sona ermiş, artık hiper kötülükle saf kötülüğün savaşı başlamıştır. Baudrillard'ın köktenci reddedişinin arkasında hiç kuşkusuz oldukça önemseydiği hakikat iddialarına karşın oldukça pesimist bir tavır takındığı söylenebilir.⁶

Baudrillard'ın hakikat anlayışını anlayabilmek için radikal eleştirilerini yönlendirdiği Marxist söylemler ve Foucault'un düşünce yapısı çalışmamız için oldukça önem arz etmektedir.



⁶ Jean Baudrillard, *Anahtar Sözcükler*, (2000a), (Çev.: O. Adanır, L. Yıldırım), Paragraf Yayınevi, Ankara, 2005, 46.

BİRİNCİ BÖLÜM

BAUDRİLLARD VE SİMÜLE FİKİRLER

1.1. FRANSIZ FELSEFESİNDE MARXİZM TEMELLERİ

Çalışmamızın konusu olan Jean Baudrillard'ın Fransız olması sebebiyle düşünce hayatında ait olduğu çevrenin felsefesinden bahsetmek gerekmektedir. Fransız felsefesi üzerinde üç dönemin etkili olduğu görülmektedir. Bunları açıklamak gerekirse; Descartes'in zihin ve beden ayırımına dayalı öznel metafiziği üzerine oluşan Kartezyen sorgulama tarzı odaklı dönem,⁷ Özne merkezli Hegel, Husserl ve Heidegger'in temsil ettiği ilk dönem, Son dönem olan antihümanist ve özne eleştirisi üzerine kurulu Nietzsche'nin temsil ettiği Alman felsefesi dönemi.⁸

Avrupa ülkelerinde Marxizm'in en geç ulaştığı yer olmuştur. Fransız Marxizm'inde önemli bir isim olan Lefebvre, Marx'ın iktisadi determinizmini benimsemek yerine kişileri ve şeyleri bütüncül değerlendiren bir filozof olmuştur.⁹ Lefebvre, Marx'ın Hegel'den farklı olarak diyalektiği, içeriğin kavramdan türetilmesi yoluyla değil de içeriğin kavramın gelişimine yönlendirmesi ihtiyacının farkında olduğunu görmekteydi. Dolayısıyla diyalektik materyalizm hem idealizmi hem de materyalizmi aşmaktadır. Lefebvre, Marxizm'i açıklarken aslında amacı yabancılaşmayı bertaraf etmektir. Lefebvre, Marxist diyalektiğin oluşunda en önemli engel olduğunu düşündüğü yabancılaşmayı üç evre ile açıklamaktadır; birincisi, kendiliğinden, beşerî ihtiyaçların formu gereği oluşan evredir; ikincisi ise kendiliğinden oluşmuş düzenin daha rasyonel halidir. Üçüncüsü ise yanılsama evresidir. Bu son evrede rasyonel görünümler fetişleştirilmiştir. Bu evrede karşı konulamaz derecede belli bir grubun tahakküm altına girilmektedir.¹⁰ Lefebvre'nin yabancılaşma ile ilgili mücadelesi sadece kapitalizm ile ilgili değildir, o bu mücadelenin baskıcı sosyal devlet üzerinde de uygulanabilir olduğunu düşünmektedir.¹¹

⁷ Mustafa Dikmen, *Michel Foucault ve Jean Baudrillard Düşüncesinin Karşılaştırmalı Bir Analizi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2021, 63.

⁸ Dikmen, *Michel Foucault ve Jean Baudrillard Düşüncesinin Karşılaştırmalı Bir Analizi*, 64.

⁹ Ahmet Cevizci, *Felsefe Tarihi*, Say Yayınları, Ankara, 2019, 1195.

¹⁰ Cevizci, *a.g.e.*, 1196.

¹¹ Cevizci, *a.g.e.*, 1197.

1.1.1. Neden Foucault'u Unutmak

Fransa-Almanya savaşının ortaya çıktığı dönemde lise öğreniminde olan Baudrillard, o dönemin Fransa'sında Marxizm'in Fransa çevrelerinde kurtuluş fikri olarak anılmasından sonra Lefebvre ve birçok Marxist Fransızların yaptığı gibi, 1956'da Macaristan'ın Sovyetler tarafından işgal edilmesi ve sonrasında Kruşçev'in Komünist Partisi'nin 20. yılı sebebiyle yaptığı konuşmanın ortaya çıkması nedeniyle görüşlerinden ayrılmıştır.¹² Bütünüyle baktığımızda ne Foucault ne de Baudrillard, kendilerine ait metoda sahiptir. Onlar sadece düşünsel enstrümanlarla çalışmalarını yürütmüşlerdir.¹³ Baudrillard'a göre Foucault şöhreti seven biri olarak, şöhreti arttıkça iktidarını zorba ve keyfilik üzerine kurmuştur.¹⁴

Baudrillard'a göre Foucault'un iktidar söylevlerindeki her şey kusursuz ve nitelediği bütün ayrıntılarda oldukça anlamlı görünmektedir. Ancak söylemlerindeki anlam sadece metin üstünde kalmıştır.¹⁵ Filozofumuza göre Foucault'un söylevlerindeki iktidar gerçek iktidarın adeta kopyasıdır. Zaten onun ayartma gücü de buradan kaynaklanmaktadır.¹⁶ Baudrillard, Foucault'un iktidar ve cinsellik temalı çalışmalarını kesin bir şekilde dile getirdiği dönemin, iktidar ve cinselliğin yok oluşunun başladığı ilk tarih olan Klasik Çağ'da aramasının tesadüfi olmadığını belirtmektedir.¹⁷ Foucault, iktidar ve cinsellik temalı çalışmalarını nesnellik ve çoğulcu terimlerden yararlanarak açıklamaktadır.¹⁸ İktidarı paylaşmak demek onun var olduğu anlamını taşımamaktadır. Çünkü iktidarı henüz anlayamadığımız bir şekilde kaybettik yani ona göre iktidar simülasyon evreninde hiper-gerçekleşmiş bir modele indirgenmiştir. Ancak Foucault açısından politika bir son değil dönüşümler sistemi olarak tanımlanmaktadır.

¹² Hümeysra Okuyan, *Jean Baudrillard'ın Simülasyon Kuramının Temellendirildiği Argümanların Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018, 51.

¹³ Dikmen, *Michel Foucault ve Jean Baudrillard Düşüncesinin Karşılaştırmalı Bir Analizi*, 117-118.

¹⁴ Mehmet Anık, "Aykırı Bir Düşünür Olarak Jean Baudrillard ve Gösteriş Amaçlı Tüketim", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9, 2016, 441-453, 443.

¹⁵ Jean Baudrillard, *Foucault'yu Unutmak*, (1977), (Çev.: O. Adanır), Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2013, 14.

¹⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 15.

¹⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 16.

¹⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 17.

Filozofumuz için Foucault'un iktidarı, diktatörlükten mikro hücre alanlarına doğru benzerlik gösteren dönüşümden meydana gelen bir yapıya sahip olduğu görülmektedir.¹⁹

Baudrillard, Foucault'nun iktidar üzerine çok fazla odaklandığını belirterek alt düzeydeki terimleri yeniden anlamlandırırken, iktidarı değişmeyen bir terim olarak yerinde bıraktığını dile getirmektedir.²⁰ Filozofumuza göre Foucault, cinsellikten bahsederken asla duygusal söylemler kullanmamış, bilinçaltı kavramından bile yararlanmadan herhangi bir açıklığa kavuşmamış şekilde cinselliği işlemiştir.²¹ Baudrillard'a göre Foucault, her şeyin temelinde hem politika hem de cinsellik olduğunu savunurken sadece saçmalamıştır. Çünkü politika çökmüş, cinsellik ise özgürleştirme adına hiper-gerçeklik evreninde bir modele dönüşmüştür.²² Foucault, cinselliğin şu anki halini özetlerken bunun geçmişini burjuvazi kökenli insan itibarını arttırma üzerine bir bedene sahip olma düşüncesinden kaynaklandığını ve bu algının zamanla dünya toplumlarına dağıtılması olarak görmektedir. Ancak burjuvazi kaynaklı cinsellik istencinde, Foucault'a hak veren Baudrillard, zamanla burjuvazinin bedenler üzerindeki iddiasının tenler üzerinden sır gibi akıp gittiğini savunmaktadır.²³

Baudrillard'a göre Foucault'un olumlu etki ve içkin iktidar anlayışı Deleuze ya da Lyotard'ın sunduğu arzu kavramı ile benzerlik içerisinde bulunmaktadır. Bu arzu artık ne bastırılmış, ne de yoksunluk çekilen düzeydedir. Arzu artık çoğalan ve yoğunlaşan bir şekilde görülmektedir. Foucault'un arzusu onun iktidarı demektir.²⁴ Ona göre Foucault'un iktidar, bilgi ve hazdan oluşan çalışmaları sadece arzu kuramına hizmet etmektedir.²⁵ Foucault'un, cinsellik tanımı madde üretimine yönlendirilebilmesi için baskı altına alınması gerektiği inancı üzerine kurulmuştur. Bu düşünce beraberinde proletaryanın baskı altına alınmasını akla getirmiştir. Aslında ilk akla gelen seçenek bu olsa da tarih baskıyı hep ayrıcalıklı sınıflar üzerinde denemiştir.²⁶ Baudrillard'a göre üretmek, ayartmanın zorla somutlaştırılmasıdır. Ayartma ise üretimin tam tersi istikametindedir.²⁷ Baudrillard'a göre cinsellik kavramı üzerinde olabildiğince

¹⁹ Baudrillard, *Foucault'yu Unutmak*, 17.

²⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 18.

²¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 18.

²² Baudrillard, *a.g.e.*, 20.

²³ Baudrillard, *a.g.e.*, 20.

²⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 24.

²⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 26.

²⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 26-27.

²⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 29.

tanımlamalar yapmak sadece Batı'nın gerçekliğine uygun bir saplantısı haline gelmiştir. Diğer kültürlerde ise politika, ekonomi, hukuk ve toplumsal ile ilgili her türlü model birbirinden ayrılmamak üzere var olmaktadır. Ancak Batılılar toplumsala ait tüm değerleri anlayabilmek adına yine tüm değerleri parçalayabilmektedirler.²⁸ Dolayısıyla filozofumuza göre Batı kültürü dışındaki diğer toplumlarda cinsellik bile hala karşılıklı cereyan eden bir hediyeleşme gibi devam etmektedir.²⁹ Baudrillard için iktidar söylemleri adı altında kapitalizme özgü zihinsel temanın ürünü olan arzuyu ön plana çıkarmanın hiçbir anlamı bulunmamaktadır.³⁰ Ona göre Foucault, farkında olmasa da anlatmak istediği şey; baskı yoluyla hiçbir sonucun elde edilemeyeceği ancak üretim aracılığıyla bir sonuca ulaşabileceğidir. Baskı altında tutma yoluyla hiçbir sonuç alınamamasına rağmen özgürleştirme aracılığıyla bir sonuca varılabilmektedir. Zaten buradaki problemi Baudrillard, ikisi arasındaki çelişki ile tanımlamaktadır. Çünkü özgürleştirme her zaman bir baskı üretmekte ve üretici güçler de başta arzuya, bedene ve kadınlara yönelik olmak üzere baskıyı her zaman kullanmaktadır.³¹ Baudrillard, üretim sisteminin çarkında olmayı reddeden, içimizdeki biriktirmeye engel olan bir direncin olduğunu düşünmektedir.³² Baudrillard'a göre Foucault'un dediği gibi iktidar, toplumsalın her zerresine nüfuz etmiş olsaydı insanların iktidara karşı direnmekten vazgeçmeleri gerekirdi. Eğer geleneksel anlamda itaat edilmesi gereken bir iktidar da olsaydı bu iktidar çoktan alt edilmiştir.³³ Baudrillard'a göre iktidar düzleminde asla karşıt mevziler söz konusu olmamaktadır. İktidarın, her an iktidarlığın elinden gidebileceği korkusunu taşıyan, simgesel bir döngü üzerinde ayartma düzenine ait olduğu görülmektedir.³⁴ Dolayısıyla Baudrillard, ayartmanın iktidardan daha güçlü olduğunu savunmaktadır.³⁵

Baudrillard'a göre iktidar ne bir süreç ne bir yapı ne bir töz ne de bir güçtür. O sadece bir meydan okumadır. Bu meydan okuma ise toplumun kendisi ile karşılıklı oynadığı döngü ile ortaya çıkmaktadır.³⁶ Meydan okuma iktidar için gerekli olmasına

²⁸ Baudrillard, *Foucault'yu Unutmak*, 30-31.

²⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 32.

³⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 34.

³¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 35.

³² Baudrillard, *a.g.e.*, 54.

³³ Baudrillard, *a.g.e.*, 55.

³⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 57.

³⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 58.

³⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 65.

rağmen bu ne amaçtır ne de araçtır.³⁷ İktidar geçmişte bu simgesel meydan okumanın kabulü ile iktidarını yaşatırken her zaman sisteme kurban gideceğinin bilincini taşımaktadır.³⁸ Baudrillard'a göre ne politikacılar savundukları iktidarın var olduğunu düşünmekte, ne bankacılar paranın bir anlamı olduğunu düşünmekte, ne de tanrı bilimciler savundukları Tanrı'nın var olduğunu düşünmektedirler. İşte bu noktada Foucault'un arkasına gizlenmiş olduğu sırrın bir güce dönüştüğünü görmektedir. Dolayısıyla filozofumuza göre iktidar ancak gerçekte bir iktidarın olmadığını düşünerek egemenliğini elde edebilmektedir. İktidar temsil edilme derdini taşıdığı her an karşısındaki toplum tarafından ölüme mahkum edilmektedir.³⁹ Baudrillard, Makyavelci iktidar anlayışından itibaren meydan okuma biçimini benimsemiş tüm hakikatler ile alay edip iktidarın öldüğünü savunmuş tek modern iktidar biçiminin Faşizm olduğunu savunmuştur. Bundan dolayı toplum bu faşist iktidara karşı hiçbir zaman direnç göstermemiştir.⁴⁰ Sonuç olarak Baudrillard için Foucault'nun epistemisinin temeline oturttuğu iktidar kavramı en az Foucault'nun eleştirdiği modernizm ve kapitalizm kadar tehlikelidir.

1.1.2. Foucault'un İktidar İddiaları

Foucault, Louis Althusser etkisinde kalarak 1950 yılında Fransız komünist partisine katılmış ancak 1951 yılında bu partiden ayrılarak psikopatolojiye yönelmiştir.⁴¹ Foucault'un düşünce yapısını üç ana döneme ayırabiliriz; Birinci dönem 1960'lı yıllarda ortaya çıkan antihümanist ve arkeolojik bakış açısıdır. İkinci dönem 1970'li yıllara tekabül eden jeolojik bakış açısıdır. Bu dönemde iktidar söylemleri çalışmalarında sıklıkla yer almaktadır. Üçüncü dönem ise, 1980 yılına tekabül etmektedir. Bu dönemde etik alanıyla ilgili olmak üzere bireyin özgürlüğü ve kendi kendisiyle ilişkisini ele alınmıştır.⁴² Foucault, başta tutucu bir Marxist'tir. Daha sonra fenomenolojik öznel bakış

³⁷ Baudrillard, *Foucault'yu Unutmak*, 70.

³⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 69.

³⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 73-74.

⁴⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 77.

⁴¹ Nesrin Canpolat, N. Rigel (Ed.), *21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar Kadife Karanlık* (ss.75-139), Su Yayınevi, İstanbul, 2005, 76.

⁴² Cevizci, *Felsefe Tarihi*, 1252.

açısını kaybetmesi ile birlikte Sartre'ın tarih alanında özgür öznenen güç aldığı düşüncesini de reddetmektedir.⁴³

Foucault, Nietzsche'nin jeneoloji (soy bilim) alanından oldukça etkilenmiştir. Dolayısıyla jeneolojide kullanılan tüm tarihsel kayıtlar onun *a priorilerini* meydana getirir. Daha sonra ise Heidegger'in bilimsel alanda nesne merkezli anlayışından oldukça etkilendiği görülmektedir.⁴⁴ Foucault'un arkeolojik çalışmaları Kant terminolojisinde sıklıkla kullanılan evrensel ve zorunlu *a prioriler* yerine tarihsel *a priorileri* kullanmış olması ile başlamaktadır. Foucault Kant'ın mutlakçı *a priorilerinden* uzak epistemik çoğulcu bir anlayışı savunmaktadır.⁴⁵ Foucault için *a priori* doğrulara ait değildir, *a priori* yalnızca tarihe aittir.⁴⁶ Foucault'a göre episteme kendi içerisinde asla belirli ilkelere sahip olmayıp yeni bir sistemle birlikte peşin peşin birbirini takip eden bir mantığa sahip olmamaktadır. Tamamıyla bir sonraki epistemenin izlerini taşımadığını yani süreksizliği üzerine durduğunu düşünmektedir.⁴⁷ Foucault'a göre üç tür epistemik dönem vardır. Birincisi, nesneler arasındaki benzerliklerin bulunduğu, üretimin üretken olmayan söylemlerinin olduğu Rönesans epistemesidir.. İkincisi, Rönesans epistemesinde görülen benzerlik ağlarının belirgin özelliklerinin toplanıp ayrıştırıcı özelliğiyle bir analiz yapıldığı klasik episteme dönemidir. Bu döneme hâkim olan etki ise doğa bilimleri ile kendisini karakterize eden fiziğin nesneler üzerindeki çalışmalarıdır.⁴⁸ Üçüncüsü ise keskin tarihsel beşerî gelişimin yaşandığı modern episteme dönemidir. Bu dönemi Foucault, hakikat arayışının anlamsızlaştığı dönem olarak görmektedir. Jeneoloji, Foucault'un yöntemi, bilgi, iktidar, ceza ve gözetim ise onun çalışma konularını oluşturmaktadır.⁴⁹ Foucault'a göre, tarih sürekli ilerleyen ve gelişim gösteren bir yapı değil aksine iktidar mücadelelerinin oluşturduğu bir kaostadır. Dolayısıyla Foucault, iktidar mücadelesini jeneoloji yöntemiyle nesneler ve öznelere bakımından araştırmaya çalışmaktadır.

Foucault'a göre iktidar belli bir hükümeti değil kuramsal gerçekliğin içerisinde tamamen olumsuz ifade etmektedir. Ona göre iktidar, bilgiyi en güzel modern zamanda

⁴³ Cevizci, *Felsefe Tarihi*, 1253.

⁴⁴ Cevizci, *a.g.e.*, 1254-1255.

⁴⁵ Cevizci, *a.g.e.*, 1257.

⁴⁶ Michel Foucault, *Bilginin Arkeolojisi*, (1969), (Çev.:V. Urhan), Birey Yayınları, İstanbul, 1999, 165

⁴⁷ Cevizci, *Felsefe Tarihi*, 1260.

⁴⁸ Cevizci, *a.g.e.*, 1260-1261.

⁴⁹ Cevizci, *a.g.e.*, 1262.

kontrol altında tutmaktadır. Buna en güzel örnek olarak, kriminolojik biçimlerin değişimi üzerinden vermektedir. Şöyle ki; modern öncesi dönemde suçlulara verilen cezaların bedene yönelik ve cezaların açıktan yapılması modern dönemde ise bunun tam aksine özgürlüğün elden alınması ya da psikolojik işkence yoluyla gerçekleşmesi olarak görülmektedir.⁵⁰ Foucault'a göre modernleşme sonrasında verilen cezaların ardından kamusal alana geri dönebilen suçlular aslında iktidardaki üretimi arttırma projesinin bir gereğidir. Kapatma, her zaman için kapatılanın aleyhine işlemektedir.⁵¹ Foucault'a göre modern dönem kesinlikle ötekileştirmenin son derece belirginleştiği ve bununla birlikte iktidarın insanlar üzerinde son derece disiplin başarısını elde etmiş ve Baudrillard'ın deyimiyle ötekinin terörizmine açık bir dönem haline gelmiştir.⁵² Foucault'un kariyerinin son dönemlerinde ise ilk dönemlerinin aksine iktidar anlayışında bir değişiklik görülmektedir. Söz konusu iktidar artık tek merkezli değil daha yayılcı ve çok merkezli bir yapıdadır. Bunun nedeni ise bireylerin benlik teknolojileri yoluyla kendilerini açığa vurdukları özgürleşme isteklerinden kaynaklanmaktadır.⁵³ Foucault, *Deliliğin Tarihi* adlı kitabında Ortaçağ'ın cüzzam hastalığının toplumsal dışlanmışlığını işlemiştir. Dışlama ve kapatma söylemleri ile birlikte modernitenin akıl üzerindeki hakikat normlarını ele almaktadır.⁵⁴ Foucault, özne merkezli akılcı iddiaların gerçeklik üzerinde kesin belirlenimler taşıyamayacağını söylerken duyu ve algıların tıpkı deliler gibi davranabileceği ihtimali üzerine sıklıkla durur.⁵⁵ Foucault, 1966'da *Kelimeler ve Şeyler* adlı kitabında hayat, emek ve din bilimlerindeki değişikliklerle insan bilimlerinin ortaya çıkışını betimlemektedir.⁵⁶ Felsefenin nesnesi olan insanın klasik anlamda dağıldığını, insanın artık özne olmaktan çıkıp emekli ve tarihsel bir varlık olarak betimlenmesi üzerinde durmuştur.⁵⁷ Foucault için insanın tarihsel bir varlığa dönüşme süreci tamamen Descartes'ın etkisiyle oluşan mekanik, hayatın temalarından uzak, yekpare tarzdaki bilgi sistemiyle başlamıştır.⁵⁸

⁵⁰ Cevizci, *Felsefe Tarihi*, 1263-1264.

⁵¹ Cevizci, *a.g.e.*, 1265.

⁵² Cevizci, *a.g.e.*, 1266.

⁵³ Cevizci, *a.g.e.*, 1267.

⁵⁴ Canpolat, *21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar Kadife Karanlık*, 77.

⁵⁵ Michel Foucault, *Deliliğin Tarihi*, (1961), (Çev.: M. Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara, 2006, 85-86.

⁵⁶ Canpolat, *a.g.e.*, 78.

⁵⁷ Canpolat, *a.g.e.*, 61.

⁵⁸ Michel Foucault, *Kelimeler ve Şeyler İnsan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi*, (1966), (Çev.: M. Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, İstanbul, 2001, 188.

Foucault'un hakikati onu ele geçirmek üzere kurulmamıştır. Hakikati tarihsel anlamda sınırlandıran ve değerlendiren tarzda ele almaktadır.⁵⁹ Foucault, *Kelimeler ve Şeyler* adlı kitabında postmodern zamanda epistemolojik öznenin öldüğünü söylerken bu görüşünde mutlaka 20. yüzyılın psikanaliz, dil bilimi ve etnoloji biliminin düşüncelerindeki etkisinden bahsetmektedir.⁶⁰ Foucault, *Bilginin Arkeolojisi*nde Fransız bilim tarihçileri Bachelard ve Canguilhem'in çalışmalarından oldukça etkilenmiştir. Foucault, tarih yazımında bulunan kesintililiği, ve olumsuzlamayı da doğru bulmamaktadır. Dolayısıyla onun Hegel ve Marx'ın tarih olgularının aksine bir duruş sergilediği söylenmektedir.⁶¹ Foucault, tarihteki kesintililiği uyumsuzluk olarak tanımlar.⁶² Foucault'un geleneksel tarih anlayışının ilke edindiği kesintileri, insanların söylemlerinde yer alan tarihsel anlamda süreklilik ve kesintiler olmasıyla ve bir tarihi belgeler olarak ele almayıp anıtlar olarak ele almasıyla arkeoloji yapma amacını taşıdığı söylenmektedir. Foucault, kesintiler arasında oluşan olayları ancak söylemsel ölçütler kullanarak anlayabileceğimizi savunmaktadır.⁶³ Foucault, iktidarın hak ve baskı yoluyla bir güç oluşturmadığını aksine iktidarı üretken, pozitif bir şekilde tanımlamaktadır. Foucault'a göre bilgi, iktidar üretir; iktidar da bilgi üretir.⁶⁴ Foucault'a göre iktidar ve söylem bir stratejidir.⁶⁵

Foucault, 1975 yılında yazdığı *Hapishanenin Doğuşu* adlı kitabında ise 18. yüzyılda hapishanenin ne amaçla ortaya çıktığını ve devamında hapishanelerin, okulların, hastanelerin ve iş yerleri gibi çeşitli kurumlar üzerinden iktidar oluşumunu ele almaktadır.⁶⁶ Ona göre tutukluluğu sağlayan her kurum adı değişse bile modern zamanın ürünü olarak bedensel azabın üstünü örtme amacını taşır.⁶⁷ Foucault, 1976'da *Cinselliğin Tarihi* kitabında bilme istencinin cinsellik tarafından bastırılmasını modern biyo-iktidar tarafından üretilerek bireylere dağıtıldığını iddia etmektedir. Dolayısıyla Freud ve Herbert Marcuse gibi hakikati insanın özgürleşmesinde bulan kuramlara sert bir eleştiri

⁵⁹ Ayhan Ece, *Michel Foucault Düşüncesinde Söylem, Düzen ve Hakikat* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009, 58.

⁶⁰ Canpolat, *21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar Kadife Karanlık*, 78-79.

⁶¹ Canpolat, *a.g.e.*, 79.

⁶² Michel Foucault, *Bilginin Arkeolojisi*, (1969), (Çev.: V. Urhan), Birey Yayıncılık, İstanbul, 1999, 189.

⁶³ Canpolat, *a.g.e.*, 88.

⁶⁴ Canpolat, *a.g.e.*, 80.

⁶⁵ Ece, *a.g.e.*, 62.

⁶⁶ Canpolat, *a.g.e.*, 80.

⁶⁷ Michel Foucault, *Hapishanenin Doğuşu*, (1975), (Çev.: M. Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara, 1992, 19.

sunmaktadır. Ona göre özgürleşme yerine kendini yaratmak, arzusunun özgürleşmesi yerine de zevki yoğunlaştırmak gerekli görülmektedir.⁶⁸ Foucault, Yahudi-Hristiyan geleneğindeki cinsellik olgusunu tutucu ve tek tip olarak görmekle birlikte Antik Yunan'daki cinsel modellerden pek de farklı görmez.⁶⁹ Aynı zamanda cinselliği, toplumsal ilişki ağlarının eşbiçimi olarak tanımlar ve iktidarın ancak dolaylı olarak cinselliği belirleyebileceğini savunur.⁷⁰

Foucault, entelektüel geleneksel veya evrensel ve spesifik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Tüm toplumu bir kural üzerinde formüle eden geleneksel entelektüel ona göre siyasi eylem ve pratik alanda bir bütünleşmeye dönüştürdüğü için olumsuzdur.⁷¹ Spesifik entelektüel ise Foucault'un dediğine göre belli bir disiplinde ve belli bir kurumda çalışan bütünleştirici bilgidir.⁷² Foucault bu yeni entelektüelin oluşumunda II. Dünya Savaşı sonrasında atom fiziği bilimin ortaya çıkışının etkili savunucusudur. Atom fizikçiliği, Foucault'un dünyayı yok edebilecek bir iktidar gücünü oluşturmuştur.⁷³ Foucault, entelektüelin üç konumundan bahsetmektedir; birincisi, kendi sınıfsal konumunun spesifikliği, ikincisi, bir entelektüel olarak araştırma alanı içindeki spesifikliği, üçüncüsü, toplumdaki hakikat siyaseti üzerindeki spesifikliği.⁷⁴ Foucault'un "epistemesi belirli bir dönem içerisinde nesneler biçimini tanımlayan insanoğlunun günlük, teorik doğruları hakkında geliştirdikleri söylemlerin oluşturduğu tarihsel *a priorilerdir*."⁷⁵ Foucault, epistemeyi üç ana döneme ayırır; birincisi Rönesans epistemesi, ikincisi klasik episteme, üçüncüsü modern epistemedir. Foucault'a göre Rönesans döneminin epistemesi benzerlik üzerine kuruludur. Klasik Çağ'da ise Rönesans'da yer alan kıyas metodu bu dönemde çözümlemeyle karşılaşmaktadır. Son olarak ise çağdaş episteme, Klasik Çağ sonsuzluğunu elinden alarak sonluluk kavramından çözümlemeye gidilen epistemedir. Foucault'a göre klasik dönemde insan doğa tarihi ve genel dil bilgisi üzerine araştırma konusu olurken modern dönemde biyoloji, iktisat ve filolojinin konusu

⁶⁸ Canpolat, 21. *Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar Kadife Karanlık*, 81.

⁶⁹ Michel Foucault, *Cinselliğin Tarihi*, (1976-1984), (Çev.: H. Uğur Tanrıöver), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2007, 303-304.

⁷⁰ Michel Foucault, *a.g.e*, 278.

⁷¹ Canpolat, *a.g.e*, 83.

⁷² Canpolat, *a.g.e*, 83.

⁷³ Canpolat, *a.g.e*, 83.

⁷⁴ Canpolat, *a.g.e*, 83-84.

⁷⁵ Ece, *Michel Foucault Düşüncesinde Söylem, Düzen ve Hakikat*, 9.

olmaktadır.⁷⁶ Foucault'a göre Kant, aklı ön plana çıkararak aydınlanmayı tam olarak anlayamamaktadır. Kant, ahlakı hem kişisel anlamda görev ve sorumluluk gibi ele alırken; Aydınlanma, bütünüyle toplumun katılım sağladığı bir olgu üzerine temellendirilir.⁷⁷ Foucault'un hümanizme bakış açısı din, bilim ve siyasetten ödünç alınan insan tasavvurlarına dayanan, tek başına bir işlevinin olmadığı, tutarsızlık, esnek insan anlayışı üzerinde renklendirme yapmaktan başka bir şey olmadığı üzerine kurulmuştur.⁷⁸ Hümanizmin insanı dışlayan yapısının aksine Foucault hakiki öznenin maddi olan her şeyini küçümsemesi ve alt etmesi gerektiğine inanmaktadır.⁷⁹ Foucault, Aydınlanma ve hümanizmanın birbirine girift olması dışında aynı şeyi benimsemiş olduklarını asla düşünmemektedir. Ona göre 18. yüzyılda insanlığa önem verilmesinin nedeni sadece insanlığa ilişkin soruların ağırlık kazanmasıdır.⁸⁰

Foucault'un iktidarı Marxizm'in ekonomi çıkarlarına dayalı sınıf hakimiyetinden oldukça uzak görünmektedir. Foucault, iktidarı, iradeler bütününe kendine çeken bir irade anlamında kullanılırken Nietzsche'ye yakın bir görüşe sahip olduğu söylenebilmektedir.⁸¹ Foucault'un iktidar anlayışı Nietzsche'nin *güç istenci* kavramıyla doğru orantılı gözükmemektedir. Foucault'un iktidarı hiçbir zaman baskı mekanizması oluşturmamış, aksine ona göre iktidar sadece yaratıcı özelliğe sahip bulunmaktadır.⁸² İktidar, Foucault'a göre her yerde görülmektedir. Ancak iktidarın her yerde oluşu kuşatıcı olmasından değil her şeyin temelinde olmasından kaynaklanmaktadır.⁸³ 18. yüzyıldan itibaren Batı toplumlarına özgü iktidar anlayışı beraberinde cezalandırma sisteminde de değişiklik yapmıştır. Eski monarşik sistemin şiddet gösterisi ve hakikati ortaya çıkartışı yerine, bedensel şiddetten öte, davranış biçimleri üzerinde ıslah etme metodu oluşmuştur.⁸⁴ Foucault'un biyo-iktidar söylemleri ise insan bedeni ve nüfus iktisadının kapitalizmi üzerinde iki strateji ile çalışmaktadır.⁸⁵ Biyo-iktidar bu iki stratejiyi iyi

⁷⁶ Canpolat, 21. *Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar Kadife Karanlık*, 89-90.

⁷⁷ Michel Foucault, *Büyük Kapatılma*, (1954-1988), (Çev.: I. Ergüden, F. Keskin), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011, 172-173.

⁷⁸ Canpolat, *a.g.e*, 94.

⁷⁹ Canpolat, *a.g.e*, 94.

⁸⁰ Canpolat, *a.g.e*, 96.

⁸¹ Michel Foucault, *a.g.e*, 176-177

⁸² Canpolat, *a.g.e*, 99.

⁸³ Canpolat, *a.g. e*, 99.

⁸⁴ Canpolat, *a.g.e*, 101.

⁸⁵ Canpolat, *a.g.e*, 102.

oyunarak normalizasyon toplumunu oluşturmaktadır.⁸⁶ Monarşi iktidarı, öldürme ve yaşatma üzerinde izin verici iken, biyo-iktidar, ölüm izni verme gücündedir. Irkçılık ise Foucault'a göre biyo-iktidarın yaşatma istenci arasında oluşan kopukluktan meydana gelmektedir.⁸⁷ Foucault'a göre iktidar da söylemin kendisi de birer stratejidir.⁸⁸ Foucault'un söylem üzerine durduğu bir diğer şey ise onun okuma yazma ve değiş tokuştan olan bir oyundan ibaret olduğudur.⁸⁹ Foucault, *Büyük Kapatılma* adlı eserinde insan faaliyetlerini dört kategoriye ayırmaktadır; 1) Ekonomik üretim, 2) Aile üretimi, 3) Dil üretimi 4) Ayinler, bayramlar. Bu kategorilerin dışında kalanları marjinal bireyler olarak açıklamaktadır. Her kategorinin kendisi dışında kalan marjinal sınıfları da bulunmaktadır. Birinci kategorinin marjinal sınıfı siyasetçiler ve dini yöneticilerdir, bunlar çalışmaz çalıştırır. İkinci kategorinin marjinalleri ise bekarlar, homoseksüeller ve transseksüellerdir. Üçüncü kategorinin marjinal sınıfı ise şairlerdir. Çünkü kullandıkları dil farklı anlamları taşıyor olabilir. Ancak bütün kategorilerin dışladığı tek grup ise delilerdir.⁹⁰ Foucault, bahsedilen bu sınıfsal ötekileştirmeye kapatılma ismini vermiş ve tüm kapatılmaların burjuvanın proletaryayı kapatmasıyla başladığını düşünmüştür.⁹¹

Foucault, cinsellik ile ilgili çalışmalarında cinselliğin ne olduğu ile değil toplumdaki işlevi ve iktidardaki yeri ile ilgilenmiştir. Söz gelimi Antik Yunan'daki cinsellik denetim merkezinin odağında yer alan bir yapı arz etmiştir.⁹² Cinsellik Foucault'a göre tanrıya bir başkaldırının ifadesidir. Çünkü cinsellikle birlikte insan tanrısal istençlerden koparak kendi istencine meyil etmiştir.⁹³ Bir diğer çalışma konusu olan hapisaneler ise Foucault'a göre hem bir denetim aracıdır hem de mahkumiyete dayalı bir dayanışmanın oluşturduğu suçlular toplumu yaratmaktadır. Hapisaneler, ona göre sağladığı imkanlar dolayısıyla caydırma işlevinin yerine daha çok çekici hale gelebilmektedir.⁹⁴

⁸⁶ Canpolat, 21. *Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar Kadife Karanlık*, 103.

⁸⁷ Canpolat, *a.g.e.*, 104.

⁸⁸ Ece, *Michel Foucault Düşüncesinde Söylem, Düzen ve Hakikat*, 62.

⁸⁹ Canpolat, *a.g.e.*, 108.

⁹⁰ Canpolat, *a.g.e.*, 118.

⁹¹ Michel Foucault, *Büyük Kapatılma*, 138.

⁹² Michel Foucault, *Cinselliğin Tarihi*, 486-490.

⁹³ Canpolat, *a.g.e.*, 123.

⁹⁴ Canpolat, *a.g.e.*, 127.

1.2. MARXİZM'İN İDDİALARI VE BAUDRİLLARD'IN YANITLARI

Marx, alışılmışın dışında bir tarih anlayışı benimsemiştir; dünyayı olduğu gibi anlama üzerine değil dünyayı değiştirme problemine eğilmiştir. Tarih ona göre olmuş bitmiş şeyleri açıklamak yerine insanın kaderiyle ilgili bilgiler vermesiyle ilgilenmelidir. Marx, Hegel'den etkilendiği diyalektik ile birlikte sosyal sistemin bir zaman sonra karşısına dönüşeceğiinden emindir. Böylelikle Marx'ın etik, bilim, tarih, ahlak ve kutsal olanla iç içe geçmiş bir tarzı olduğundan bahsedilebilir.⁹⁵ Marx'ın oluşturmak istediği şey Darwin'in evrim kuramının toplumsal alanda da benzerini kurmak, birikimsel ilerlemeye dayalı iyi bir toplumsal meydana getirmektir.⁹⁶ Marx'ın diyalektik temalı toplumsal değişimi emek şekillendiriciliği ile oluşmakta iken Baudrillard'da olasılık temalı kitle iletişim araçları toplumda baş şekillendiricidir.⁹⁷

Marx, Feuerbach'dan oldukça etkilendiği şu düşünceleriyle söylenebilir; Marx, empirik yöntemler dışında keşfedilemeyecek olan metafiziksel tüm bilgileri reddetmektedir. O bir bakıma pozitivist karakter sergilemektedir. Bununla birlikte ruh ve beden düalizmini de reddetmektedir. Marx'ın materyalizmi Demokritos, Zenon ve Epiküros gibi ilk materyalistlerden farklıdır. İlk materyalistler daha çok doğa ile ilgilenirken Marx, materyalizmi insan ve toplum üzerine irdelemiştir. Bu benzersiz farkın oluşmasında şüphesiz Marx'ın *tarihsel gelişme teorisinin* payı büyüktür.⁹⁸ Marx, yabancılaşma kavramını derinlemesine ele alan Hegel'den ziyade dini yabancılaşmayı ekonomik yabancılaşma ile çözüme kavuşturan Feuerbach'ın öğretimsel yabancılaşmasını örnek almıştır.⁹⁹ Marx, yabancılaşmayı Hegel ve Feuerbach açısından ele alırken Hegel'in felsefesiyle tanrı bilimini tekrardan inşa ettiğini savunur. Feuerbach ise yadsımanın yadsımasını yaparak karşıtlıktan uzak olumlayıcı bir felsefe yarattığını düşünür.¹⁰⁰ Marx'ın etik anlayışı yabancılaşmanın ön plana alındığı, toplumsal sistemlerin kavranması üzerine bir çözümleme önceliği taşıdığından Aristoteles, Kant ve

⁹⁵ Cevizci, *Felsefe Tarihi*, 857.

⁹⁶ Jean Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, (1982), (Çev.: O. Adanır), Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2021, 68.

⁹⁷ Ahmet Dağ, *Jean Baudrillard'da Simülasyon Kavramını Temellendirme Çabası*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009, 62.

⁹⁸ Cevizci, *a.g.e*, 858-859.

⁹⁹ Dağ, *a.g.e*, 56.

¹⁰⁰ Karl Marx, *Yabancılaşma*, (1927), (Çev.: K. Somer, A. Kardam, S. Belli, A. Gelen, Y. Fincancı, A. Bilgi), Sol Yayınları, Ankara, 56.

Mill gibi filozofların geleneksel ahlaki problemleri onun için ikincil dereceden önemlidir. Marx'a göre liberal özgürlük, bireyci ve olumsuz özelliktedir. Liberal özgürlüğün olumsuzluğu bireyin belli bir davranışı yapmaya zorunlu olmaması ile ölçmesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu özgürlük anlayışı Marx'a göre temelinde hazzın olduğu, toplumsal ilişkilerden ve karşılanması gereken ihtiyaçlardan muaf olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.¹⁰¹ Marx'ın, özgürlüğün temeli olarak gördüğü insan özü kavramı içerisinde insan bilincini taşımak, başka canlılarla ilişki halinde olmak ve aynı zamanda kendisi dışında nesneleştirme özelliğine sahip olması konumuyla özünü yani doğaya uygun olan yanını kullanması insanın ahlaki anlamda iyi olacağının ve özgür olacağının kanıtıdır. İnsan özü aynı zamanda ihtiyaçlara mukabil gelişim gösterdiği için bu ihtiyaçlar herhangi bir engele uğrarsa Marx'a göre yabancılaşma söz konusu olacaktır. Marx'a göre nesneleştirme insan özünün doğası gereği yaptığı şey olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla insan özünü, insanlığın nesneleştirme sürecinin ürünü olarak görebilmek mümkün gözükmemektedir. Ama Marx'a göre nesneleştirme insanlar dışında başka biri tarafından kontrol edilmeye başlanırsa nesneleştirme süreci insan türü için faydalı olamayacaktır. Burada başkası tarafından kontrol edilme kapitalizmin kendisine tekabül etmektedir.¹⁰²

Marx'a göre insanın özünü oluşturacak doğal sürecin sonucu yani nesneleştirme araç değil amaçtır.¹⁰³ Dolayısıyla Marxizm'in aksine kapitalizm insani olmayan bir kuvvet aracılığıyla insanın lehine gibi gözüken mülkiyeti amaç edinmektedir.¹⁰⁴ Buradan anlaşılacağı gibi Marx'ın değindiği nesneleştirme, kapitalizm ile birlikte dejenerasyonun bir ifadesi olarak "*mübadale ekonomisine*" dönüşmektedir.¹⁰⁵ Marx, kapitalizmin temel olgularını sınırlı sayıda üretim aracını elde tutma, toplumsal emek örgütlenmesiyle özel mülkiyetin yok olmasını sağlama, global pazar yaratma olarak açıklar.¹⁰⁶ Bu nesneleştirme sürecinde Marx'ın ön planda tuttuğu asla bireyin kendisi değildir. Nesneleştirme kontrolünü eline alan kapitalizm ile birlikte insan özü ilk öncelikle toplumsal ilişkilerde yabancılaşma ile karşılaşacaktır. Kolektif yabancılaşmanın son

¹⁰¹ Cevizci, *Felsefe Tarihi*, 867-868.

¹⁰² Cevizci, *a.g.e*, 869-873.

¹⁰³ Cevizci, *a.g.e*, 872.

¹⁰⁴ Cevizci, *a.g.e*, 874.

¹⁰⁵ Cevizci, *a.g.e*, 870.

¹⁰⁶ Karl Marx, *Kapital III*, (1894), (Çev.: A. Bilgi), Sol Yayınları, Ankara, 2011, 236.

aşaması olarak Marx teknoloji nesnelerinin fetişleşmesi olarak kabul etmektedir.¹⁰⁷ Marx, Feuerbach'ın yabancılaşma teorisiyle insan özünü bulacağına inanırken Baudrillard yabancılaşmadan kurtulmanın olmadığını savunmaktadır.¹⁰⁸ Baudrillard'ın Marxizm hakkındaki düşüncelerine yer verdiğimizde ise şunlar görülür; Baudrillard'ın Marxizm eleştirilerinin hakikat algısında o kadar önemlidir ki sol düşüncenin iktidar çabasını taşıyan Marxizm eleştirisini başlı başına *İlahi Sol* adlı kitabında toplu olarak işlemişse de *Üretimin Aynası, Tüketim Toplumu* adlı kitapları başta olmak üzere iktidar konusundaki fikirlerini betimlemede Marxizm eleştirisine sıkça yer verdiği söylenebilir.¹⁰⁹ Baudrillard, 19. yüzyıl ve 20. yüzyıl Alman filozoflarından oldukça etkilenmiştir.¹¹⁰ Baudrillard, bilhassa sosyalizm konusunda Henri Lefebvre'nin düşünce izlerini taşımaktadır. Lefebvre, nesnelerin nitelendikçe daha anlaşılabilir olduğunu söylerken o da Baudrillard gibi dünyanın çelişkili gerçekliği ile baş döndürücü etkisinden oldukça bahseder.¹¹¹ Lefebvre, bilime olan güveni ile Baudrillard'ın fikirlerinden ayrılmaktadır.¹¹²

Baudrillard'a göre Marxistlerin en büyük hatası Hegelciliğin diyalektiğini fetişleştirmeleridir; Aşk, nefret, kadın, erkek, ölüm, determinizm gibi birçok kavram tartışma konusu edilmiştir.¹¹³ Komünistler Baudrillard'a göre hiçbir zaman siyasi oyunun farkına varamamış, iktidar kaygısı taşıırken ideolojilerini destekleyen herhangi bir araç geliştirememişlerdir.¹¹⁴ Marxizm'le birlikte metafiziğin içine bulanık mantık ve eskiye dair tarih bile değiştirilmeliydi. Ama Marxistler çoğu zaman sorulara cevap verebilmek için değiştirilmesi gereken mantıktan faydalanmak zorunda kalmışlardır. Marxistler, Marx'ın bilgi teorisi ve kendine özgü bir yönteminin olmamasının nedenini de zaman darlığı olarak savunmuşlardır.¹¹⁵

Ekonomi politiği Marx ile birlikte sınıfların ortadan kaldırılması ve toplumsallığın şeffaflığında çözüm bulmaktaydı. Ancak Baudrillard'a göre ne ekonomi ne de politikayla

¹⁰⁷ Cevizci, *Felsefe Tarihi*, 874.

¹⁰⁸ Ahmet Dağ, *Ölümçül Şiddet Baudrillard'ın Düşüncesi*, Külliyat Yayınları İstanbul 2011, 93.

¹⁰⁹ Bkz. Jean Baudrillard, *Üretimin Aynası-ya da Tarihi Materyalist Eleştiri Yanılsaması*, (1973), (Çev.: O. Adanır), Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 1998.

¹¹⁰ Özkan Eroğlu, *Baudrillard'ı Okumak*, Tekhne Yayınları İstanbul 2014, 13.

¹¹¹ Eroğlu, *a.g.e.*, 27.

¹¹² Eroğlu, *a.g.e.*, 28.

¹¹³ Eroğlu, *a.g.e.*, 21.

¹¹⁴ Jean Baudrillard, *İlahi Sol 1977-1984 Döneminin Günlük Olayları Hakkında*, (1985), (Çev.: Oğuz Adanır), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2015, 12-13.

¹¹⁵ Eroğlu, *a.g.e.*, 24.

ilgisi olan bir çözümleme yapmak mümkün değildir. Çünkü kendi içerisinde evrilen bir felaket oyunu olan trans-ekonomi oluşmaktadır. Dolayısıyla artık ekonomi ne değer problemi ne de üretim değerlerini içeren bir haldedir.¹¹⁶ Baudrillard'a göre Marx'ın değindiği gibi krizin kriz doğurması ya da herhangi bir ekonomik çöküşün başka bir çöküşe neden olması ya da bir savaşın başka bir savaşa neden olması günümüz sisteminde gerçek kabul edilemez. Bir olay önceki ile artık bağlantı içerisinde değildir. Buna en güçlü örnek verilecek olan ise dünya, dünyayı yok edecek bir nükleer enerjiye sahip iken bunu hala kullanmamış olmasıdır. Sermaye ve para hiper-gerçekliği artık üst katmanlarda bir yörüngede oturmaktadır.¹¹⁷ Baudrillard'a göre Marxizm'in ekonomi politikasına tek katkısı ona ahlaki değer kazandırmasıdır.¹¹⁸ Kendi deyimiyle Baudrillard'ın Marxizm'e *İlahi Sol* demesinin nedeni de tam olarak bu ahlaki yanıdır.¹¹⁹ Yoksa Baudrillard'a göre Marxist söylevlerin içeriği her zaman kurban olmanın masumiyetini taşımaktadır.¹²⁰ Marxizm'in ahlaki yanı ona göre maddenin kullanım değerine odaklanarak bu anlayışı topluma da kıyaslamasından kaynaklanmakta ve bunun sonucunda Baudrillard'a göre Marxizm, sonunda politika üretecek kapasiteye erişemeyecektir.¹²¹ Baudrillard'a göre sosyalizm iktidara geldiğinde artık toplumsal son bulmuş, toplum diye bir şey kalmamıştır.¹²² Dolayısıyla bugün artık problem sermaye değil toplumdur.¹²³ Toplumsal sınıflar da aslında hiç var olmamıştır. Baudrillard'a göre burjuvazi tek başına bir sınıf olarak proletaryayı sınıfsal mücadele kavgasına sokmayı amaç edinmiştir.¹²⁴ Dolayısıyla filozofumuza göre şişirilmiş bir toplumun bugünkü geldiği noktayı en güzel şekilde sosyalizm özetlemektedir.¹²⁵ Komünizm pohpohladığı toplumsala siyaset zevkini tattırarak Baudrillard'ın bugünkü sessiz yığınlarının oluşmasında büyük pay sahibi olmuştur.¹²⁶ Baudrillard'a göre kitleler artık temsil edilmenin derdinde değildir.¹²⁷ Kitleler onlar için gösteri yapacak olan kahramanlara, yeri geldiğinde kurban olacak iktidara ihtiyaç duymaktadır. Mitolojik ve tarihsel zamanların hepsinde bu süreç

¹¹⁶ Jean Baudrillard, *Tam Ekran*, (1997), (Çev.: B. Gülmez), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul , 2002, 33.

¹¹⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 31-32.

¹¹⁸ Baudrillard, *İlahi Sol 1977-1984 Döneminin Günlük Olayları Hakkında*, 15-16.

¹¹⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 138.

¹²⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 13.

¹²¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 16-17.

¹²² Baudrillard, *a.g.e.*, 24.

¹²³ Baudrillard, *a.g.e.*, 23.

¹²⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 19.

¹²⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 34.

¹²⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 26.

¹²⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 40.

aynıdır.¹²⁸ Filozofumuza göre yine sosyalistler toplumsal yanlış değerlendirmişlerdir. Çünkü sosyalizme göre her toplum sahip olduğu kendi değeriyle uzlaşmalıdır. Ama filozofumuza göre bu sadece entelektüel bazı kesimlerin zihninde olan bir ütopyadır. Toplumlar asla ahlaki anlamda iyileşemeyecekler, onlar hep iki yüzlü olacaklardır.¹²⁹ Baudrillard’a göre sosyalizm değerleri hedef almakta, simülakrların baştan çıkarıcı yanını tasfiye edip ahlakı ve tarihi temel almak istemişlerdir.¹³⁰ Dolayısıyla sosyalizm de sadece alternatif simülakrdır.¹³¹

Filozofumuza göre bütünüyle toplumu alt üst eden şey temelinde duyarsızlaşmanın salgınlaşmasıdır.¹³² İktidar ve toplum ise birbirlerine karşı hoşgörülüdürler. Çünkü egemenlik hakları iletişim araçlarında, sorumluluklar ise karşılıklı paylaşımlardadır.¹³³ Bu sebeple kitleler artık temsil edilme derdini geçmişteki gibi taşımazlar, iktidar da temsil etme derdini taşımaz.¹³⁴ Baudrillard’a göre 18. yüzyıl Aydınlanma çağı ile birlikte siyasetçiler ve aydınların toplumlara modernleşmenin yararlarını anlatmalarıyla toplumların kendilerine yabancılaşmaları başlamıştır.¹³⁵ Aynı hızda gerçeklik algısı da modernite sonrası “simgeleşme” dönüşmüştür.¹³⁶ Filozofumuz için asıl sorun şuydu; acaba bu vaat edilen gelişme gerçek anlamda bir arzu muydu ya da siyasetçiler ve aydınların temelini oluşturdukları bu toplumsal yapılanmada en kusursuz rolde miydiler?¹³⁷ Filozofumuza göre Batılı demokrasi totaliter sistemlerden farkı olsaydı onların karanlığını demokrasimiz emebilirdi.¹³⁸ Demokrasinin emici olmamasıyla birlikte filozofumuz için artık içinde bulunduğumuz ve aldatıldığımız duruma göre amaç cennetten kurtulma olmalıdır. Dolayısı ile totaliter rejim sistemleri gerçek cehennemin kendisidir. Cennet ürünü hiçbir silah- insan hakları gibi- totaliter cehenneme cevap

¹²⁸ Baudrillard, *İlahi Sol 1977-1984 Döneminin Günlük Olayları Hakkında*, 43.

¹²⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 85.

¹³⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 86.

¹³¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 67.

¹³² Baudrillard, *a.g.e.*, 119.

¹³³ Baudrillard, *a.g.e.*, 78.

¹³⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 42.

¹³⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 109.

¹³⁶ Eroğlu, *Baudrillard’ı Okumak*, 14.

¹³⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 110.

¹³⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 136.

veremez hale gelmiştir.¹³⁹ Baudrillard, bilhassa demokrasi olmak üzere göstereceği her bir direnişin gelişme karşıtlığı olarak algılanmasını da doğru bulmamaktadır.¹⁴⁰

Baudrillard için sol, hiçbir zaman iktidara gelmek de istememiştir.¹⁴¹ İktidarı elde etse bile bundan suçluluk duymuştur.¹⁴² İktidarı elde edememesinin nedeni ise köktenci aşırıçılığının tanrılaşan boyutudur.¹⁴³ Yine Marxizm, zamanla felsefi her türlü çalışmayı devlet kontrolüne almıştır.¹⁴⁴ Marx'ın özgürlük üzerine temellendirdiği sosyalizm, Sovyet döneminde baskı ve denetim ideolojisine dönmüştür.¹⁴⁵ Marxizm'in kendi kaynakları ile milli kültürel değerleri de çakışma halindedir. Marxizm iktidarlığında, toplumun aklında bu ideolojinin kaynağının hangi ihtiyaçtan ve bu toplumsal dayanaklı kuramın neden sadece Marx'ın aklına geldiği gibi sorular cevapsız kalmıştır.¹⁴⁶ Zamanla Stalin politikaları Hegelciliğin diyalektiğine eş tutulmuştur.¹⁴⁷ Bütün bu olumsuz değerdeki tarihsel Marxizm gerçekleri dışında Marxizm'de hümanizme yer olmamasına rağmen Baudrillard'ın insanlara bulundukları durumu açıklama dürtüsü taşıdığı söylenebilir.¹⁴⁸ Marxizm'in anti-ideolojik etik anlayışına rağmen Baudrillard'da ahlak anlayışı belirli değildir.¹⁴⁹ Baudrillard, simüle olmuş dünyada her ne kadar ütopya kalmasa bile hep bir ütopyanın peşinde olmak gerektiğine inanmaktadır.¹⁵⁰ Baudrillard'a göre Marxizm de kapitalizmden çok farklı olmayarak büyük burjuvanın değil küçük burjuvanın eleştirisidir. Bataille'nin aristokratik bakış açısı ile Marxizm, efendinin ölümüyle mücadele eden kölenin durumu gibidir.¹⁵¹ Baudrillard'a göre Marx'ın yeni üretim biçimleri stratejileri evrenselleşme amacı taşıdığı anda bir tür din kuralına dönmüş,

¹³⁹ Baudrillard, *İlahi Sol 1977-1984 Döneminin Günlük Olayları Hakkında*, 137-138.

¹⁴⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 112.

¹⁴¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 95.

¹⁴² Baudrillard, *a.g.e.*, 139.

¹⁴³ Baudrillard, *a.g.e.* 139.

¹⁴⁴ Eroğlu, *Baudrillard'ı Okumak*, 22.

¹⁴⁵ Cemalettin İlker Ayaz, *Küresel Toplumsal Hareketler Çerçevesinde Jean Baudrillard'ın Simülasyon Kuramının Uluslararası İlişkilere Yansımaları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2019, 13.

¹⁴⁶ Eroğlu, *a.g.e.*, 23.

¹⁴⁷ Eroğlu, *a.g.e.*, 24.

¹⁴⁸ Eroğlu, *a.g.e.*, 29.

¹⁴⁹ Eroğlu, *a.g.e.*, 28.

¹⁵⁰ Eroğlu, *a.g.e.*, 33.

¹⁵¹ Abdurazzak Dursun, *Jean Baudrillard Bağlamında Modern Zamanlarda Varlık ve Özgürlük*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, 2018, 34.

böylelikle farklılığını kaybetmiştir.¹⁵² Marx, Feuerbach gibi radikal dini eleştirilerin dine başvurularak yapılmasına karşı çıkmıştır. Dolayısıyla Baudrillard, eleştirinin de kendi kendini tekrardan üretmeye odaklı bir arzu haline gelmesinden sonra Marx'tan itibaren dini eleştirinin son bulduğunu söylemektedir.¹⁵³ Baudrillard, Marx'ın dediği gibi çalışmanın baba, toprağın ana, üretimin ise çocuk olduğu (Kapital, Pleiade, II s.570-571) fikrini reddetmekte ve doğanın asla çocuk üretemeyeceğini yani doğada var olanın dönüştürülmesi yolu dışında üretimin olamayacağını söylemektedir. Bilimin ise bu dönüşümü sağlamak için var olduğu görüşü bulunmaktadır.¹⁵⁴ Marx ise Baudrillard'a göre doğanın açlık karşısında "zorunlu" üretimin kaynağı olduğu düşüncesiyle Kapitalin izinden gitmiştir. Çünkü Baudrillard'a göre açlık bir kaynak sorunu değil pazar sorunudur.¹⁵⁵ Dolayısıyla filozofumuz için komünizm ve kapitalizmin birbirlerini var ettikleri ve aynı zamanda ortak çıkar ve yöntemlere sahip oldukları söylenebilir.¹⁵⁶ Bir diğer hata ise tarım ve sanayi sektörüne bağlı kalmış Klasik Marxizm, gelişmiş ülkelerin üretim sektörlerinde belirleyici olan iletişim ve bilişim sektörlerini göz ardı etmesidir.¹⁵⁷

Baudrillard'ın Marxist eleştirisi, bu düşünceyi bütünüyle yok etme amacı taşımaz. O sadece Marxist düşünceyi saptıran ve kendi çıkarlarına alet edenlere, Marxizm'i farklı biçimlere sokma gibi teşhir ediciliğe karşı bir eleştiri çabası gütmektedir. Böylelikle Baudrillard, Marxizm ile birlikte tüm dogmaları karşısına almaktadır.¹⁵⁸ Oğuz Adanır'a göre yaşadığımız çağ "kuramsal şiddet" olarak adlandırılır. Çünkü sosyalizm evrensel bir alternatif olarak kapitalizm karşısına çıkmış ancak kuramsal şiddet çağı diyalektik mantık üzerine değil olasılaştırma mantığı üzerine ilerlemektedir. Kuramsal şiddetin kaynağı ise Baudrillard'ın sessiz ve tepkisiz insan yığınlarıdır.¹⁵⁹ Oğuz Adanır'a göre ne Kapitalizm ne de Neo-Kapitalizm vardır, artık onlar ölmüş ve günümüzde çoktan modern toplum

¹⁵² Jean Baudrillard, *Üretimin Aynası-ya da Tarihi Materyalist Eleştiri Yanılsaması*, (1975), (Çev.: O. Adanır), Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 1998, 41-42.

¹⁵³ Baudrillard, *a.g.e.*, 44.

¹⁵⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 49.

¹⁵⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 53.

¹⁵⁶ Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, 66.

¹⁵⁷ Anık, Aykırı Bir Düşünür Olarak Jean Baudrillard ve Gösteriş Amaçlı Tüketim, 447.

¹⁵⁸ Oğuz Adanır, *Baudrillard'ın Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler* (2.Baskı), Dokuz Eylül Yayınları, İzmir 2004, 12.

¹⁵⁹ Adanır, *a.g.e.*, 13-14.

yaşanmaktadır.¹⁶⁰ Adanır için Modern döneme ait olan tek ideoloji ise simülatif liberalizmdir. Liberal ideoloji, tanımlanamazdır.¹⁶¹

1.2.1. Marxizm'in Baudrillard'a Karşı Savunması

Neo- marxist Yibing'e göre Baudrillard, Marxist değildir. Çünkü kapitalizmi eleştirmek için Marxist olmak gerekmez.¹⁶² Yibing'e göre Baudrillard, Barthes ve Debord'un eleştirel düşünceleri ile değil Mauss-Bataille'in simgesel değişim düşüncesi ile görüşlerini temellendirir.¹⁶³ Baudrillard, ona göre Mauss'un sosyal antropolojisinden; Bataille'in felsefesinden oldukça etkilenmiştir. Mauss'un antropolojiye en önemli katkısı ilkel kültürlerin, batılıların aksine muhafazakar bir yapıya sahip olmadığını söylemesidir.¹⁶⁴ Mauss'a göre ilkel toplumların hakikati nesne üzerine konumlanmış ve bu nesneler simgesel ilişkilerle tarif edilmiştir.¹⁶⁵ Mauss, Kuzey Pasifik bölgesindeki Tlingit ve Haida kabileleri arasında hediyeleşmenin değiş tokuş ilişkisi adıyla yapıldığını "potlaç" uygulamasıyla açıklamaktadır. Bu uygulama karşılıklı yemek yemek üzerine biçimlenmiş bir uygulamadır. Amaç burada yemek yemek değil hediyeleşmektir, karşılıklı değiş tokuşu sağlamaktır. Mauss'a göre bu günümüzdeki yararlı ekonomik ilişkiden çok daha farklıdır.¹⁶⁶

Mauss'un karşılıklı değiş tokuşu ile birlikte nesnelere karşı katı bir bakış açısı olmamakla birlikte nesnelere belli bir kutsallık yüklenmektedir. Onlar korunuyor, onları tüketmemek için her türlü fedakârlık yapılabiliyordu. Aynı zamanda Mauss, ilkel toplumlardaki simgesel değiş tokuş ilişkisinin günümüz modern toplumunda da sürdürülebilmesini istemektedir. Baudrillard ise bu konuda en istekli davranan isimler arasındadır. Mauss, Michel Foucault ve Marx'ın düşüncesine göre Batı toplumundaki insan, ekonomik hayvan olarak görülmektedir. Mauss'a göre insanlar sadece son dönemde ekonomik değere önem vermekte iken, eski zamanlarda Epikürcü etik ile birlikte insanlar sadece iyilik ve mutluluğun peşindeydiler.¹⁶⁷ Zhang Yibing'e göre

¹⁶⁰ Adanır, *Baudrillard'ın Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler*, 15.

¹⁶¹ Adanır, *a.g.e.*, 16.

¹⁶² Yibing, *Postmarxist Temel Metinlerin Analizi Cilt II, Derrida'nın Marx Hayaletleri Baudrillard ve Debord'un Yeni Toplumu*, 125.

¹⁶³ Yibing, *a.g.e.*, 107.

¹⁶⁴ Yibing, *a.g.e.*, 108.

¹⁶⁵ Yibing, *a.g.e.*, 108.

¹⁶⁶ Yibing, *a.g.e.*, 109.

¹⁶⁷ Yibing, *a.g.e.*, 110.

Mauss'un düşünceleri klasik hümanist mantığı ile bir romantizmden ibarettir. Aynı zamanda Yibing, Mauss'un simgesel değiş tokuş önerisini ütöpik bulmaktadır. Buna sebep olarak ise şunları söylemektedir; potlaç törenleri sadece birkaç kabile ile sınırlıdır ve kadınlar bile bu potlaçlığın bir nesnesi konumundadır.¹⁶⁸ Bataille'nin felsefesi ise Yibing'e göre "ikili dünya bölümlenmesi" ile temellendirilir; 1) din dışı gerçeklik, 2) kutsal dünya. Bataille'e göre günümüz dünyası seküler, maddesel homojenize bir haldedir.¹⁶⁹ Bataille'e göre din dışı dünya ile kutsal dünya arasında sürekli bir karşıtlık bulunmaktadır. Din dışının kendisi kötülük olarak yani seksin ve ölümün simgesidir.¹⁷⁰ Bataille'in yaklaşımı Mauss'dan farklı olarak kutsal özellikler ile genel ekonominin birlikte var olması üzerine temellendirilmesidir.¹⁷¹ Tanrının yüceltilmesi insandaki mülkiyetin yok edilmesiyle aynı şeydir. Tanrı ancak seküler dünyada bir hiç olabilir. Çünkü bu dünya yararlı bir varoluşa sahipken tanrı bu dünyada sadece ölüme tekabül edebilir.¹⁷² Yibing, özelde Mauss ve Bataille'in; genelde ise Baudrillard'ın "avamcı romantizminden" bahsetmiştir. Avamcı demesinin nedeni ise kuramlarını temellendirdikleri ilkel dönemlerden kaynaklanmakta, bir bakıma köktenci bir varoluş eleştirisi taşımasıdır.¹⁷³

Yibing'e göre Marxizm temelde iki teorik boyuta sahiptir; birincisi toplumun varoluşu ve gelişimi üzerine genel tarihsel materyalizmi, ikincisi ise toplumsal eleştirisidir. Bu da özel tarihsel materyalizmi oluşturur. İkincisi tarihsel fenomenoloji kapsamındadır.¹⁷⁴ Yibing, Baudrillard'a göre Marx'ın, üretimin mantığı yani üzerine yükseldiği ontolojik temele gönderme yapmadan fikirler ürettiği kanısındadır.¹⁷⁵ Oysa Yibing'e göre Marx'ın düşlediği tek şey üretimi kapitalizmin zincirlerinden kurtarmaktır.¹⁷⁶ Marx, kapitalizmin ürettiği değerlerle eşitlenmiş insan emeğinin değiş tokuşu üzerine gerçekleştirilen süreci eşit görmemektedir. Baudrillard, Marx'ın bu düşüncesini doğrulamakla birlikte değer karşılığını emek olarak görmesiyle

¹⁶⁸ Yibing, *Postmarxist Temel Metinlerin Analizi Cilt II, Derrida'nın Marx Hayaletleri Baudrillard ve Debord'un Yeni Toplumu*, 111.

¹⁶⁹ Yibing, *a.g.e*, 114.

¹⁷⁰ Yibing, *a.g.e*, 115.

¹⁷¹ Yibing, *a.g.e*, 117.

¹⁷² Yibing, *a.g.e*, 118.

¹⁷³ Yibing, *a.g.e*, 111.

¹⁷⁴ Yibing, *a.g.e*, 127.

¹⁷⁵ Yibing, *a.g.e*, 129.

¹⁷⁶ Yibing, *a.g.e*, 130.

kapitalizmin düştüğü çukura Marxizm'in de düştüğünü söylemektedir.¹⁷⁷ Yani Baudrillard'a göre kapitalizmin özne üzerine kurulu üretim mantığı Marxizm'de emekçi özne olarak devam ettirilmektedir.

Yibing'e göre, Baudrillard'ın zannettiğinin aksine Marxizm'de işçinin emek gücü üzerine evrenselleştirme asla söz konusu olmamıştır. Marx'ın genel tarihsel materyalizmi toplumsal tarihin ortak noktalarını ele almaktadır. Marx'ın özel tarihsel materyalizmi ise kapitalist toplumun özelliklerini alır boyutta üretimin kendisini, madde üretimi, insanın kendi üretimini kapsamaktadır. İkinci boyuttaki özel tarihsel materyalizmi ise kapitalizmin makinelerle dayalı üretimidir.¹⁷⁸ Yibing'e göre sorun da burada kaynaklanmaktadır; Baudrillard, Marx'ın ikinci şekildeki üretim kavramını yani genel tarihsel materyalizmi özel tarihsel materyalizm ile karıştırmıştır. Ama Marx'a göre üretici güçlerin özgürleşmesi ile insan özgürleşmesi birbirine eşit değil aksine üretici güçlerin özgürleşmesi toplum ve insanın özgürleşmesinin ön koşulu sayılmıştır.¹⁷⁹ Baudrillard'a göre Marx, insanın kendi amacını taşıdığına göre bu durumda kendisine ait yeni bir araç icat ederek kendi ihtiyaçlarını tatmin etmek dışında bir amaç edinmesi gerekmektedir. Bu da insanın emek gücü olacaktır. Araçla amaç arasında fark oluşacaktır. Bu da bir çeşit yabancılaşmadır.¹⁸⁰ Yibing'e göre Marx, asla ilerlemeyi ve doğayı reddetmemiş sadece kapitalizmin akılcılığına karşı çıkmıştır. Ama Baudrillard bunu burjuvazi düşüncenin evrenselliği olarak görmektedir.¹⁸¹ Yani Baudrillard, Marxist epistemolojik eleştirileri, emperyalizmden farklı bir şey olarak nitelememektedir.¹⁸² Yibing'e göre Marx, tarih kavramını iki ana şekilde kullanır; birincisi Sanayi Devrimi sonrasında oluşan kapitalizmin doğumuyla meydana gelen ve klasik Alman felsefesinin öngördüğü kapitalizmin doğuşu, ikincisi kapitalizmden sonrası, üçüncüsü ise ortak tarihsel araştırmalar kapsamındadır.¹⁸³

Yibing'e göre Marx, hiçbir zaman için nesnenin değişim değeri ve kullanım değeri gibi bir ayrım yapmamıştır. Bu keşfi Smith ve Ricardo gibi iktisatçılar yapmışlardır.

¹⁷⁷ Yibing, *Postmarxist Temel Metinlerin Analizi Cilt II, Derrida'nın Marx Hayaletleri Baudrillard ve Debord'un Yeni Toplumu*, 131.

¹⁷⁸ Yibing, *a.g.e.*, 137-138.

¹⁷⁹ Yibing, *a.g.e.*, 139.

¹⁸⁰ Yibing, *a.g.e.*, 140.

¹⁸¹ Yibing, *a.g.e.*, 141.

¹⁸² Yibing, *a.g.e.*, 142.

¹⁸³ Yibing, *a.g.e.*, 144.

Marx, metanın kullanım değeri ve değişim değerinin ikili yapıda olduğunu savunmaktadır. Baudrillard ise kullanım değerini yarardan ayırmadığı için Marx'ı burjuvazi mantığını ilerleten bir kuramcıya çevirmektedir.¹⁸⁴ Marx'a göre yararlılık toplumsal ölçütlere göre değişebilen bir kavramsa da yararlılık kullanım değerini meydana getirir. Kullanım değerinin bir anlama sahip olmasını sağlayan tek şey ise üretimdir.¹⁸⁵ Baudrillard'a göre nesnenin kullanım değeri değişim değeri üzerinden gelişmektedir.¹⁸⁶ Marx ise gelişen kapitalizmin değişim değeri ile birlikte kullanım değerini azaltacağını bilmesine rağmen emeği değerin eş değeri olarak görmektedir. Ama bunu sadece emeğin değerini ekonomik bağlamda kullanmaktadır.¹⁸⁷ Yine Yibing'e göre Marx, kapitalizmin kullanım değerinin somut emek tarafından oluşturulduğunu ancak gerçek değerin soyut emek tarafından üretilebileceğini dolayısıyla iki farklı emek karakterini öne sürmektedir. Marx'a göre soyut emek, somut emeğin temeli sayılmaktadır.¹⁸⁸

Yibing'e göre Marx için insan, hayvanlardan farklı olarak doğayı işleyebilecek geçim araçlarına ihtiyaç duymaktadır. Bu Baudrillard'ın sandığının aksine burjuva yapılı bir ekonomik özellik değildir.¹⁸⁹ Marx, kullanım değerini oluşturan emeği insanoğlunun ezeli ve ebedi zorunluluğu ve alışverişi olarak görür.¹⁹⁰ Marx, üretici güçlerin özgürleşmesi ile birlikte insan özgürlüğünü hedefler, ancak Baudrillard, üretici güçlerin özgürleştirilmesini baştan bir hata kabul etmektedir. Çünkü Baudrillard'a göre üretimin kendisi ilerlemenin, yararlılığın, üretim zorunluluğun kendisi, simgesel değiş tokuşun karşılığıdır.¹⁹¹ Yibing'e göre Marx, 1845'ten önce emeğin doğanın yegâne gerçeği olduğu düşüncesini, 1945'ten sonra kutsal emek hümanizmini terk etmiştir.¹⁹² Marx, hiçbir zaman sanayi üretiminin yarattığı maddi refahı inkâr etmemiştir. Hatta bunu insanlığın özgürleşmesinin başlangıcı olarak kabul etmiştir.¹⁹³ Marx, metanın soyut ve somut değeri olduğunu söyler; Bunlar üretimin tek bir parçasıdır, ikili parçası değildir.

¹⁸⁴ Yibing, *Postmarxist Temel Metinlerin Analizi Cilt II, Derrida'nın Marx Hayaletleri Baudrillard ve Debord'un Yeni Toplumu*, 148.

¹⁸⁵ Karl Marx, *Kapital I*, (1867), (Çev.: A. Bilgi), Sol Yayınları, Ankara, 2011, 46.

¹⁸⁶ Yibing, *a.g.e*, 149.

¹⁸⁷ Yibing, *a.g.e*, 150.

¹⁸⁸ Yibing, *a.g.e*, 156.

¹⁸⁹ Yibing, *a.g.e*, 159.

¹⁹⁰ Karl Marx, *a.g.e*, 52

¹⁹¹ Yibing, *a.g.e*, 162.

¹⁹² Yibing, *a.g.e*, 165.

¹⁹³ Yibing, *a.g.e*, 167.

Ancak Yibing'e göre Baudrillard bu ayrımı sadece ve sadece somut niteliksel kullanım değeri olarak algılamıştır. Baudrillard kesinlikle kullanım değeri konusunda bahsedilen şeyin meta olduğunu atlamaktadır.¹⁹⁴ Sonuç olarak Marx, emek gücünün kullanım değeri ile emeğin kullanımını kastederken Baudrillard onu sömüren, ona el koyan emek olarak algılamaktadır.¹⁹⁵

Yibing açısından Marx, emeğin gücünden, emekte gerçekleşen sürecin gücünden bahsetmektedir. Ama emek gücü asla üretim sürecinde üretilmez.¹⁹⁶ Marx, Yibing'e göre 1845'e kadar Feuerbach'ın hümanist söylemlerinin etkisi altında kalarak emeği iki şekilde tanımlamaktadır; 1) insanın doğası gereği idealize olan emek 2) kapitalizmin tersine çevrilmiş emeği. Dolayısıyla hümanist eleştiri mantığının işaret ettiği emektir.¹⁹⁷ Yibing'in iddiasına göre Marx'ın emek ya da kullanım değeri üzerinden yeni bir değer yapma isteği bulunmamaktadır. Bununla birlikte iktisadi anlamda bir emek teorisi üretme isteği de yoktur. Marx, sadece felsefi ve ontolojik anlamda emek üretimi ve nesne yararlılığını inkâr etmeyi seçmektedir. Yibing'e göre şunu söylemek mümkündür ki; Baudrillard için doğa hâkim olunmamış şekli ile yani nesneleştirilmeden kalmalıdır.¹⁹⁸

Yine Yibing'in işaret ettiğine göre Marx'ın üretimin insanın doğası olması düşüncesi gereğince doğanın ezeli zorunluluk içerisinde olduğu düşüncesi Baudrillard tarafından reddedilir. Baudrillard'a göre yasalar diyalektiği, dolayısıyla diyalektik ise Hegel ile bağlantılı olarak doğanın nesneleşmiş düşüncelerin temelini oluşturmaktadır.¹⁹⁹ Marx'ın aksine Baudrillard'a göre işçi kendi ürününü ya da emeğini satmaz, işçinin emek gücünün kullanım hakkını satar. Kölelik ise Baudrillard'a göre emek gücünün tamamına efendisinin sahip olması durumudur.²⁰⁰ Marx'a göre emek sürecinin öğeleri: iş, işin konusu ve işin araçlarıdır. Kapitalist işte bu noktada hata yapmaya başlar ve satın aldığı kullanım değeriyle emek sürecinin tüm öğelerini de satın alır.²⁰¹ Marx'a göre köle hiçbir zaman emek gücüne sahip olmamıştır. O bizzat emeğin kendisidir.²⁰² Yibing'e göre

¹⁹⁴ Yibing, *Postmarxist Temel Metinlerin Analizi Cilt II, Derrida'nın Marx Hayaletleri Baudrillard ve Debord'un Yeni Toplumu*, 170.

¹⁹⁵ Yibing, *a.g.e.*, 172.

¹⁹⁶ Yibing, *a.g.e.*, 173.

¹⁹⁷ Yibing, *a.g.e.*, 175-176.

¹⁹⁸ Yibing, *a.g.e.*, 180.

¹⁹⁹ Yibing, *a.g.e.*, 201.

²⁰⁰ Yibing, *a.g.e.*, 216.

²⁰¹ Marx, *Kapital I*, 166-172

²⁰² Yibing, *a.g.e.*, 217.

Baudrillard'ın etkisinde kaldığı simgesel değiş tokuş ilkel toplumlar nazarında sadece ve sadece akrabalık anlamı taşımaktadır. Eleştirdiğı Marxist tarihsel materyalizmin nesnesi ise sadece üretim ilişkileri temelindedir.²⁰³ Dolayısıyla Yibing'e göre Marxizm'in tarihsel materyalizminin metafiziksel hiçbir tarafı bulunmamaktadır.²⁰⁴ Einstein'dan sonra modern bilim bakış açısı da evrensellik ve mutlaklık yerine görecelilik ve sürelilik mantığını temel almıştır. Dolayısıyla Baudrillard'ın bilimi inkâr etmesinin de bir anlamı yoktur.²⁰⁵ Günümüzün kod üretimi insanların hakiki ihtiyaçlarından ve arzularından değil ötekinin arzularından kaynaklanan bir yapıdadır.²⁰⁶ Son tahlilde Yibing, bu insan ötesi ihtiyacın Marxizm'deki insan özüyle karıştırılmasını da oldukça saçma bulmuştur.



²⁰³ Yibing, *Postmarxist Temel Metinlerin Analizi Cilt II, Derrida'nın Marx Hayaletleri Baudrillard ve Debord'un Yeni Toplumu*, 224.

²⁰⁴ Yibing, *a.g.e.*, 232.

²⁰⁵ Yibing, *a.g.e.*, 232.

²⁰⁶ Yibing, *a.g.e.*, 239.

İKİNCİ BÖLÜM

FELSEFEDE ÖZNE VE NESNE

2.1. ÖZNE-NESNE TARİHİ

Miletos okulunu oluşturan ; Thales, Anaksimandros, Anaksimenes gibi düşünürler felsefelerini (*arkhe, psykhe, su, hava, ruh, nefes*) gibi değişmezler üzerine temellendirilmişlerdir.²⁰⁷ Herakleitos ile değişmeyen tözler düalist değişkenlere dönüşmüştür.²⁰⁸ Herakleitos (M.Ö.535-475), aynı zamanda diyalektik felsefenin kurucusudur.²⁰⁹ Herakleitos'un başlattığı yeni felsefi anlayış ile birlikte Platon, idealar ve görünüm düalizmi ile duyuların görünümünden kaçınıp ideaların ussallığını esas almaktadır.²¹⁰ Ortaçağ sanatlarında bile etkisini görebileceğimiz değişmez tözün yansıması olarak ışık daima üstten verilmekteydi. Rönesans'la birlikte ışık bakılan tarafa, yani insana doğru çevrilmiş doğa ön planda tutulmuştur.²¹¹ Aristo ve Platon gibi İlk Çağ'ın etkin filozofları Ortaçağ felsefesinin vazgeçilmez kaynakları olsa da bu felsefecilerin tam anlamıyla anlaşıldığı söylenemez. Dolayısıyla Rönesans ile birlikte kilisenin felsefeye dair bilgileri de güncellenerek Aristo ve Platon tekrardan ele alınan isimler olmuşlardır. Denilebilir ki Rönesans adıyla başlayan modern çağla birlikte felsefenin yapısına kazandırılan yeni bir problem alanı oluşmamış, sadece Antik Çağ'dan beri süregelen felsefe konuları güncellenmiştir.²¹²

Batı düşüncesi kavramı, temelini Grek düşüncesinden ve İbrahimi dinlerden alan kültürel gelenekle tanımlanmaktadır.²¹³ Batı düşüncesi kavramı felsefi, dini ve bilimsel olmak üzere üç temel unsurdan meydana gelmektedir.²¹⁴ Batı düşüncesi denildiğinde akla gelen anahtar kavramlar; Aydınlanma düşüncesini karakterize etmiş Hümanizm, teknoloji, özgürlük, mekanik evren tasavvuru, ilerlemeci tarih anlayışı, sekülerizm ve

²⁰⁷ Melek Belek, *Jean Baudrillard ve Postmodern Gerçeklik Üzerine Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2022, 10-11.

²⁰⁸ Belek, *a.g.e*, 12.

²⁰⁹ Belek, *a.g.e*, 12.

²¹⁰ Belek, *a.g.e*, 14.

²¹¹ Belek, *a.g.e*, 18.

²¹² Tuncay İmamoğlu, *Modern Batı Düşüncesinin Felsefi Temelleri Din ve İnsan Algısı Üzerine Bir Değerlendirme*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2013, 12-13.

²¹³ Kasım Küçükalp, Ahmet Cevizci, *Batı Düşüncesi Felsefi Temeller*, İsam Yayınları, Ankara, 2019, 16.

²¹⁴ Küçükalp, Cevizci, *a.g.e*, 16-17.

pozitivizmdir.²¹⁵ Modern Batı düşüncesi içerisinde karakterize olan hümanizm, bireyin gelişimine, insan aklı üzerine, yaratıcı ve ahlaki anlamda doğaüstü hiçbir materyale ihtiyaç duymadan özgürlüğünü ve kimliğini dile getirmektedir. Mekanik evren tasavvurunda ise evren, gözlem ve deney yoluyla etik yöntemi benimseyecek şekilde yani verilerin parçalara ayrılarak ulaşılması üzerine dizayn edilmiştir. Dolayısıyla mekanik evren anlayışının Modern Batı düşüncesinde etkili olması ile birlikte teleolojik evren bilinci yerini sebep-sonuç ilişkisinin öne çıktığı bir keşfe bırakmıştır. Hakikat ise Antik Yunan ve Ortaçağ Hristiyan geleneklerine ters olarak ereksel değil pozitivizmi oluşturan olgu-değer ayrımının ön plana çıktığı şekilde karakterize edilmiştir.²¹⁶ Batı düşüncesindeki akılcı karakterle, metafizik anlamda tümdengelim (dedüktif) metodu; metafizikle bağlantılı olarak karşıtlık düalizmini (varlık-oluş hakikat-yanılsama, iddialar-gölgeler, özne-nesne, öz-görünüş, olgu-değer, nesnellik-öznel) taşımaktadır.²¹⁷ Antik Yunan, Hristiyan temelli klasik düşüncenin özünde bulunan hakikatin aşkın karakterine nispeten Modern düşüncenin temeli sayılan insan merkezli akılcı felsefenin bütünüyle değiştiği yapıda değildir. Antik dönemde, Klasik anlamda hakikat düşüncesinin temeli olan aklın bile aşkınlık boyutuyla bir ilişki içerisinde olduğu kabul edilmektedir.²¹⁸ Klasik Batı düşüncesinde evren öğeleri birbirleriyle bağlantılı, organik bir yapı olarak tasavvur edilir, evren hiçbir zaman doğa ve insan bilimlerinden ayrı kabul edilmemiştir.²¹⁹ Modern Batı düşüncesi ile birlikte dünya merkezli evren telakkisi yerini güneş merkezli bir kozmolojiye bırakmasıyla radikal biçimde özellikle evren merkezli teolojik delillerin geçerliğinin göz ardı edildiği görülmüştür.²²⁰ Kopernik devrimi, klasik evren anlayışını köklü biçimde değiştirmiştir. Çünkü Kopernik'ten önce dünya merkezli bir evren tasavvuru öylesine hüküm sürmekteydi ki Aristo'nun ay-altı alem, ay-üstü alem ayrımına kadar evren yapısının yukarıdan aşağı doğru hiyerarşik bir yapıda olduğu algısı bulunmaktaydı.²²¹ Kopernik'in, güneş merkezli evren tasavvuru, metafiziksel anlamda da gök cisimlerinin hareketleri ile özdeşleştirilmiş şekilde dairesel döngüyü kapsamaktadır.²²² Kopernikos'un Güneş merkezli evren modelinden sonra Aristo'nun

²¹⁵ Küçükcalp, Cevizci, *Batı Düşüncesi Felsefi Temeller*, 19.

²¹⁶ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e*, 25-26.

²¹⁷ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e*, 20-21.

²¹⁸ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e*, 22-23.

²¹⁹ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e*, 23.

²²⁰ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e*, 23.

²²¹ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e*, 127.

²²² Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e*, 128.

hiyerarşik karakterli alem anlayışı Dünya ve Güneş'in aynı yasalarla yönetilmesine yönelik bir anlayışa evrilmiştir. Dolayısıyla Antik Çağ amaçsal ve niteliksel özellikli şeylerin hakikati yerine şeylerin niceliğinin ön plana çıktığı görülmüştür.²²³ Bilimsel düşünceye tam ve etkili bir şekilde geçişin başladığı dönem ise Galileo (1564-1642) ile olmuştur.²²⁴ Mekanik evren anlayışının ise bütünüyle Newton'ın yerçekimini keşfetmesi ile oluştuğu söylenmektedir.²²⁵

Dolayısıyla düşünce tarihinde belirgin farklılıkların meydana geldiği dönemi; Skolastik dönemden sonra Rönesans ve Reform hareketleri ile birlikte gelişen siyasal, sosyal, ekonomik ve bilimsel değişmelerin 20. yüzyıla kadar uzandığı zaman dilimi olarak yani Modern zaman olarak adlandırılmaktadır.²²⁶ Modern Batı düşüncesi ile birlikte sosyolojik açıdan da cemaatler çözülmüş, topluluk içerisinde en önemli yapının birey olduğu kabul edilmiştir. Klasik Dönem düşüncesinde insanın doğası ile ilgili fikir iyi olduğuna yönelik iken, Modern Batı düşüncesinde insan bütünüyle kötü bir doğaya sahiptir.²²⁷ Klasik Batı düşüncesi döngüsel tarih anlayışını savunurken Modern Batı düşüncesi çizgisel tarih anlayışını savunmuştur.²²⁸ Antik Yunan'da Eflatun ve Aristo felsefeleri ile birlikte Helenistik dönemde ortaya çıkan Epikürosçuluk, Stoacılık felsefe okulları Rönesans döneminde de temsil edilmişlerdir. Ancak ulus devlet yapısı ve üniversitelerin sayısının artması, düşüncelerin ulusal dillerle kaleme alınması ile birlikte bu dönem Orta Çağ'ın tekdüze felsefesinden ayrılmaktadır.²²⁹ Rönesans döneminde hümanizmin oluşmasının temelinde söz konusu insan sorununun Antik dönemde işlenmiş olduğu gerçeği yadsınamaz. Sadece 17. yüzyılın sonlarına kadar matbaanın ortaya çıkması ile birlikte çoğalan ve hızlanan yeni bir okuma yöntemi ile insan probleminin resmi düzeyde modern döneme nasip olduğu söylenebilmektedir.²³⁰

Rönesans döneminde her ne kadar bireyci bir anlayış oluşmuşsa da bu dönem bireyciliği rölativizmden ziyade eşitliğe vurgu yapmaktadır.²³¹ Modern Batı düşüncesi,

²²³ İmamoğlu, *Modern Batı Düşüncesinin Felsefi Temelleri Din ve İnsan Algısı Üzerine Bir Değerlendirme*, 20.

²²⁴ Küçükalp, Cevizci, *Batı Düşüncesi Felsefi Temeller*, 129.

²²⁵ Küçükalp, Cevizci, *a.g.e.*, 130-131.

²²⁶ Küçükalp, Cevizci, *a.g.e.*, 117.

²²⁷ Küçükalp, Cevizci, *a.g.e.*, 28.

²²⁸ Küçükalp, Cevizci, *a.g.e.*, 28.

²²⁹ Küçükalp, Cevizci, *a.g.e.*, 119.

²³⁰ Küçükalp, Cevizci, *a.g.e.*, 120.

²³¹ Küçükalp, Cevizci, *a.g.e.*, 122.

kendi felsefesini Stoa felsefe geleneğinden hareketle oluşturmuş ve bu oluşan yeni düşünce sisteminde siyaset, ahlak ve din alanlarını doğacı anlayışla ele alınmıştır.²³²

Bodin'in “*doğal din*” anlayışı ile bütün dinlerin özünde akılcı bir karakter sergilediği anlayışı modern siyaset felsefesinin oluşmaya başladığı dönemin ilk ürünü sayılmaktadır.²³³ Rönesans döneminde çoklu devlet anlayışlarının köklerini de bulmak mümkündür; Tomosso Campanella (1568-1639), insanlar arası eşitliği savunan sosyalist karakterli bir devlet anlayışını benimserken Althusius (1557-1638), halkın egemenliğini vurgulayan, sözleşmecî yaklaşımı ile demokratik devlet anlayışını savunmaktadır.²³⁴ Platon'a göre ise demokrasi öyle eşitlikçi öyle eşsiz görünüme sahip cömert ve hoşgörülüğe adanmış bir sistemdir ki kimsenin kimse üzerinde tahakküm etme hakkının olmadığı, barış isteğinin bile zorlanamayacağı, gerektiğinde demokrasinin yeni bir devlet modeli bile yaratacağı, devletin demokrasiye geçişinde dikkate aldığı ahlak kuralları ile birlikte yıkıma uğrayacak bir kudrete sahiptir.²³⁵ Kapitalist hareketin temel iddiaları da gücünü demokrasi istencinden alacak şekilde; bireysel dindarlığa yönelim şeklinde olmuş ve kutsal metni anlamada öz dil ile tanrıya yaklaşılmaması gerektiği inancına evrilmiştir. İnziva yaşamının gerekliliği reddedilmiş, milli ve etnik kökenli kiliselerin varlığı kabul edilmiştir.

Bu anlayış devamında ise 16. yüzyılda Martin Luther (1483-1546) ve John Calvin (1509-1564) eli ile Protestan Kilisesi'nin kurulmasına neden olmuştur. Almanya ve İskandinavya'da yoğunluk gösteren Luthercilik, memur tipi bir insan modelini oluştururken Calvinizm, Avrupa, İngiltere ve Amerika'da yaygınlaşarak tacir tipi insan modelini oluşturmuştur.²³⁶ Reform hareketi ile birlikte oluşan bireysel dindarlık modeli, dini anlamda karakterize olmuş Protestanlık ve Calvinizm ile birlikte laiklik ve kapitalizmin önemli bir birlikteliğini doğurmuştur.²³⁷

Bilgi, Orta Çağ'ın aksine Tanrı'nın dünya üzerindeki amaçlarını ve düzen planını keşfetmekten ziyade insana kazandırdığı güç ve fayda istencini taşımaktadır. Bu güç

²³² İmamoğlu, *Modern Batı Düşüncesinin Felsefî Temelleri Din ve İnsan Algısı Üzerine Bir Değerlendirme*, 15.

²³³ Küçükalp, Cevizci, *Batı Düşüncesi Felsefî Temeller*, 122.

²³⁴ Küçükalp, Cevizci, *a.g.e.*, 123.

²³⁵ Platon, *Devlet*, (t.y.), (Çev.: S. Eyüpoğlu, M. Ali Cimcoz), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021, 286-287.

²³⁶ Küçükalp, Cevizci, *a.g.e.*, 124-125.

²³⁷ Küçükalp, Cevizci, *a.g.e.*, 126.

istenci ise en radikal şekilde Francis Bacon (1561-1629) ile görünmektedir.²³⁸ Bacon'a göre insan ve doğa iki zıt kutuplu ve Baudrillard'ın deyimi ile karşılıklı meydan okumanın verdiği bir hırsla mücadeleyi gerektirmekteydi. Yani Bacon için doğa bir hedef ve işkence yeri idi.²³⁹ Descartes'ın öncülüğünde, 17. yüzyılda başlayan Modern felsefe, Descartes'ın kendi varlığından bile şüphe eden kuşkuculuğunda gerçek ben'in varlığından şüphe etmemesi ile birlikte özne merkezli sistemi dış dünyaya karşı bağımsız kılmasıyla başlamıştır.²⁴⁰ Descartes için Tanrı hem öznenin zihninde hem de özne dışındaki dış dünyaya ait bağımsız bir bölüme sahiptir. Descartes'ın Tanrı'ya adadığı bağımsızlık yine kendi zihnine duyduğu kuşkusuz gerçeklik ile birlikte özdeşleşmiş şekildedir. Descartes, nihayetinde Tanrı'yı, var olmak için başkasına ihtiyaç duymayan şekilde betimlemektedir.²⁴¹ Descartes'ın özne merkezli felsefesi onu her daim dış dünya üzerinde mutlak bir rasyonaliteye yönlendirmektedir.²⁴² Modern felsefenin sunmuş olduğu hümanizm, Foucault'a göre Tanrı'nın yerini alma isteği ile birlikte hem belirleyici hem de sınırlı varlık olan insan kavramını ortaya çıkardığından Aydınlanmanın analitiği olarak adlandırılmıştır. Foucault'a göre bunun en büyük örneği Kant tarafından yansıtılmaktadır.²⁴³ Batı düşünce geleneğinde oldukça belirgin olan düalizm birbirine karşı iki varlık alanına ait düzlemi ifade eder. Hakikat alanındaki tanımlama ise düalizme verilen yanıtlardan meydana gelir. Hakikat insanın varlık ve doğasıyla uyumu ve aynı zamanda edindiği bilginin doğruluk değerini ölçmesiyle yakından ilgilidir.²⁴⁴

Klasik Batı düşüncesinde yer alan Sokrat öncesi felsefede *episteme-doxa*, Eflatun'da *idealar-gölgeler*, Aristo'da *madde-form*, Ortaçağ'da *bu dünya-öte dünya*, Descartes'ta *özne-nesne*, Kant'ta *numen-fenomen* nihayetinde Modern Batı düşüncesi ile oluşan pozitivist felsefede de *olgu-değer* olarak karşımıza çıkan hakikat ve yanılsama boyutunun paradigmasıdır.²⁴⁵ Kant, özne ve nesne düalizmini bir problem olarak algılamış olacaktır ki bunu aşmaya yönelik bir çaba sarf etse de nihayetinde numen-

²³⁸ Küçükcalp, Cevizci, *Batı Düşüncesi Felsefi Temeller*, 133.

²³⁹ İmamoğlu, *Modern Batı Düşüncesinin Felsefi Temelleri Din ve İnsan Algısı Üzerine Bir Deneme*, 28-29.

²⁴⁰ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 139.

²⁴¹ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 140-141.

²⁴² Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 142.

²⁴³ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 155.

²⁴⁴ İmamoğlu, *a.g.e.*, 41.

²⁴⁵ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 156.

fenomen ayrımıyla karşımıza çıkmıştır.²⁴⁶ Denilebilir ki; Klasik dönemin düalizmi Antik dönemin düalizminden döngüsel karakteri içermemesi yönüyle ve metafiziksel hiyerarşiden uzak olmasıyla ayrılmıştır. Ancak düalizmin oluşturduğu epistemik alan her iki dönemde de mutlak yapıdadır.

Modern Batı düşüncesindeki ilerlemeci tarih anlayışının kökünde Hristiyan Tanrı tasavvuru yer almaktadır. Çünkü bu ilerleme, devamında beklenen yenileşme ve iyileşme olarak algılandığında modern düşünce ile klasik Hristiyan tarih anlayışı arasında tek farkın modern düşüncenin seküler karakterli olması dışında bir fark görünmemektedir.²⁴⁷ Hegel'in tarih anlayışı, ilerlemeden ziyade diyalektik tarzda oluşturduğu “mutlak tin” altında gerçekleşir. Bu mutlak tinin kendisini açması ve tam olarak gerçekleşmemesi döngüsü ile birlikte tarihin sonuna kadar devam etmektedir. Böylelikle Hegel, tarihsellikle Modern Batı düşüncesinin karakteristik özne-nesne düalizmini aşmaya çalışsa da başaramamıştır.²⁴⁸ Hegel'in diyalektiğini tarih felsefesinde uygulayan Marx ise mutlak tin kavramını soyut olarak değil bir üretim biçimi, üretim ilişkilerinin oluşturduğu maddi bir ağ ile ele almaktadır.²⁴⁹ Modern Batı düşüncesi ile birlikte oluşan etik ve ahlak yaklaşımları rasyonel, sezgici, Thomas Hobbes'un öncülük ettiği faydacı ahlak anlayışıdır.²⁵⁰ Modern politik düşüncede hümanizmin ön plana çıkmasıyla birlikte İlk Çağ'ın ve Orta Çağ'ın eşitsizliklerini reddederek, birey odaklı toplum sözleşmesi teorisi içerisinde “doğal hukuk” savunulmaktadır. Dolayısıyla bireyin ön plana çıktığı tek yönetim biçimi olarak da demokrasi tek seçenektir. Bu demokrasi Antik Yunan demokrasisinden temsili olması ve çoğulcu olması ile ayrılmaktadır.²⁵¹

Çağdaş Batı düşüncesinde iki yaklaşım söz konusudur bunlardan birincisi Modern Batı düşüncesini muhafaza eden Analitik felsefe geleneği, diğeri ise Batı metafiziği, Aydınlanma ve Modern Batı düşüncesine yönelik radikal eleştiri grubunda olan Kıta Avrupa'sı felsefesidir.²⁵² Analitik felsefe filozofları dil çözümlemelerine odaklanmış, Amerika ve İskandinav ülkelerinde yaygınlık kazanmış bir gelenektir.²⁵³ Kıta Avrupa

²⁴⁶ Küçükcalp, Cevizci, *Batı Düşüncesi Felsefi Temeller*, 158.

²⁴⁷ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 160.

²⁴⁸ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 162.

²⁴⁹ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 163.

²⁵⁰ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 169.

²⁵¹ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 171-172.

²⁵² Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 176.

²⁵³ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 177.

felsefesi ise Fransa ve Almanya’ da Antik felsefeden ziyade rasyonalist bir karakter arz ederek romantikler, Alman idealizmi, Alman tarih ekolü gibi felsefelerle yönelik eleştirileriyle birlikte varoluşçuluk, yaşam felsefesi, fenomenoloji, hermenötik Freudçu psikanaliz, Frankfurt Okulu, yapısalcılık, postyapısalcılık gibi felsefelerle günümüze taşındığı söylenmektedir.²⁵⁴ Romantik düşünürler ise özne nesne düalizmine karşı çıkarak insanın rasyonel bir varlık olmadığını aksine irrasyonel bir varlık olarak bütüncül bir tarzda varlık probleminin ele alınması gerektiğini öne sürmektedirler.²⁵⁵

Derrida tarafından dekonstrüksiyon stratejileri ile birlikte radikal anlamda rasyonel hakikat ve anlam iddialarına karşı çıkılmakla birlikte öznenin merkezileşmesinin rasyonalizmin etkisiyle olduğu fikri açığa çıkmaktadır.²⁵⁶ Nietzsche ise Batı metafiziğinin Sokratik rasyonalizmin etkisi altında olduğunu, ne oluşun rasyonel bir karakter arz ettiğini ne de insan için bir rasyonellikten bahsedilebileceğini düşünmektedir. Dolayısıyla Nietzsche, kurgusal bir varlık ve hakikat anlayışı lehine gerçekleşen yaşamın tüm olguları, içgüdüleri, arzuları ve yaratıcılığını kökten yok sayma duruşunu sergilemektedir.²⁵⁷ Nietzsche, Descartes’ın akıl yürütme metodunu tamı tamına bir gramer bağlılığına dayandırmaktadır. Ona göre gramerde her bir fiil bir faili gerektirdiği gibi bir algı sonucunda Descartes düşünen bir öznenin varlığını gerekli görmektedir.²⁵⁸ Heidegger’in özneye karşı bakış açısı; Aydınlanmanın nesnesi konumunda olan, hakikat ve varlık alanındaki indirgemeci tavrını korumaya yöneliktir. Heidegger; hakikati, varlığın var olma yolunda ilerlemesi üzerine tanımlamıştır.²⁵⁹ Saussure’a göre yapısalcılığın özü, dil söylemleri üzerindeki gerçekliğin zihin dünyasındaki düşüncenin bir yansıması olarak kendisini göstermesidir.²⁶⁰

Literatürde Postmodern kelimesi 1934’te Frederico de Onica’nın Madrid’de yayınladığı İspanyol ve Hispanik Amerikan Şiir Antolojisi eserinde ilk kez kullanmıştır. O bu kelimeyi modernizmin muhafazakâr bir gerileyişi olarak görmektedir.²⁶¹ Felsefi

²⁵⁴ Küçükcalp, Cevizci, *Batı Düşüncesi Felsefi Temeller*, 182-183.

²⁵⁵ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 184.

²⁵⁶ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 185.

²⁵⁷ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 186-187.

²⁵⁸ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 187.

²⁵⁹ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 188-189.

²⁶⁰ Küçükcalp, Cevizci, *a.g.e.*, 190.

²⁶¹ Okuyan, *Jean Baudrillard’ın Simülasyon Kuramının Temellendirildiği Argümanların Değerlendirilmesi*, 34.

anlamda postmodernizm ilk defa Lyotard tarafından kullanılmıştır.²⁶² Onun tanımı metasal söylemlerin postmodern dönemde arındırılması üzerine kurulmuştur.²⁶³ Postmodern dönemde özne nihai amaç değil, simge tarafından üretilen yapay gerçekliktir.²⁶⁴ Felsefi, mimari, sanatsal postmodernizm farklı tarihsel temeli barındırmaktadırlar.²⁶⁵ Postmodernizmi tanımlamaya kalkışmak ise postmodern düşüncenin kendisiyle çelişmesi demektir.²⁶⁶ Postmodernistlere göre özne ve akıl hiçbir biçimde saf haliyle kalmaz, onlar hep toplum öğretilerinin etkisinde kalmaktadır.²⁶⁷ Deleuze, Foucault ve Lyotard'un özne üzerinde sahip olduğu tek ortak fikir tamamen kurgusal olduğudur.²⁶⁸ Nietzsche, Aydınlanma felsefesinin özünde olan ilerleme düşüncesini bireyin irrasyonel gerçekliklerinden kopartılıp köle ruhlu bir ahlakı devam ettirmesi olarak nitelenmektedir. Nietzsche'ye göre ilerleme hiçbir zaman iyiye ve güçlülüğe doğru götürmez, bu sadece modern bir yanılsamadır.²⁶⁹ Nietzsche, oluşun her daim insan tarafından yaratılmaya devam ettiği gerçeği ile birlikte tek bir gerçeklikten bahsetmenin doğru olmayacağını, farklı bakış açılarıyla birlikte yeni oluşacak hakikat fikirlerine açık olmakla birlikte tamamında olgusal bir gerçekliğin var olmadığını ve bu görüşüne ahlaki olguları da dahil ederek ileri sürmektedir.²⁷⁰

2.1.1. Baudrillard'ın Nesnesi

Baudrillard için son derece önemli olan nesne kavramı aynı zamanda akademik öğreniminin bir yansıması ve hakikat anlayışının temelidir. Baudrillard'ı Lefebvre'nin düşünceleri öylesine etkilemiştir ki kendisini özne perspektifli bir okumadan nesne perspektifli okumaya sevk etmiştir.²⁷¹ Baudrillard, bunu kendi ifadeleriyle şöyle açıklamaktadır; “Başlangıçtan bu yana (object=) nesne benim için en önemli sözcük olmuştur. Bu bakış açısını yeğlememin nedeni (sujet=) özne sorunsalından

²⁶² Mustafa Dikmen, *Jean Baudrillard ve Postmodernizm*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2016, 23.

²⁶³ Dikmen, *a.g.e.*, 23.

²⁶⁴ Dikmen, *a.g.e.*, 15.

²⁶⁵ Dikmen, *a.g.e.*, 22.

²⁶⁶ Sümeyra Rabia Canıılmaz, *Jean Baudrillard Felsefesinin Metodolojik Analizi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019, 18.

²⁶⁷ Canıılmaz, *Jean Baudrillard Felsefesinin Metodolojik Analizi*, 192.

²⁶⁸ Canıılmaz, *a.g.e.*, 192-193.

²⁶⁹ Canıılmaz, *a.g.e.*, 205.

²⁷⁰ Canıılmaz, *a.g.e.*, 211-212.

²⁷¹ Dikmen, *a.g.e.*, 112.

kaçabilmektir.”²⁷² “Oysa bana göre nesneler içinde yer aldıkları bu göstergeler dünyasında kullanım değerinin elinden çok hızlı bir şekilde kaçarak kendi aralarında oyun oynamaya, bir ilişki kurmaya başlamaktaydılar.”²⁷³ “Nesne gerçek dünyanın varlığı kadar yokluğunu da ortaya koymanın yanı sıra özellikle de öznenin yokluğunun altını çiziyordu.”²⁷⁴ Baudrillard, nesne konusundaki incelemelerini Psikanalist, Marxist ve Barthes’in dilbilimsel çözümlemeleri ile yapmaya çalışmıştır. Ancak ona göre hiçbiri nesneyi tam anlamayan düşüncelerdir.²⁷⁵ Baudrillard, nesne üzerinde değer yargılarını kaldırmaya yarayacak fikri antropolojiden aldığını söylemektedir. Kullanım ve değişim değerleri arasındaki diyalektiğin somut normlar tarafından yürütülmediğini, şeylerin her zaman bir aşkınlık ve soyutlama yoluyla değiş tokuş edildiğinden bahsetmektedir.²⁷⁶ Baudrillard’a göre “radikal nesnellik, bilimsel nesnelliğin tam tersidir. Biri, kısmi süreçlerin akılcılığını hedeflerken, diğeri global sürecin ironisini amaç edinir.”²⁷⁷ Baudrillard ne nesneyi ne de hakikatin varlığını irdelemektedir. Ona göre sadece nesneye karşı ilahi bir bakış açısı ile yargılamayı sürdürmek geriye kalanda daha anlamlı gözükmetedir.²⁷⁸

Ahlak anlayışımız, iyi-kötüye verdiğimiz değerlerle alakalıdır. Eğer kötü ve iyi, gösterge olarak anlamını yitirmiş, simülasyon dünyasına aitse böylelikle ahlak anlayışımız da ticaretten farksız değildir. Bugünkü sistemin hakikati yasaların gerçekliğidir. Bunun yerine kural hakimiyetinin olması lazımdır. Baudrillard’ın tanımına göre yasalar tek başına oynanan bir oyun iken kural her zaman iki kişiliktir.²⁷⁹ Ticaretteki nesneye hâkim olabilirse Baudrillard, ahlak üzerinde de yeni değerler oluşturabileceğine inanmaktadır. Ticaretteki değiş tokuş, para ve nesne üzerinden şekillenmektedir. “Değer her zaman tersine çevrilemeyen bir anlama sahip olur ve bir yerden diğerine belli bir eşdeğerlik sistemine göre geçerken simgesel değiş tokuş düzeninde terimler tersine döndürülebilmektedir.”²⁸⁰ “Burada terimlerin birbirinden kopuk olma yerine tersine

²⁷² Baudrillard, *Anahtar Sözcükler*, 17.

²⁷³ Baudrillard, *a.g.e.*, 18.

²⁷⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 19.

²⁷⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 19.

²⁷⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 23-24.

²⁷⁷ Jean Baudrillard, *Cool Anılar I-II*. (1990b). (Çev.: A. Sönmezay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2014, 101.

²⁷⁸ Jean Baudrillard, *Sanat Komplosu-Yeni Sanat Düzeni ve Çağdaş Estetik I.*, (1996), (Çev.: Oğuz Adanır), İletişim yayımları, 2005, 88.

²⁷⁹ Baudrillard, *Anahtar Sözcükler*, 25-27.

²⁸⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 29.

çevrilme olanağı sunması, değer düşüncesinin sorgulanarak bilinmesini sağlamaktadır ki bilindiği kadarıyla değer aralarında diyalektik bir ilişki kurulabilen karşıt terimlerin varlığını zorunlu kılmaktadır. Oysa simgesel evrende diyalektik diye bir şey bulunmamaktadır. Ölüm ve yaşam söz konusu olduğunda örneğin; bizim değerler sistemimizde tersine çevrilebilirlikten söz edilemez. İnsanlar için yaşam pozitif, ölümse negatif bir değere sahip bulunmaktadır. Ölümü, yaşamın sonu, karşıtı olarak görürken simgesel evrende bu terimleri birbiriyle değiş tokuş edebilmek mümkün görünmektedir. Bir başka deyişle ölümün yaşamın yerini, yaşamın da ölümün yerini alabilmesi mümkündür.”²⁸¹ Böylelikle Baudrillard’a göre ticaretin temeli olan paranın simgesel olarak el değiştirmesi gerekse bile kurala göre ticari değer taşımaz.²⁸² Beden de ruh gibi başka bir değerle karşıt olmayan kutsal tözdür. Dolayısıyla ruh ve beden simgesel eş değerliği sağlasa bile bir ticari eş değere sahip değildir.²⁸³ Aslında ekonomi diye bir şey hiç var olmamıştır.²⁸⁴ Ona göre üretim çılgınlığı ayartmayı zorunlu kılmış, yani üretimde gerçekleşmeyen simgesel değiş tokuş ayartmaya, simgeselin çalınmasına neden olmuştur.²⁸⁵ Dolayısıyla Baudrillard’ın Yasa’sı simgesel değiş tokuştan uzak, özne egemenliği iken, Kural ise simgesel değiş tokuşun devamlılığı olan, nesne ile öznenin karşılıklı oyunu olmalıdır.

Modern dönemin siyaset felsefesinin oluşmasında oldukça etkili olan *Toplum Sözleşmesi* kitabının yazarı Rousseau’ya göre yasa halkın kendi isteminin bir yansımasıdır. Ama yasalar hiçbir zaman somut davranışlara ve bireylere indirgenebilir halde bulunmamaktadır. Yasa tıpkı bir bireyin kendisini düşünmesi kadar doğal bir istemin sonucu olarak oluşan bir olgudur. Rousseau’ya göre Yasa, hükümet şekli ne olursa olsun halkın kendi isteminin sonucu olduğu için cumhuriyetin ta kendisini ifade etmektedir.²⁸⁶ Dolayısıyla Yasayı kuran elbette üstün ve objektif yapıda olmalıdır. Ancak onun üstünlüğü egemenliğin kendisiyle eşitlendiği bir görev olmamalıdır.²⁸⁷ Yasacının aslında yasanın yürütülmesi ve yorumlanması konusuyla ilgili olduğundan yürütme gücünü elinde tutması mantıklı gibi görülmektedir. Ancak bu sefer hükümet, yasanın

²⁸¹ Baudrillard, *Anahtar Sözcükler*, 30.

²⁸² Baudrillard, *a.g.e.*, 31.

²⁸³ Baudrillard, *a.g.e.*, 32.

²⁸⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 33.

²⁸⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 35.

²⁸⁶ Jean Rousseau, *Toplum Sözleşmesi*, (1762), (Çev.: V. Günyol), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2021, 35-36.

²⁸⁷ Rousseau, *a.g.e.*, 38.

etkisi altında eriyecektir. Rousseau'ya göre hükümetin yasa dışı davranması, yasasının yasa dışı davranmasından daha kötü değildir.²⁸⁸ Dolayısıyla yasayı elinde tutan egemen halk hükümetten daha üstün olmak zorundadır.

Nesneler aracılığıyla kişi toplumda bir statü elde etmektedir. Yani bir bakıma nesneler kişiye sahip olmaktadır. Bu tam anlamıyla McLuhan'ın *araç mesajdır* dediği ifade biçimidir.²⁸⁹ Baudrillard nesneyi, nesnenin kullanım değeri-yararı, nesnenin değişim değeri-pazarı, nesnenin sembolik değişimi-armağan, nesnenin gösterge değeri-statüsü olmak üzere dört mantık çeşidine göre ayırmıştır. Baudrillard, günümüzde nesnenin en belirgin özelliğinin dördüncü madde olduğunu yani statü ifade ettiğini söylemektedir.²⁹⁰ Baudrillard, nesneyi konumlandığı statülere göre işlerken kendi terminolojisi ortaya çıkmaktadır; nesnenin değer problemi simgesel değiş-tokuşa ait iken nesnenin gösterge boyutu ayartma kavramıyla yakından ilgilidir.²⁹¹ Asıl sorun nesnelerin insanlar üzerinde yarattığı psikolojik ve sosyolojik etkidir. Dolayısıyla ona göre üretim, nesnesinin artması demek değildir.²⁹² Etrafımızdaki nesneler insanların toplumdaki statülerini yansıtmaktadır. Tıpkı statülerimiz gibi nesnelerde evlerimizde yer değiştirmeden kalmaktadırlar.²⁹³ Modernizenin insan üzerindeki özgürlük iddiası ve hedefi nesneler üzerine de yansımış, nesneler, asıl anlamlarını çoğalan fonksiyonlarına rağmen kaybetmişlerdir.²⁹⁴ Nesnenin bizde uyandırdığı düşsel gücün yerini “üretimsel işlevsellik” almıştır. Dolayısıyla nesne sadece işlevine indirgenmiştir. Belki de bu sebepten dolayı minimalizm, günümüzün modası haline gelmiş şekliyle toplumun yıpratmış tüketim çılgınlığına karşı bir duruş oluşturmuştur.²⁹⁵

“İnsanın kişiliğinin bir parçası” olan nesneler, işleve indirgenmiştir.²⁹⁶ Örneğin; ayna sayısı burjuvazideki ikiyüzlülüğe ve azalan yalnızlık hissine tekabül ederken günümüzde sıklıkla kullanılan çerçevesiz aynalar, artan toplum baskısının savunmasız insan üzerindeki etkisine karşılık gelmektedir. Her yerde kendisiyle karşılaşmanın verdiği

²⁸⁸ Rousseau, *Toplum Sözleşmesi*, 62-63.

²⁸⁹ Nihat Çam, *Jean Baudrillard'ın Felsefesinde Gerçeklik Problemleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2019, 12.

²⁹⁰ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları İstanbul, 1999, 106.

²⁹¹ Baudrillard, *Anahtar Sözcükler*, 23-29-35

²⁹² Jean Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, (1968), (Çev.: O. Adanır, A. Karamollaoğlu), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2008, 11.

²⁹³ Baudrillard, *a.g.e.*, 22.

²⁹⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 24.

²⁹⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 25.

²⁹⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 28.

rahatsızlık hissi aynaların kullanımını zamanla azaltmıştır. Aynanın görevi bir bakıma insanı, insana hatırlatmak olup insanın yeterince “özgür” olmasına engel koymaktır.²⁹⁷ Yine filozofumuza göre bir duvar saati, insanın gün içindeki sorumluluklarını yerine getirmesiyle birlikte rahatlamasını simgelemektedir. Buna rağmen Modern zamanla birlikte duvar saatleri evden çıkan ilk eşyalardan olmuştur.²⁹⁸ Nesnelerin düzeni doğanın, sokağın eve yansımasıdır.²⁹⁹ Doğada insan neyse, insan ortamındaki nesne de odur.³⁰⁰ Modernizm öncesi eski dünyada asiller doğanın canlı renklerini kullanmaktan çekinmiş, bunun yerine daha çok pastel renkler kullanmışlardır. Modernizm sonrası canlı renkler özgür ruhun yansıması olarak daha sık kullanılmıştır.³⁰¹ Nihayetinde nesnelerin kullanım tarzı bir babanın çocuğu ile olan ilişkisiyle aynıdır.³⁰²

Eksikliği hissedilen şey biriktirilir.³⁰³ Baudrillard birikim hissini uyandıran nesne tutkusunun tanrı ile ilgisinden bahseder; Ona göre Hz. Adem’in yaratılması sürecinden sonra kendisine eşyaların isimlerinin öğretilmesi tanrıdan zorunlu kopuşun bir simgesi ve hatta bir tesellisi olabilir.³⁰⁴ Baudrillard, nesnelerin insan psikolojisi üzerine olumlu etkilerde bulunduğundan da sıklıkla bahsetmiştir.³⁰⁵ Ona göre koleksiyonculukta eşsiz bir parçanın bulunması demek bireyin kendisini bulması demektir.³⁰⁶ Saatle birlikte zamanın sahibi insanlar olmuştur.³⁰⁷ Dolayısıyla zaman tıpkı koleksiyonculuktaki gibi ters yüz edilebilir. Dolayısıyla zaman, hem zaman geçirme hem de nesnelerle biçimlenmiş zamanı yaşayabilme imkanı sağlamaktadır. Bulduğumuz her anda hem gerçek zaman hem izafi zaman egemenliği yaşanmaktadır.³⁰⁸

Nesneler üzerindeki arzularımız bir sahiplenme dürtüsüne dönüşmektedir ve bu bir tür kıskançlıktır. Başkasının sahip olduğunu ele geçirme hissi beraberinde iğdiş edilme (yani bir çeşit fiziksel eksilme) korkusunu taşımaktadır.³⁰⁹ Filozofumuza göre cinsel

²⁹⁷ Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, 30.

²⁹⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 32.

²⁹⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 36.

³⁰⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 36-37.

³⁰¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 40-41.

³⁰² Baudrillard, *a.g.e.*, 102.

³⁰³ Baudrillard, *a.g.e.*, 108-109.

³⁰⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 109.

³⁰⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 111-112.

³⁰⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 112-113.

³⁰⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 117.

³⁰⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 118-119.

³⁰⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 122-123.

objeleştirme de bedenın bütünlüğü üzerinden değil, birkaç uzvun bir araya gelip vücut gibi algılanmasıdır.³¹⁰ İlerleyen teknoloji insanda büyüleyici bir etki uyandırmaktadır.³¹¹ İşte burada onun kastettiğı şekilde yeni bir antropomorfizm sorunu ortaya çıkmakta; eski nesneler üzerinde insani motifler ve biçimler bulunurken şimdiki nesnelerle kendisiyle aynısını paylaşan zihinsel yetenekleri üretme derdini taşımakta olunduğı görülmektedir. Çünkü Baudrillard'a göre artık gücün kendisi biziz ve bugünün yegâne arzusuna göre bunu ispatlamamız gerekmektedir.³¹² Nesneleri koleksiyonlaştırarak sanki kendimizdeki işlevleri arttırmaktadır.³¹³ Sonuç olarak ne kadar uğraşılmış olsa da insan mükemmelliğinde bir robot asla üretilmeyecektir. Zaten bizlerin etkilendiğı şey bu mükemmel olmaya yönelik çabanın kendisini ifade etmektedir.³¹⁴

Baudrillard'ın nesneyle ilintili olarak sıklıkla ele aldığı cinsellik de özünde kusurluluk barındırmaktadır. Çünkü üremede her zaman hesaplanamayan olasılıklar bulunmaktadır.³¹⁵ Robot üretimi ise bu olasılık cinselliğinden kaçışın bir sonucudur.³¹⁶ Bunu teknolojiyle gelen felaket olarak tanımlayan Baudrillard'a göre, günümüz insanının kendi ölümünü alkışlaması olarak görmektedir.³¹⁷ Gelişen teknolojiye uygun ahlak sistemi inşa edememek büyük bir sıkıntı oluşturmaktadır.³¹⁸ Durağanlaştırılan insan, sürekli gelişen teknolojiyle, teknolojik gelişmeyi nasıl devam ettirecektir?³¹⁹ İnsanların başta doğadan ilham alarak geliştirdikleri teknolojik ürünlerin şimdilerde tek modelle sınırlı kalmış olması filozofumuza göre insandaki gelişim açlığından ve buna yönelik arzusundan başka bir sebeple açıklanamamaktadır.³²⁰ Filozofumuzun iddiasına göre Freud, baskı altındaki arzuların, savunma mekanizmalarını bile alt edecek enerjiye sahip olduğu kanısındadır. Dolayısıyla üretim ile cinsellik birbirlerinin korkusu olacak şekilde baskılanmıştır. Filozofumuzun kastettiğı baskı, teknolojiyle birlikte korkup ürememe, ürememekle birlikte teknolojik üretimde meydana gelen artış ilişkisinin adı olarak

³¹⁰ Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, 124.

³¹¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 139.

³¹² Baudrillard, *a.g.e.*, 140.

³¹³ Baudrillard, *a.g.e.*, 149.

³¹⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 151.

³¹⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 164.

³¹⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 152-153.

³¹⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 153-154.

³¹⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 155.

³¹⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 155.

³²⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 161.

kullanıldığı söylenebilmektedir.³²¹ Cinsellik saldırganlığa bürünmekte, saldırganlık ise cinselliğe bürünmektedir. Dolayısıyla ölümden kaçış her noktada yine ölümle buluşmaktadır.³²²

Simgeselliği kaybolan her gösterge yani Simülakrlar, böylelikle asla tersine çevrilemez olmaktadır.³²³ Bu tersine çevrilemezliği Baudrillard şöyle açıklamaktadır; “Sonuç olarak burada kendine yeryüzü cenneti kurma vaadinde bulunmuş bir topluma özgü büyüme sancılarının mı yoksa çözülmesi olanaksız çatışmalar karşısında planlanmış bir gerileme sürecinden mi söz edilmektedir? Bunun adı anarşik bir üretim düzeni midir yoksa bir ölüm içgüdü mü? Bir uygarlığın çivisinin çıkmasına yol açan şey nedir sorusu halen yanıtını beklemektedir.”³²⁴ Üretim kültürü, insanı özne olmaya iterken, insanı nesnenin ta kendisi yapmıştır.³²⁵ Eskiden belli bir ahlak veya politik görüş alenen baskılayarak kabul ettirilmektedir. Fakat bu baskılanma filozofumuzun iddiasına göre günümüzde alttan alta yapılmaktadır.³²⁶ Evrenselleştirmeye çalışılan tüm değerlere, aslında özgürlükle birlikte demokrasi güvencesi sağlandığı sanılsa da bu değerler ani bir değişimle birlikte ayrımcılığı, faşizmi ve haliyle terörü tetiklemektedir.³²⁷ Ona göre “Tüketim nesnesi kesinlikle gerçekleşmesi arzulanan düşüncenin benzemeye razı olduğu şeydir.”³²⁸ Gerçek anlamda bir tüketimin kalmadığının kanıtı olarak Baudrillard, insanların bunca zamandır doymak bilmemesini göstermektedir. O zaman bu tüketim, kendi kendini tüketmeden ibarettir. Yani öznenin kendisini tüketmesidir.³²⁹ Sınır tanımaz bu tüketim iştahının ardında hiç şüphesiz tüm nesnelere sahip olamamanın verdiği açlık duygusu bulunmaktadır.³³⁰

“Doğal olanın yapay alandan ayrılmasını sağlayan ahlak dışı güce ayartma denir.”³³¹ Ayartma, sahtenin de sahtesinin vermiş olduğu büyülenmedir.³³² Baudrillard’a göre nesnenin ortadan kaybolma isteği bulunmaktadır. Dolayısıyla ayartma nesnenin

³²¹ Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, 163-164.

³²² Baudrillard, *a.g.e.*, 165.

³²³ Baudrillard, *a.g.e.*, 165.

³²⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 166.

³²⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 188.

³²⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 215.

³²⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 238.

³²⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 245-246.

³²⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 246.

³³⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 246.

³³¹ Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, 68.

³³² Baudrillard, *a.g.e.*, 69.

safına geçmektedir.³³³ Özne de nesneden farklı olarak her zaman için ortadan kaybolmayı istemektedir.³³⁴ Dolayısıyla bu durum nesne üzerinde öznenin durumu bir bakıma tersine dönmektedir; Nesne ustaca özneyi kandırabilir.³³⁵ Artık nesne bir kötülük meleği olmuştur.³³⁶ Baudrillard bu yeni nesne anlayışıyla birlikte, bilimsel işleyişte sorunun deney yönteminde olmadığını, ulaşılan sonuçların sadece uğraşılacak alanla kısıtlı kaldığı gerçeğinin yadsınarak tümevarımcı anlayışta olduğunu savunmaktadır. Çünkü Baudrillard'a göre nesne her zaman kendini sunmaya hazır değildir.³³⁷ Baudrillard'a göre aşk hristiyandır, Ayartma ise dinsizdir.³³⁸ Aşk, doğaldır, ayartma ise yapay olduğundan anlaşılması daha rahattır.³³⁹ Aşk tek kişiliktir, ayartma iki kişinin oyunudur.³⁴⁰ Aslında düşünürümüze göre aşk diye bir şey de yoktur. Ayartmada kişinin her zaman başkalarını kendi isteğine göre güdümlemesi, manipüle etmesi söz konusudur. Bu manipüle etme güdüsü Baudrillard'ın ifadesiyle bizim en tutkulu olduğumuz aşkta da bulunmaktadır.³⁴¹

Baudrillard'a göre bütün tarih boyunca özne üstün, nesne köle konumundadır.³⁴² Ama arzulayan özne, ayartan ise nesnedir.³⁴³ Nesne, özne gibi arzulara sahip olamayacağından ayartma devam ettikçe yabancılaşma hiçbir zaman yaşanmamaktadır.³⁴⁴ Salt meta hiçbir değeri olmadan, nesneden daha çok nesneye benzeme durumu, nesnenin yadsınarak nesneleşmesidir. Baudrillard ise özne ve nesne arasında değişiklik yaparak nesneyi artık salt meta haline getirmiştir.³⁴⁵ Baudrillard'a göre Tanrı bile şeytan tarafından ayartılmıştır.³⁴⁶ Yasa insanları üretmeye zorladıkça insanlar en güçlü yanı olan hatta Yasadan daha güçlü olan ayartma tarafı ile baştan çıkarma gerçekleştirmektedir.³⁴⁷ Ayartmadaki anlamı yani simgeselliği çözmek ise müstehcendir.³⁴⁸ Şeylerin akışını Baudrillard'a göre yazgı sağlamakta, yani yazgı,

³³³ Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, 111.

³³⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 241.

³³⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 107.

³³⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 108.

³³⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 105-106.

³³⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 132.

³³⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 136.

³⁴⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 133.

³⁴¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 141.

³⁴² Baudrillard, *a.g.e.*, 145.

³⁴³ Baudrillard, *a.g.e.*, 146.

³⁴⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 148.

³⁴⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 151.

³⁴⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 171.

³⁴⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 173.

³⁴⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 187.

biçimlerin insanları baştan çıkarabilme yeteneğidir. Rasyonalist düşüncenin asıl savaşı rastlantıyla değil kabul etmek zorunda olduğu yazgı ile ilintilidir.³⁴⁹

Baudrillard’a göre Yasanın tersi kuraldır, yasa ihlal edilebilir ancak kural ihlal edilemez. Kural, ona göre hiçbir şekilde hakikati gizlemez.³⁵⁰ Yasa evrensel değer sistemidir. Kural ise sisteme içkin olandır.³⁵¹ Baudrillard’a göre kuralın içeriği olan baştan çıkarma ise dünyanın hilesi ve stratejisidir. Baudrillard’a göre baştan çıkarma; ahlak, felsefe, psikoloji alanlarına bile yansımış olmasına rağmen düşünürler tarafından hep görmezden gelinmiştir.³⁵² Baştan çıkarma Baudrillard’a göre doğal değildir.³⁵³ Baştan çıkarma her zaman iki kişiliktir. Dolayısıyla özne-nesne ayrımı yoktur. Baştan çıkarılmayan ise Baudrillard’a göre hiçbir zaman baştan çıkaramaz.³⁵⁴ Baştan çıkarıcı olan şey ise meydan okumanın kendisidir. Meydan okuma Baudrillard’ın deyiimiyle “mantık dışı, ikili çılgınlıktır”. Onun deyiimiyle meydan okuma bir anlaşma, bir ritüel, yapay strateji değil, kaderdir.³⁵⁵ Baudrillard’a göre meydan okuma, güçlülüğün düellosu iken, baştan çıkarma, zayıflığın düellosudur.³⁵⁶ Baudrillard’ın iddiasına göre baştan çıkarıcılık sadece cinselliğin yanından geçmekte, bunun dışında cinsellikle baştan çıkarmanın bir ilişkisi söz konusu değildir.³⁵⁷

Baudrillard, nesnelerin estetikleşme boyutuna “kültürün Xerox derecesi” adını vermiştir.³⁵⁸ Toffoletti’ye göre Baudrillard’ın fotoğraf tutkusunda kesinlikle özne ve nesne arasındaki tersine çevirişin etkisi görülmektedir. Geleneksel anlamda fotoğraf çekmek nesnenin özne tarafından keşfi anlamını taşıırken Baudrillard’a göre bu keşfi gerçekleştiren nesnedir.³⁵⁹ Toffoletti’ye göre Baudrillard’ın *Tüketim Toplumu*’nda bahsettiği nesnenin tüketiminde önemli olan şey, nesnenin adını taşıdığı işarete sahip olmasıdır. Yani bireyi satın almaya yönlendirecek olan şey nesnenin birbirinden ayrıldığı

³⁴⁹ Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, 196.

³⁵⁰ Jean Baudrillard, *Baştan Çıkarma Üzerine*, (1979), (Çev.: A. Sönmezay). Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2014, 164.

³⁵¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 167.

³⁵² Baudrillard, *a.g.e.*, 7.

³⁵³ Baudrillard, *a.g.e.*, 8.

³⁵⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 101.

³⁵⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 102.

³⁵⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 103.

³⁵⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 107.

³⁵⁸ Kim Toffoletti, *Yeni Bir Bakışla, Baudrillard*, (2014), (Çev.: Y. Başkavak). Kolektif Kitap Bilişim ve Tasarım Ltd. Şti., İstanbul, 2011, 25.

³⁵⁹ Toffoletti, *a.g.e.*, 63.

işaretler sistemidir. Baudrillard'a göre tüketimde söz konusu nesnenin işaret ettiği değer artık kullanım değerinden ve üretim değerinden farklılaşmaktadır.³⁶⁰ Gane'in iddiasına göre Baudrillard ile birlikte pozitivist teorinin nesne üzerinde egemenliği nesneye karşı meydan okuma ve onu ayartma teorisiyle çökmüştür.³⁶¹

2.2. TRANS-HÜMANİZM VE SİMÜLASYON

Transhümanizm, terim olarak ilk defa 1957 yılında J. Huxley tarafından kullanılmıştır. Transhümanizmin ilk temsilcileri de J. Huxley, J.B.S Haldane ve J.D. Bernal , son temsilcileri ise H. Moravec, F.M. Esfandiary, E. Drexler, R. Kurzweil, N. Bostrom, R. Minsky'dir. Hümanizm, insanın doğa ve tanrısal açıdan yer değişikliği ile ilgilenirken transhümanizm ise insanın doğadan ve Tanrıdan tam anlamı ile kopuşunu amaçlar. Transhümanizm kökleri, 19 ve 20. yüzyılda teorik olarak Darwin ve Freud gibi bilim insanları tarafından atılmıştır. Pratik anlamda transhümanizm ise sanayileşme ve teknolojileşme ile birlikte 21. yüzyılda gerçekleşmiştir.³⁶² Yapay Zeka, ömrü uzatma, zihin yükleme, beden dondurma, insanın entelektüel ve fiziksel yeteneklerini artırma amacını taşır. Transhümanizm de Baudrillard'ın simüle olmuş iktidarı tarafından güdülenir. Transhumanizm'i tanımlarken ateist bir mantıkta olduğunu dolayısıyla dini, insanın tüm hayatında dışarıda tutan ve yeni kutsal üretme amacını taşıdığından bahsedebiliriz.³⁶³ Transhümanizm ile birlikte biyolojik evrimden mekanik evrime geçilerek yapay zekanın endüstri, tıp, askeri ve eğlence alanlarında da kullanılmasıyla birlikte hastalıkların teşhisi ve tedavisi yapılmasının ardından cinsel ihtiyaçlara da karşılık verebilecek bir iddia taşır.³⁶⁴ Transhümanizm'in yeni bilimcileri artık Newton, Edison, Einstein değil Bill Gates, Steve Jobs, Elon Mask gibi olağanüstü sermayeye sahip bilimcilerdir.³⁶⁵ Modern terimi ilk defa M.S. 5. yüzyılın sonunda Roma putperestliği ile Hristiyan Roma farklılığına set çekmek için kullanılmıştır.³⁶⁶ Nikolay Danilevski, Oswald Spengler, Arnold Toynbee, Walter Schubart, Nikolay Berdyaev, F.S.C. Northrop,

³⁶⁰ Toffoletti, *Yeni Bir Bakışla Baudrillard* , 76.

³⁶¹ Mike Gane, *Jean Baudrillard: Radikal Belirsizlik*, (Çev.: A. Utku, S. Toker), De Ki Basım Yayın Ltd. Şti., Ankara, 2008, 44.

³⁶² Ahmet Dağ, *İnsansız Dünya Transhümanizm*, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2022, 17.

³⁶³ Dağ, *a.g.e.*, 18.

³⁶⁴ Dağ, *a.g.e.*, 19.

³⁶⁵ Dağ, *a.g.e.*, 19-20.

³⁶⁶ Ahmet Dağ, *Ölümçül Şiddet Baudrillard'ın Düşüncesi*, Külliyat Yayınları, İstanbul, 2011, 37-38.

Alfred Kroeber, Albert Schweitzer, Sorokin gibi Batı tarih felsefecileri 1850'den sonrasını “*bulanımlar*” ve “*felaketler çağı*” olarak adlandırırlar.³⁶⁷ Baudrillard'ın kuramı ise “*kuramsal şiddet*”, “*radikal düşünce*”, “*patafizik*” ve “*simülasyon*” kuramı olarak nitelenmektedir.³⁶⁸

Baudrillard'a göre kapitalizmin sınırları ekonomiyi aşıp kültüre bulaşmıştır.³⁶⁹ Baudrillard bu bağlamda simülasyon kuramını 2. Dünya Savaşı sonrasında sağcı ve solcu ideolojiler üzerine kurmuştur.³⁷⁰ Baudrillard Amerika'yı şu sözlerle anlatmaktadır; “Ben yıldızsal Amerika'yı araştırdım, hiçbir zaman sosyal ve kültürel Amerika'yı değil; otoyollarında saçma ve salt özgürlüğü sergileyen Amerika'yı araştırdım; töreleri ile, zihniyetleri ile derin Amerika'yı değil.”³⁷¹ Baudrillard'a göre Amerika oluşturduğu simülasyonla aslında şimdiki en ilkel toplumdur.³⁷² Baudrillard'a göre Amerika'da yoksulluktan ve dilenmekten daha üzücü olan şey insanların tek başlarına yemek yemesidir. Çünkü Amerikalılar ona göre simgeselliği boşalan bir toplum olarak bir çeşit izole ve içe kapanık karaktere bürünmek zorunda kalmışlardır.³⁷³ Baudrillard, Avrupa'nın Amerika'ya göre daha cansız olduğundan ve Avrupalı insanların sokakları işgal etmekten kaçındıklarından, günlük hayatlarında oyalanmadıklarından bahsetmektedir.³⁷⁴ Baudrillard'a göre New York'un havasından bir övünme duygusu hissedilmektedir. Ancak Avrupa'da genel olarak kasvetli bir hava esmektedir. Ona göre bu kasvetli havaya rağmen Avrupalılar, olaylar üzerinde derin düşünmeyi çok iyi bilmektedirler.³⁷⁵ Devamında Baudrillard, “Benim için Amerikan gerçeği yok. Ben Amerikalılardan Amerikalı olmalarından başka bir şey istemiyorum; onlardan zeki, sağduyulu, özgün olmalarını istemiyorum; onlardan istediğim yalnızca benim alanımla hiçbir benzerliği olmayan bir alanda yaşamaları; benim için en yüksek yıldızsal yer, en güzel yörüngesel alan olmalarıdır” demektedir.³⁷⁶ Baudrillard'a göre Amerika'nın hiper-gerçekliğinin farkında olan yalnızca Avrupalılardır, çünkü onlar taklidinin somutlaşmış halini

³⁶⁷ Dağ, *Ölümçül Şiddet Baudrillard'ın Düşüncesi*, 27.

³⁶⁸ Dağ, *a.g.e.*, 30.

³⁶⁹ Resul Ürkek, *Jean Baudrillard ve Tüketim Toplumu*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2019, 32.

³⁷⁰ Ürkek, 34.

³⁷¹ Jean Baudrillard, *Amerika*, (1986), (Çev.: Y. Avunç), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2013, 15.

³⁷² Baudrillard, *a.g.e.*, 17-18.

³⁷³ Baudrillard, *a.g.e.*, 27.

³⁷⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 30.

³⁷⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 35.

³⁷⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 40.

görebilmektedirler.³⁷⁷ Bütünüyle baktığımızda Baudrillard'ın belli bir kültürle ilgilenen bir sosyolog olmadığını görülmektedir. Onun ilgi alanları Gane'e göre imgeler ve göstergelerdir.³⁷⁸

Baudrillard, gelecekte ne erkekliğin ne de dişiliğin kalacağını, sadece bireysel cinsel göndermeler yapan yeni bir değer sistemi oluşacağını düşünmektedir. Ona göre ilerde kalıtımsal olarak kendi kodunu üreten ancak herkesin kendi *look*'una sahip olduğu gerçeğiyle karşılaşılacaktır.³⁷⁹ Baudrillard'a göre Avrupa ve Amerika arasında modernlik anlamında da bir uçurum söz konusudur. Amerika ona göre Avrupa'dan çok daha sonra modern olmuştur. Dolayısıyla Avrupalıların modernize olmalarında da burjuvazinin etkisi olsa bile, Avrupalılar ona göre doğuştan beri hep modern olmuşlardır.³⁸⁰ Toplumlar hiper-gerçekliğe aynı anda geçmemiş olsalar da Baudrillard'ın simülasyonun üç evresini tamamlayan ilk ülke Amerika olmuştur.³⁸¹ Nasıl ki Avrupa ile Amerika arasında dünya görüşü bazında bir mesafe söz konusuysa, üçüncü dünya ülkeleri ile demokrasi ve teknolojik gelişim açısından da her zaman Amerika ile bir kopukluğu olacaktır.³⁸² Baudrillard için Amerika ne olursa olsun hiper-gerçeklikte özgün bir ülke olacaktır. Ona göre geri kalan bütün ülkeler ancak onun taklitçisi olabilirler.³⁸³ Amerika'da ırkçılık, çok ırklılık üzerinden bir bütünleşme gibi gözükse de özünde tüm grup ve ırkların simgesel üstünlüğüne dayalı bir rekabetten ortaya çıkmaktadır. Ancak filozofumuza göre Fransa'da ne gerçek anlamda bir ırksal ayrışma ne de gerçek anlamda bir ırksal karışım söz konusudur. Demokrasi ile eşitlik arasında bir fark bulunmaktadır; demokrasi başlangıçta eşitlik ile başlar, eşitlik ise demokrasinin sonda olmasını sağlamaktadır. Bu noktada Baudrillard'ın Amerika üzerinden değerlendirdiği ırkçılıkta, eşitlikten uzak bir demokrasinin etkili olduğu kanısını taşıdığı görülmektedir.³⁸⁴ Özetle Amerika'yı Amerika yapan yani onu hiper-gerçekliğinde özgün kılan tek şey soyutlama dışında her şeye sahip

³⁷⁷ Baudrillard, *Amerika*, 41.

³⁷⁸ Gane, *Jean Baudrillard: Radikal Belirsizlik*, 25-26.

³⁷⁹ Baudrillard, *Amerika*, 61.

³⁸⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 87.

³⁸¹ Şeyda Okullu, "Jean Baudrillard'ın Felsefesinde Kitle ve İnsan", *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (22), 2019a, 72-111, 86.

³⁸² Baudrillard, *Amerika*, 95.

³⁸³ Baudrillard, *a.g.e.*, 97.

³⁸⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 111.

olmasıdır. Oğuz Adanır'a göre ise Osmanlı Devleti'nin simülasyona yani hiper-gerçekliğe ilk adımı duraklama döneminde başlamıştır.³⁸⁵

İnsanın, yabancılaştırmanın sınırını bile aşması olgusunu kölelikle açıklamaya çalışan Baudrillard, şu ifadeleri kullanmaktadır; “Eskiden gönüllü kölelik, özgür insanların, paradoksal bir biçimde özgürlükten yararlanıp kendilerini köleleştirmelerine dayanıyordu; bugün gönüllü kölelik, insanların özgür olma konusunda gelen ihtarlara uymalarına dayanıyor.”³⁸⁶ Böylelikle insan özgür varlık oluşunu bütünüyle kaybetme evresine girmiştir.³⁸⁷ Baudrillard'a göre iktidar da insan gibi artık geçmişteki anlamını yitirmiştir. Ona göre 16. yüzyıldan bu yana kölelik, herkeste bulunan muktedir olma, bilmek, harekete geçmek, başarmak gibi ihtiyaca bürünmüştür. Zaten Baudrillard'a göre iktidarın asıl amacı da arzulu ve gönüllü köleler üretmektir.³⁸⁸ Bu düşüncesini birebir şu ifadelerle aktarmaktadır; “Bilişim, bizim yarattığımız teknolojilerin retrospektif mutlak kudretinin belirtisi. Başka bir deyişle, geriye dönülünce verilerin işlenmesi için sunulmuş sonsuz bir imkan (ama yalnızca verilerin) ve o, kesinlikle yeni bir bakış açısı değil. Onunla birlikte eksiklik ve aynı zamanda tükenme çağına giriyoruz. Tekil eylemi yürürlükten kaldıran genelleştirilmiş etkileşim çağına. Bütün zamanlarda en güzel enerjilerin kaynağı olmuş ve halkların, düşüncelerin, bireylerin meydan okuyuşunu, tutkusunu, rekabetini yürürlükten kaldıran ara yüzeyi çağına.” diye ifade etmektedir.³⁸⁹

Mark Twain'in, *İnsan nedir?* kitabında bahsettiği gibi görünümünün sahip olduğu anlamı satın alma, hakikatin temelinde aslında hiç var olmamıştır. Twain, sözgelimi bir insan yardıma muhtaç birini gördüğünde bu durumun bir merhamet duygusunu uyandırmayacağını aksine vicdanın merhamet görünümlü insan kurtarma karşılığında rahatlama satın alma istencinde olduğundan bahsetmiştir.³⁹⁰ Baudrillard'da savaşların aslında şiddeti simgelemediklerini bunun yerine savaşların tek görevinin caydırıcılık olduğundan bahsederken aslında Twain'in farkında olduğu göstergeler kumpasını yani görünümünün aldatıcılığını açıklama niyetini taşımaktadır. Baudrillard'a göre sözde

³⁸⁵ Adanır, *Baudrillard'ın Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler*, 25.

³⁸⁶ Baudrillard, *Cool Anılar I-II.*, 118.

³⁸⁷ Şeyda Okullu, *Jean Baudrillard'ın Düşüncesinde Tüketim Toplumu ve İnsanın Yeri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019b, 90.

³⁸⁸ Baudrillard, *Cool Anılar I-II.*, 259.

³⁸⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 148.

³⁹⁰ Mark Twain, *İnsan Nedir?*, (1906), (Çev.: E. D. İpekçi), Karbon Kitaplar Yayınları, İstanbul, 2019.

nesne üzerine yaratılan göstergelerin özne üzerindeki sonuçlarını bularak göstergeler kumpasını açığa çıkarabiliriz.

Paul Virilio, “*Ortadan Kayboluşunun Estetiği*” adlı metninde Baudrillard’a göre Batı’nın gelişim aracı olarak gördüğü teknolojinin, yani özünde hızın ilerleme değil, aksine durağanlığını sağladığını söylemektedir. Hız ne kadar artarsa görünümde oluşturduğu (belki de illüzyondur) nesne durmuş görünmektedir. Virilio’nun bu görüşü sistematik nedensizliğin kanıtı gibidir; sonuç olarak başladığın yer, bittiğin yerin aynısıdır.³⁹¹ Dolayısıyla Baudrillard’a göre sistemlerin doyuma ulaştığı evre artık tepkisizlik, yani atalet evresi olacaktır.³⁹²

Baudrillard’a göre insanın şişkoleşmesi, insan vücudunun ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir.³⁹³ Ona göre sistem ile şişkolar çok benzerlik göstermektedir.³⁹⁴ Baudrillard’a göre pornografi ise özünde çok sayıda cinsel ilişki barındırdığı için değil, gerçek cinselliği gereksizleştirdiği için müstehcendir. Yani anlamını kaybetmiş olması ona göre asıl müstehcenliktir.³⁹⁵ Baudrillard’a göre şiddetin caydırılmış hali ise terörizmdir. Yani şiddetin de şiddetli şeklidir.³⁹⁶ Baudrillard’a göre artık hepimiz bu evrensel terörizm karşısında birer rehineyiz.³⁹⁷ Düşünürümüze göre özgürlük, kişisel sorumluluk denetimini, sorumluluğun başkası adına yüklenmesini; terörizm ise genelleştirilmiş sorumluluğu üretmektedir.³⁹⁸ Kitle, 19. yüzyılda Kapitalizmin etkisiyle ortaya çıkan bir kavramdır. Kitle özünde “benzerlik” içeren bir kavram olarak seri üretimin ürettiği benzerlikle aynıdır.³⁹⁹ Baudrillard’a göre ise kitle ne özne ne nesnedir. Kitle, terörizmin ve iletişim araçlarının başlıca sebebidir.⁴⁰⁰

Devletin, artık toplum sözleşmesini tek taraflı feshetmesi sonucunda toplum çıkarı adına kendi çıkarını feda edecek toplum dışında yeni bir anlaşmacıya ihtiyacı bulunmaktadır. Dolayısıyla ona göre artık devletin kendisi teröristtir. Toplum ise

³⁹¹ Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, 22.

³⁹² Baudrillard, *a.g.e.*, 34.

³⁹³ Baudrillard, *a.g.e.*, 36.

³⁹⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 37.

³⁹⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 43.

³⁹⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 46.

³⁹⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 46-47.

³⁹⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 49.

³⁹⁹ Şeyda Okullu, “Jean Baudrillard’ın Felsefesinde Kitle ve İnsan”, 97.

⁴⁰⁰ Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, 58.

rehinedir.⁴⁰¹ Rehinede amaç bilindiğinin aksine değış tokuş yapmak değildir. Asıl amaç caydırıcılığı oynayacak ticari elemanların varlığıdır.⁴⁰² Baudrillard’a göre sonunda hepimiz simülasyona, simülasyonla karşılık veren birer simülatör düzeneğine benzemiş olmaktadır.⁴⁰³ Oysa evrendeki bilgilerin toplamı evreni yok etmeye yetebilecekken amaç hiçbir zaman yok etmek olmamıştır.⁴⁰⁴ Teknoloji çağında yabancılaşma ile birlikte insanın elinde, felsefenin istediğı gibi kendi irademize kendimizin yön vermesi ilkesi reklamcılar ve politikacılar tarafından artık başkasının yönlendirmesine ihtiyaç duyulan, gönüllü bir kölelik haline dönüşmüştür. Çünkü felsefenin ilkesi insanları umutsuzluğa sürüklemiştir. Böylelikle kitleler ne bir şey bilmek istemekte ne de temsil edilmek istemektedirler. Onlar sadece iradenin teslim edilişinin büyüsunü yaşamaktadırlar.⁴⁰⁵ Çünkü “Toplumsal gelişmenin kökeninde ahlaksızlık ve günahkârlık bulunmaktadır. Toplumsal bir ahlakla pozitif değerler bulunmamaktadır. Moda, şan ve şeref ahlaksız bir biçime sahip olmalarından dolayı etkileyicidirler.”⁴⁰⁶

Cinselliğın özgürleşmesi ile belirsizleşmesi bir olmuştur.⁴⁰⁷ Barthes’in “Cinsel her yerdedir, Cinsellik hariç” sözüyle Baudrillard’ın düşünce yapısını özetlediğı söylenebilmektedir.⁴⁰⁸ Kadınların baştan çıkarıcı olarak görülmeleri doğru değildir; ona göre “baştan çıkarma simgeler evlerine hükmetmeyi temsil etmektedirler. Oysa iktidar gerçek evrene hükmetmeyi temsil etmekten ibarettir.” Dolayısıyla iktidarın “erk”ek söylemli hegemonyası baştan çıkarmadan oldukça uzak kalmaktadır.⁴⁰⁹ Feminizmin baştan çıkarıcılıkla mücadele etmesini Baudrillard bu sebepten saçma bulmaktadır.⁴¹⁰ Baudrillard, dinsel hakikatte uğursuzluk ve aldaticılığın bedenleştirildiğı halde dinsel hakikatlerin görünümder altındaki bedenden bahsetmemesini yine ironik bulmaktadır.⁴¹¹ İşte Baudrillard’a göre baştan çıkarmanın transseksüelliğı budur. Çünkü düşünürümüze göre cinsiyetler de nesneler gibi işlevsel üstünlüklere değil simgesel eş değeriğe

⁴⁰¹ Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, 61-62.

⁴⁰² Baudrillard, *a.g.e.*, 64.

⁴⁰³ Baudrillard, *a.g.e.*, 112.

⁴⁰⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 117-118.

⁴⁰⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 124-125.

⁴⁰⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 95.

⁴⁰⁷ Baudrillard, *Baştan Çıkarma Üzerine*, 13.

⁴⁰⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 14.

⁴⁰⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 16-17.

⁴¹⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 17.

⁴¹¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 18.

sahiptir.⁴¹² Baudrillard'a göre asıl sapkınlık baştan çıkmış gibi yapmaktır. Baştan çıkarmanın arzu, hazla hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Çünkü haz doyuma ulaşabilir ancak baştan çıkarma oyunu ölüme kadar devam etmektedir.⁴¹³ Tanrı da baştan çıkarmayla düzenimizi bozmaya çalışmaktadır.⁴¹⁴

Naturalist bakış açısıyla yüz ve beden aynı simgeselliğe sahiptir. Ona göre yüz ve beden cinsellikten uzak aynı şeyi ifade etmektedirler. İlkel toplumlar dışındaki algıda ise yüz ve beden ayrı şeyler ifade etmektedir. Yüz ve beden arasındaki ayrışmacı tavırdan sonra oluşan örtme olgusu Baudrillard'a göre simgesel gerçekliğe sahiptir, çünkü çıplaklık ile birlikte beden görünmez halini alırken bedeni örtmenin kendisi baştan çıkarma rolü üstlenmektedir.⁴¹⁵ Baudrillard için üretilmiş olan her zaman baştan çıkarmanın tersidir, üretilmiş olan görünür olandır. Pornoda da ona göre sadece üretim vardır.⁴¹⁶ Dolayısıyla pornoda baştan çıkarmanın zerresi bile yoktur.⁴¹⁷ Baudrillard'a göre bugünkü cinsellik içi boşalmış, baştan çıkarmanın olmadığı arzuya dayanan bir hal almıştır.⁴¹⁸ Ona göre cinselliği Freud'un etkisiyle bastırılmış olduğuna inanarak aramaktayız.⁴¹⁹ Baudrillard'a göre iktidar ve cinsellik, tersinmez mantığıyla hareket ettiği için kendinden geçmiştir.⁴²⁰ Dolayısıyla Baudrillard'a göre modernizmin aksine üretmeyen insan değil, baştan çıkmak istemeyen insan ölmüştür.⁴²¹

Değer yasasının mantığı Baudrillard'a göre üç döneme göre ayrılmaktadır; Rönesans ile Sanayi devrimi arası kopyalama, Sanayileşme sonrası üretim, Kodun egemenliğinde olan güncel dönem simülasyonudur.⁴²² Simülakrlar, Baudrillard'a göre iktidarı ve aynı zamanda toplumsalı da etkisi altına almaktadırlar.⁴²³ Dolayısıyla Baudrillard bir kıyaslama yaparak otomatın insana muhatap olduğunu, robotun ise insanla eş değerde olduğu kanısındadır. Otomat ona göre 1. derece simülakr, robot ise 2.

⁴¹² Baudrillard, *Baştan Çıkarma Üzerine*, 16.

⁴¹³ Baudrillard, *a.g.e.*, 33.

⁴¹⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 8.

⁴¹⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 46.

⁴¹⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 47.

⁴¹⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 48.

⁴¹⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 53.

⁴¹⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 54.

⁴²⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 62.

⁴²¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 104.

⁴²² Jean Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, (1976), (Çev.: O. Adanır), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2016, 87.

⁴²³ Baudrillard, *a.g.e.*, 90.

derece simülakrdır.⁴²⁴ Baudrillard’a göre 20. yüzyılda üretim, yeniden üretim halini almış ve üretimi eritmiştir.⁴²⁵ Ona göre üretimde model az da olsa bulunmakta, ancak yeniden üretimde artık “referans gönderenlere” ihtiyaç duyularak yeniden üretim gerçekleştirilmektedir.⁴²⁶ Zaten Baudrillard’ın hiper-gerçekliğinde yöntem; nesnenin çizgisel ve serisel üretilerek yapısını bozmak ve ayrıntılı nesne kopyalaması oluşturmaktır.⁴²⁷

Baudrillard’a göre insan vücudun cinsel gösterge olma nedeni “*fallusun fetişleşmesi*” üzerine kurulu özgürlükçü sistemin ürünü olmasıdır.⁴²⁸ Değer yasası ile vücuda bir anlam yüklemek Baudrillard’a göre vücudu fetişleştirmektir. Ona göre fetişlikte ıkellik söz konusu bile değildir.⁴²⁹ Filozofumuza göre markalar, moda, makyaj araçları ile modern ekonomi ve politika, vücut üzerinde yeni bir biçimlendirme yapma gayretindedirler.⁴³⁰ Baudrillard’a göre bu biçimlendirme işlev mantığıyla işlemektedir. Ancak ona göre devrimin yarattığı özgürlük hedefiyle bu biçimlendirme daha da karmaşık hale gelmiştir. Ama Baudrillard’a göre şu unutulmamalıdır ki; hâkim olan sistem kapitalizm olunca özgürlük sadece ekonomi politiğine hizmet etmektedir.⁴³¹

Baudrillard için beden de ruh gibi başka bir değerle karşıt olmayan kutsal bir tözdür.⁴³² Baudrillard’a göre “dişilik, temelinde erillik karşıtlığına, cinsiyetlerin değer üzerinden karşılaştırılmasına karşı çıkmaktır.” Dolayısıyla onun için dişilik ayrı bir öneme sahiptir.⁴³³ Baudrillard’ın baştan çıkarmasında ve ayartmasında olduğu gibi simülakr sisteminin özünde de meydan okuma vardır ama bu meydan okumada asla eşdeğerler üretilmesine izin verilmemektedir. Bilakis simülakr meydan okumasında amaç bir öncekinden daha fazla bir ürün, mal, üretim ortaya koymaktan başka bir şey değildir. Böylelikle Baudrillard için bu meydan okuma bir kimliğe sahip olamamaktadır. Çünkü

⁴²⁴ Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, 93.

⁴²⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 97.

⁴²⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 98.

⁴²⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 130.

⁴²⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 176.

⁴²⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 189.

⁴³⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 207.

⁴³¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 209.

⁴³² Baudrillard, *Anahtar Sözcükler*, 32.

⁴³³ Baudrillard, *a.g.e.*, 36.

her zaman bir sonrasında var olan, bir fazlasının oluşturduğu fark ile var olabilmektedir.⁴³⁴

Baudrillard'a göre öznesi ve nesnesi karışmış yeni toplumlar olarak bizler, öznenin irade ve sorumluluğunu, nesnenin ise boyun eğriliğini taşımamaktadır.⁴³⁵ Baudrillard'a göre sonla başlangıcın ne anlama geldiği sorunsalı ile dinsel inanışların, tarihin, bir günahla başlamasıyla ve artan bilgi hızı ile sanki tarih bu hıza yetişemez olmuştur. Baudrillard'a göre somut nedenler yerine soyut işlevler arttıkça sebep-sonuç dengesi sağlanamayan tarih de bir simülakra uğramıştır.⁴³⁶

Baudrillard'a göre öncelerin, öznenin özgürleşmesi hayali gerçekleşmiştir. Ama özne kastettiği özgürlüğe asla kavuşamamıştır.⁴³⁷ Baudrillard'ın düşüncesine göre yabancılaşma ile özne arasında ilk zamanların mücadeleleri bitmiş, hayal edilen noktada eriştiğimiz şey bizi yabancılaşmaya bile yabancılaştırmıştır.⁴³⁸ Baudrillard'a göre hümanizmin baştaki amacı, doğal insanı, doğal özgürlüğü ile bağdaştırma gayretinde iken artık teknokrasi ile birlikte bir kimlik meselesine, kimlik haklarını savunmaya dönüşmüştür.⁴³⁹ Baudrillard'a göre insan aşkınlığı ve hümanizmin etkisiyle insanlığın geleceğine yani ölümsüzlük düşüncesi üzerinde köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Ölümsüzlüğün amaçlanması ile Baudrillard'a göre öznenin kendi kendine kalması felaketi başlamış olmuştur.⁴⁴⁰ Baudrillard, arzu ve ölüm gibi hakikatlerin bile zamanla makineleştirilerek yeniden üretilmesini sağlayan bir sistem olarak gerçek üretimin yerini almasından bahsetmektedir.⁴⁴¹

Baudrillard toplumsal hakkında üç bakış açısına sahiptir. Birincisi, hiçbir zaman toplumsallık var olmamıştır, ikincisi, toplumsal her zaman var olmuştur ve var olmaya devam edecektir, üçüncüsü, toplumsal bir dönem vardı ancak şu an yok olmuştur.⁴⁴² Baudrillard'a göre Yapay Zeka ile kendimizi yansıtacağımız dev bir aile oluşturmaktayız.

⁴³⁴ Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, 58.

⁴³⁵ Jean Baudrillard, *Can Çekişen Küresel Güç*, (2015), (Çev.: O. Adanır), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2017, 77.

⁴³⁶ Claire Horrocks, *Baudrillard ve Milenyum*, (2000), (Çev.: K. H. Ökten), Everest Yayınları, İstanbul 2000, 8.

⁴³⁷ Horrocks, *a.g.e*, 59.

⁴³⁸ Horrocks, *a.g.e*, 60.

⁴³⁹ Horrocks, *a.g.e*, 61.

⁴⁴⁰ Horrocks, *a.g.e*, 61-62.

⁴⁴¹ Horrocks, *a.g.e*, 62.

⁴⁴² Dağ, *Jean Baudrillard'da Simülasyon Kavramını Temellendirme Çabası*, 78.

Öncesinde kendi varlığımızı ispatlayabilmemiz için yeterli olan bilinç, yapay zekayla bir üst bilinçten emin olmaya, bu olay neticesinde tatmin olmaya başlamıştır.⁴⁴³ Korunmanın ve denetimin en fazla olduğu yerde tıpkı ameliyathanelerde olduğu gibi mikropların yaşamadığı yerde gizemli bir anormallik meydana gelmektedir. Virüsler, mikropların yokluğu ile birlikte simülasyonu üretebilmektedir.⁴⁴⁴ Baudrillard'a göre her toplum her dönemde kendi yarattığı değerleri ortaya koymalı ve bununla birlikte yer yer bu değerleri yadsıyıp, karşısına almalıdır. Ama günümüzde değerler ikiye indirgenmiştir. Birincisi cinsel özgürlük, ikincisi iletişim-enformasyon görünümlü cinselliktir. Cinselliğe zorunlu iletişimin bedelini yalnızca AIDS ve kanser türünden bir bedelle karşılık verilmektedir.⁴⁴⁵

Cinsel göstergelerin artmasıyla kutupların yok edilip arzudan arındırılma stratejisi, yasaklayıcı, geleneksel cezalandırmadan daha etkili olduğu görülmektedir. Bu stratejinin kimin işine yaradığı belli olmamakla birlikte, strateji, politikadan, mimariye, ideolojiden, bilime kadar her alanda gizil güce sahip bir stratejidir.⁴⁴⁶ Baudrillard'a göre cinsellik asla demokratik bir hak olamamaktadır. Cinsel özgürleşme beraberinde yeni cinsel kimlik arayışını meydana getirmiş, gösterge fazlalıkları ve zevkin artışı ile birlikte yanıt bulamaz bir hale gelmiştir. Bugünkü politikada ise cinsellik gibi aynı türden bir karmaşa söz konusu olup androjenik yapıları varlıklar şeklinde trans-politik varlıklar da olduğunu göstermektedir.⁴⁴⁷ İnsan ötesi üretimi, benzerin üretimi olduğundan ve aynı zamanda modernizmin ötekini üretmeye başladığı zaman ile cinsel kutupların farklılıkları küçük birimlere ayrıldıkça cinsellik kendiliğinden yararsız bir işleve dönüşecektir. Dolayısıyla insanların klon yoluyla eşeyli varlıklar üretmesinin bir önemi kalmayacaktır.⁴⁴⁸ Küresel olma teknoloji, ekonomi, turizm ve iletişimin dünya çapında olması; evrensel olma ise kültür, özgürlük, hak ve demokrasinin dünya çapında olması anlamına gelmektedir. Baudrillard'a göre küresel olma tersine çevrilmesi mümkün olmayan düzeyde iken evrensel olma küresel olmaktan daha yavaş ilerlemektedir.⁴⁴⁹

⁴⁴³ Jean Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, (2004). (Çev.: O. Adanır), Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2015, 40-41.

⁴⁴⁴ Baudrillard, *Tam Ekran*, 14.

⁴⁴⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 16.

⁴⁴⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 24.

⁴⁴⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 26-27.

⁴⁴⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 61.

⁴⁴⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 149.

Baudrillard'a göre sanat alanında geçmişi fazla ironileştirme söz konusudur. Bunun tek nedeni de sadece kendi kültürüne ait olmaktan duyulan bir pişmanlığın yansımasıdır.⁴⁵⁰ Sinemada her şeyin programlanarak izleyiciye bir illüzyon olduğu unutturulmak istenmektedir. İllüzyon gücü de eski gücünü kaybetmiştir. Düş gücü ise artan gerçeklikle ters orantılı bulunmaktadır.⁴⁵¹ “Sanat, duyarsız evrenin duyarlılaşma çağrısı yapan, biraz da abartıların yer aldığı illüzyondur.” Baudrillard'ın, sanatın imgeler taşımasıyla bir sorunu bulunmamaktadır. Onun asıl derdi bu imgelerin hayattan gerçeği de koparıp atarcasına kullanılması ve yerine düş gücünün bile koyamayacağı bir boşluk yaratmasıdır.⁴⁵² Baudrillard'a göre sistemin hangi tarafı eleştiriliyorsa yerine aynı türden bir şey üretilmektedir.⁴⁵³

Baudrillard'a göre Karnaval, Hristiyanlaştırma faaliyetlerinin yani kolonizasyon, dekolonizasyon ve küreselleşme gibi bilinen yönleri ile yerliler üzerinde etkili olma istenci iken, yamyamlık ise Hristiyanların kurbanları olan yerlilerin onların ruhlarını ele geçirmeleri karşılığında bedenlerini yutmasıdır.⁴⁵⁴ Baudrillard, Hristiyanlığın evrensellik çabasını karnavaldan öte, dünyayı müzeleştirme faaliyeti olarak görmektedir.⁴⁵⁵ Baudrillard, 1968'e kadar Aydınlanma döneminin etkisinde kalan bir iktidar anlayışıyla hala iktidarın özünde düş gücü gerçekliğinin ana söylemlerinde arzu ve özgürlükten zevk alan istenci koruduğu görüşündedir.⁴⁵⁶ Baudrillard'a göre kitleler ve iktidarın güç ve denetimi elinde bulundurma dengesi Bush'un hem Amerikalılarca hem de Bin Ladin tarafından Beyaz Saray'da istenmesi olarak örnek verilmektedir. Çünkü Bin Ladin savaşabilecek aptal birine ihtiyaç duymakta iken, Amerikalılar ise yine kendilerinden daha aptal biri olarak gördükleri iktidarla kendilerini daha zeki hissedeceklerdir.⁴⁵⁷ Amerika hiper-gerçekliğini ve paradoksunu Baudrillard, ülkenin kurucuları tarafından bile farklılıklardan, farklı kültürlerden meydana gelmesini ve emperyalizminin boyutlarının sonunda bir zamanların köleleri tarafından ülkenin yönetilmeye başlaması

⁴⁵⁰ Baudrillard, *Sanat Komplosu-Yeni Sanat Düzeni ve Çağdaş Estetik 1.*, 23.

⁴⁵¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 26.

⁴⁵² Baudrillard, *a.g.e.*, 30.

⁴⁵³ Baudrillard, *a.g.e.*, 81.

⁴⁵⁴ Jean Baudrillard, *Karnaval ve Yamyam*, (2008b), (Çev.: O. Adanır), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2012, 8-9.

⁴⁵⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 12.

⁴⁵⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 15.

⁴⁵⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 16-17.

fikrini benimsemesi olarak açıklamaktadır.⁴⁵⁸ Amerika kendi dışındaki simgesel gerçekliğini henüz daha koruyan ülkelere kendi simülasyonunu ihraç ederek bir bakıma intikam almaktadır.⁴⁵⁹ Batı; politik, ekonomik ve teknolojik modelleri ile birlikte diğer toplumlara öncelik etmişse de diğer ülkeler üzerine düşen zehirlenme ve egemenlik altına almayı başaramadıklarından yeni küresel güç tüm kültürleri içine alan işlevsel bir simülasyon haline gelmiştir. Bu simülasyon az gelişmiş ülkelerde gelişme ve kalkınma simülaklarıyla, ilkel topluluklar düzeyinde ise yapaylaştırılmış kültürel biçim simülaklarıyla aynı amaca ulaşmaktadır.⁴⁶⁰ Böylelikle Baudrillard'a göre toplumlar tekelleşmiş küresel ağların hem rehineleri hem kurbanları hem de suç ortağı olmaktadır.⁴⁶¹

Simülasyon düzeni yani Rönesans'tan Sanayi Devrimi'ne kadar imaj ve görsel olmaktan kurtulup estetik haline geçiş evresini tamamlamıştır.⁴⁶² Moda bütünüyle göstergeler bolluğuna düşmüş, işlevselliğini yitirmiş, baştan çıkarıcılığını cinsiyetler arasında eşitlik ve özgürlük olarak androjenik biçimde göstermektedir.⁴⁶³ Dinler dünyanın kendisinin oyun ve eğlenceden ibaret olduğunu söylerken Baudrillard gibi postmodernistler günümüzün dünyasını imaj ve görünümlere sığınmış şekilde açıklamaktadır. Dolayısıyla ya bu oyunun farkına varıp sorumluluğu taşıyacak bir varlık bilincine ulaşılacak ya da yine bu oyunun farkında olup sorumsuzluğu seçerek kendi varlığımızın sadece maskesini taşımaya devam edecektir. Kadim felsefede de gerçeklik ve görünüş bazında yeni bir varoluş idealizmi oluşturmak için ahlak felsefesine ihtiyaç duyulmaktadır.⁴⁶⁴

18. yüzyıldan itibaren üretkenlik değer haline gelmiştir.⁴⁶⁵ Üretim kendi olmaktan çıkmış, hümanizmin arzuladığı şekilde kendi kendini üretim değer haline gelmiştir.⁴⁶⁶ “Bir köken ya da bir gerçeklikten yoksun gerçeğin modeller aracılığıyla tüketilmesine hiper-gerçek yani simülasyon denilmektedir.”⁴⁶⁷ Baudrillard'a göre imgelerin çekiciliği

⁴⁵⁸ Baudrillard, *Karnaval ve Yamyam*, 17.

⁴⁵⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 20.

⁴⁶⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 20-21.

⁴⁶¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 31.

⁴⁶² Toffoletti, *Yeni Bir Bakışla Baudrillard*, 27.

⁴⁶³ Toffoletti, *a.g.e.*, 93-94.

⁴⁶⁴ Kasım Küçükcalp, “Simülasyon Dünyasında ‘İnsanın Kendisi Olma’ Problemi”. *Çilingir Düşünce ve Kültür Dergisi*, 3, 2016, 11-14, 13.

⁴⁶⁵ Baudrillard, *İlahi Sol 1977-1984 Döneminin Günlük Olayları Hakkında* 14.

⁴⁶⁶ Baudrillard, *a.g.e.* 15.

⁴⁶⁷ Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, 14.

o kadar güçlüdür ki ona göre kilise ikonları bu sebeple yapılmış olabilir.⁴⁶⁸ Baudrillard, Batı'yı "...sırdan yoksun bir uygarlığın saldırısı, üstüne oturduğu temellerden nefret eden bir uygarlık" olarak tanımlamaktadır.⁴⁶⁹ Baudrillard'a göre "Saf ve temiz bir görünüme sahip olmak isteyen her şey karşısına dönüşmektedir."⁴⁷⁰ "...sistemi öldürebilecek bir şey varsa o da sistemin ölümünün engellenmesidir."⁴⁷¹ Baudrillard'a göre haklar özgürlük ifade etmekten uzaklaşıp ödev halini almıştır.⁴⁷² Simüle edilen gerçeklik "anlamsal çokluğun haz vericiliğidir".⁴⁷³ Mükemmellik, tanrısal bir gücün yargısıyla değil "küreselleşmiş kameralarla" baş başa kalınmasıdır. Kameralarla izlenen şeyler, gerçekliği izleyenlerin gerçekliğine dönüşmektedir. Özne, nesne olmakta, nesne özne olmaktadır. Ortada da tek bir hakikat bulunmaktadır o da kameranın varlığıdır.

Geleneksel iktidar gerektiğinde ölümü göze alan, fedakar yerini iktidarı korunan ve sürdürülen iktidar almıştır. Seçenin belli ve değişmez olduğu düzen yadsınarak seçen ve seçilenin yer değiştirdiği belirsiz bir düzen oluşmuştur.⁴⁷⁴ Nükleer savaş tehlikesi bile devletler arasında el değiştiren caydırıcılığa sahip görülmektedir. Baudrillard için asıl amaç hiçbir zaman savaş olmamıştır. Bu caydırıcılığın somut nedeni ise para değiş-tokuşudur. Bu para değiş-tokuşu bir tür damışıklı dövüşten ibaret olduğunu düşünmektedir.⁴⁷⁵

Programlanmış, planlanmış, hiper-gerçeklik formları insanoğlu için göz kamaştırıcı hale gelirken rastlantısal gerçeklik etkisini yitirmiştir.⁴⁷⁶ Televizyonun caydırma sistemine en iyi hizmet eden sektör olarak tek derdi gerçek bir tüketimi olmayan üretim yaratmak, sahte bir bellek izi oluşturmaktır. Ama bu bellek izi asla ve asla harekete geçirici değil "toplumsal tepkisizlik" yaratmaktadır. "Simüle edilmeden önce nesne (bunun için belli bir tarih belirtmek zorsa da genellikle hızlandığı dönem olarak Sanayi Devrimi sonrası denilebilir.) sahip olduğu Baudrillard'ın sık kullandığı kavramlarla söylenecek olursa eğer düş gücü, sır, gizlilik, düşsellik, aura, kaynağını neye borçludur? Bu soru devamında Baudrillard'ın göstergelerin insan zihninde, algısında yarattığı

⁴⁶⁸ Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, 18.

⁴⁶⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 27.

⁴⁷⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 39.

⁴⁷¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 47.

⁴⁷² Baudrillard, *a.g.e.*, 50.

⁴⁷³ Baudrillard, *a.g.e.*, 52.

⁴⁷⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 53.

⁴⁷⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 60-61.

⁴⁷⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 61-62.

değişim midir? Yoksa duyumda yarattığı değişim midir? Bu soruya cevap vermek başta zor olsa da nispeten değişimin olmadığı algı üzerindeki hakikat problemiyle ilgilenmektedir. Duyum daha çok Baudrillard'ın değer üretimi dediği kısma tekabül etmekte; bu da Baudrillard'ın eksikliğini yeni dünyada en çok hissettiği ve olmasını istediği çeşitliliştir.⁴⁷⁷ Yani kitle kültürüne ancak kitle bir son verebilmektedir. Bu sistemin tek çözülüşü kendi içindeki şiddetin uyanmasıdır. Buna da Baudrillard “için için kaynama” der.⁴⁷⁸ “İnsanlar her şeyi alıp götürmek, yağmalamak, yemek, yutmak ve güdümlemek istemektedirler. Onlar görme, deşifre etme ve öğrenme olayıyla pek ilgilenmemektedirler.”⁴⁷⁹ Artık birer simülasyon kutbuna dönüşmüş bulanık bu yeni nesnelerin çevresinde eski yerler, fabrikalar ya da geleneksel ulaşım sistemleri yani modernliğe özgü şeylerden çok bir hiper-gerçeklik, geçmiş ve gelecekte yoksunlaştırılmış, işlevsel, aynı vandallık, her şeyi etkileyebilme arzusu vardır.” Geçmiş ve geleceğe yön verme işi modernizm sonrası bilimin kendisine teslim edilmiştir. Baudrillard'a göre bilim ya bu işi yapamamaktadır ya da zaten hiç yapmamıştır.⁴⁸⁰ Baudrillard'ın topluma dayanan duyarsızlık söylemleri oldukça dikkat çekicidir. Bu psikoloji bilminde seyirci kalma etkisi olarak ele alınmaktadır. Bu etki bireyin bulunduğu anormal durumda vereceği tepkinin şahit olunan kişi sayısı ters orantılı olması anlamına gelmektedir. Seyirci kalma etkisi Baudrillard'ın değişen dünyada bireyin artık sorumluluk yüklenmek istememe nedeninin doğurduğu etki olarak ifade edilmektedir.

Anlamın ötesi nötralizasyondur ve bu artık insanlığın tek çekici bulduğu şeydir. O halde, kitle iletişim araçları ya da kendiliğinden kitleleri güdümleyebilme amacıyla yararlanan iktidarın yanında ya da anlamı yok eden, anlama şiddetle saldıran ve büyülenmek isteyen kitlelerin yanında bulunmaktadır.⁴⁸¹ Baudrillard'a göre iletişim araçlarının yararlı kullanımı artık söz konusu olmamaktadır.⁴⁸² Simülasyona karşı çıkmak demek ona girdi sağlamayla aynı görülmektedir.⁴⁸³ Simülasyon nedir sorusunun cevabı; dilin mi düşüncüyü belirlediği düşüncenin mi dili belirlediği, ruhun mu bedeni etkilediği bedenin mi ruhu etkilediği, gelişimde çevrenin mi belirleyici olduğu yoksa genetiğin mi

⁴⁷⁷ Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, 81.

⁴⁷⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 101.

⁴⁷⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 106.

⁴⁸⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 115.

⁴⁸¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 124.

⁴⁸² Baudrillard, *a.g.e.*, 125.

⁴⁸³ Baudrillard, *a.g.e.*, 126.

belirleyici olduğuyla aynı cevap içinde bulunmaktadır. Reklam göstergeleri gibi insanlarda sayısal açıdan çoğaldıkça güçlerini kaybetmektedirler. Zamanla tepkisizlik denilen şeyin elinden kurtulabilmek anlamsızlaşmakta, inanılmaz şekilde çoğalarak, ışığın geçmesine bazen izin verilmekte bazen ise verilmemektedir. Bir şeylerin yörüngesine girip, bir şeyler tarafından yönlendirilmekte, bir şeylerin uydusu olmakta ve kendi kendini arşivleyebilmektedir.⁴⁸⁴ Klonlanma insan içindeki ölüm içtepisinin bir yansımasıdır.⁴⁸⁵ Nitekim Baudrillard, DNA ve organların oluşumunu da “geleneksel simülasyon” olarak görmektedir. Kendisinin ifade ettiği şekliyle; “Kendi benzerlerini kendileri tarafından rastlantısal üretilen doğal simülasyondur.” Baudrillard’a göre simülasyon hayatın vazgeçilmez tek gerçekliğini ifade etmektedir.⁴⁸⁶ “Üretilen nesnelerin boyutları artıkça bir sonraki boyut bir önceki boyutun düşselliğini elinden alır. Ve hakikat nihayetinde çoğalmış olur. Çünkü “...bir nesne başka bir nesnenin tıpa tıp aynısıysa bu o nesnenin kusursuz bir benzeri olduğu anlamına değil ondan da daha kusursuz bir şey olduğu anlamına gelir.”⁴⁸⁷ Simülakrlar üç gruba ayrılır; 1) Tanrısal-doğal simülakrlar, 2) Üretken simülakrlar, 3) “mutlak bir denetimi hedefleyen simülasyon simülakrlar. Ütopya 1. tür simülakr örneğidir; düşsellekle gerçek arasındaki mesafe çok uzaktır. “Bilimkurgu da bu mesafe oldukça kısalmaktadır.”⁴⁸⁸ Baudrillard’a göre düşselliğin kendisi simülakr, baştan çıkarma ve ayartma ise bir simülasyon olabilir. “Model patlamasının yaşanmaya başlandığı bir dönemde gerçeklik ve düşselliğin mesafesi neredeyse sıfırlanmıştır. Modeller aşkınlaşamadıkları ya da yansıtıcı olmadıklarından gerçeğin karşısına düşsel bir evrenle çıkamazlar.” Baudrillard’ın simülasyonu Kindi’nin ay altı alem/ ay üstü alem ayrımıyla irdelenmesi mümkünse de Kindi’nin Aristo’dan etkilendiği bilindiği için Antik metafiziği Baudrillard’a hiçbir zaman bir cevap değil aksine sorun oluşturmaktadır.⁴⁸⁹ Simülakrların üç türü de karışarak bir hipergerçeklik yaratmaktadır.⁴⁹⁰

Baudrillard’a göre iktidar yitirilmektedir, hatta yitirilmiştir. Çevremizde iktidar kuklalarından başka bir şey bulunmamaktadır.⁴⁹¹ Taşınabilir enerji kaynaklarının

⁴⁸⁴ Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, 134.

⁴⁸⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 141.

⁴⁸⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 143-144.

⁴⁸⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 153.

⁴⁸⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 168-169.

⁴⁸⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 169-170.

⁴⁹⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 175-176.

⁴⁹¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 206.

bulunmasıyla birlikte nesnelerin, nesneleri üretme serüveni başlamıştır. Böylelikle nesnelerle olan ilişkimiz soyutlanmaya başlamıştır.⁴⁹² Baudrillard’a göre Modern üretim ile birlikte nesne işlevselliğinin sadece insan ile entegre olması kastedilmiştir.⁴⁹³ Geleneksel dünyada insan emeği demek aynı zamanda açığa çıkan “libidinal” bir enerji demektir.⁴⁹⁴ Nesnelere yüklediğimiz sorumluluk karşısında nesneleşen insanlar jestler, denetimlerle aktifleşebilen metalar haline bürünmüşlerdir.⁴⁹⁵ Baudrillard’a göre nesnelerin artan işlevlerine karşı jestlerimiz azalmaya başlamakta, nesnelerle kopuşumuz hızlanmaktadır.⁴⁹⁶ Nesne üretiminde amaç doğadan kopmanın verdiği üstünlükken yine üretimin modellemesinde doğa vazgeçilmezdir.⁴⁹⁷ Araba kullanımının insanda uyandırdığı erotik hisler, sorumluluğun nesnede olduğu, tabuların yıkılmasının verdiği hazdan oluşmaktadır.⁴⁹⁸ Mitolojik karakterlerin etkileyiciliği günümüzde çoklu işlevsel nesneler karşısında duyulan bir hisse dönüşmüştür.⁴⁹⁹ Nesnelerin hayatımızdan soyutlandığının kanıtı olarak Baudrillard, artık bir buzdolabına sahip olunamayacağını, ancak bir soğutucuya sahip olunacağı gerçeğini öne sürmektedir.⁵⁰⁰

Baudrillard’a göre ticaretin olmazsa olmaz kuralı: kısa süreli nesne yaratmak ve moda kültürüne boyun eğdirmektir.⁵⁰¹ Modada geriye dönüşlerin yapılma nedeni ise tamamen seri üretimin modellerden muaf olmasıdır.⁵⁰² Reklam ve moda, hegomonik düzenin aracı ve ikna düzenekleridir. Tekrarlayan gösteriler ise insan zihninde bir sönme meydana getirmektedir.⁵⁰³ Reklam, özünde satılacak ürüne güvenmeniz değil sanki size bir ödül veriliyormuş gibi hissetmemizi sağlamaya yaramaktadır.⁵⁰⁴ Eskiden topluma uymaya dair ahlaki düzen yeni üretimin etkisiyle toplumun ürettiklerinin bireye uydurulması ahlakına evrilmiştir.⁵⁰⁵ Reklamların korkutucu tarafı kullandıkları görsel materyaller değil, insanı tanımlaması, insanı insana tanıtması olarak görülmektedir.⁵⁰⁶

⁴⁹² Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, 61-62.

⁴⁹³ Baudrillard, *a.g.e.*, 67

⁴⁹⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 69.

⁴⁹⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 70.

⁴⁹⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 71.

⁴⁹⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 78.

⁴⁹⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 87.

⁴⁹⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 94.

⁵⁰⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 106-107.

⁵⁰¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 180.

⁵⁰² Baudrillard, *a.g.e.*, 187.

⁵⁰³ Baudrillard, *a.g.e.*, 202.

⁵⁰⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 204-205.

⁵⁰⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 206.

⁵⁰⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 208.

Böylelikle nesneler, insanlara uyumlu yeni iyi köleler haline gelmekte ve insanlarda oldukça kişiselleşmiş olmaktadır.⁵⁰⁷

Gerek reklamcılık gerek kredi gerek medya endüstrisinde herhangi bir sansürleme, kısıtlama atılımı toplum tarafından “özgürlük içtepisiyle” karşılaşmaktadır. Aynı zamanda bir hak ihlali olarak görülmektedir.⁵⁰⁸ Nesne bugünkü dünyada artık hizmetin kendisi, yani toplumla kurulan bireysel ilişkilerin tümü demektir.⁵⁰⁹ Bir bakıma da kolektif arzularımız (cinsellik temasında olduğu gibi) bir temaya sahiplerdir ve bu temalar reklamcılıkta oldukça sık kullanılmaktadır. Baudrillard, kendi düş gücümüzün oluşturduğu reklamcılık sektöründen bahsetmektedir.⁵¹⁰ Malzemesini kolektif arzudan sağlayan reklamcılık paradoks oluşturarak bireysel rekabetçiliği tetiklemektedir. Amaç ise her zaman bireye kendini özel hissettirmektir.⁵¹¹ İlk çağlarda üretim zanaat yoluyla gereksinime yönelik gelişmiştir.⁵¹² Ancak zamanla eşyaların çoklu işlevleri beraberinde karşılığı olmayan öznedeki kimlik bulanımı yaratmıştır.⁵¹³ Baudrillard’a göre politik, cinsel, sanat bütün bunların hepsi modernizm sonrası özgürleşme patlamasına verilen isimlerden oluşmaktadır.⁵¹⁴ Baudrillard’a göre her alanda gerçek bir ilerleme bitmiş ama ilerlemenin kendisi devam etmektedir. İlerleme içindeki arzular bitmiş ama bu sefer ilerleme bir arzuya dönüşmüştür.⁵¹⁵ Arzu söylemleri ise iktidarın en son sloganı olmuştur.⁵¹⁶ Beden eskiden ruhun metaforu iken modernleşmeyle birlikte cinselliğin metaforu, şimdiler de ise hiçbir şeyin metaforu olmamaktadır. Çünkü metafor için bile ayrılmış nesneler sistemi gerekmektedir.⁵¹⁷

AIDS gibi cinsel hastalıklar, aşırı cinsellikten değil cinselliğin fraktal haline gelmesinden dolayı meydana gelmişlerdir.⁵¹⁸ Sanat ise kendi içindeki bütünlüğü sağlayan dinsel bir öze sahiptir. Trans-sanat döneminde ise herhangi bir öz barındırmamakla birlikte bir bütünleşme arzusu ortaya çıkmıştır. Arzu öylesine yüceltilmiştir ki cinsel

⁵⁰⁷ Baudrillard, *Nesneler Sistemi*, 208-209.

⁵⁰⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 192.

⁵⁰⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 213.

⁵¹⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 219.

⁵¹¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 219.

⁵¹² Baudrillard, *a.g.e.*, 229.

⁵¹³ Baudrillard, *a.g.e.*, 56.

⁵¹⁴ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı-Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme*, 9.

⁵¹⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 12.

⁵¹⁶ Umut Şah, “Jean Baudrillard ve Simülasyon Kuramı”. *Online Psikoloji Dergisi*, 2015, 12-17, 15.

⁵¹⁷ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı-Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme*, 13-14.

⁵¹⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 14.

göstergeler arası dolaşım serbestliğinden başkası oluşmamıştır.⁵¹⁹ Gelişen iletişim çağında da durum çok da farklı değildir. Kendini yeniyi açma olgusu üzerine kurulu iletişim öyle karşı koyulamaz noktaya ulaşmıştır ki artık iletişim kurulacak ne bir toplum kalmış ne de bir içerik kalmıştır.⁵²⁰ Baudrillard’a göre tüm bu anlamsızlıklar ise estetik gemisine yüklenmeye başlanmıştır. Minimalleşme, bu anlamsızlığın sonuçlarından biri olarak ortaya çıkmıştır.⁵²¹ Baudrillard’a göre trans-seksüellik ister cerrahi müdahale olsun ister olmasın her şekliyle arzu ağzıyla cinsel kutuplaşmanın kalkmasını dilemektir.⁵²² “Hepimiz simgesel olarak trans-seksüeliz” sözü ise *Nesneler Sistemi* kitabında cinsel obje haline gelen beden algısının kolektif arzu halini almasına bir göndermedir.⁵²³

Orji (modernlik ve özgürlük patlaması) bir devrimdir. Cinsel devrim ile politik devrim öyle özdeşirler ki özgürleşmeyi tetikleyen irade dürtüsüyle sürekli bizleri cevaplayamadığımız ve bir köşe bulamadığımız sorularla bırakmaktadır.⁵²⁴ Dünya üzerindeki para dağılımının üretimde yer edinmesi başta olmak üzere tüm görünen ekonomik olumsuzluklar (nüfus fazlası, dünya çapında borçlanma vs.) simüle edilmeden koruyan bir yönü barındırmaktadır.⁵²⁵ En büyük simülakr örneği dünyanın yuvarlak olmasıdır. Dünyanın başladığı yerde bitmesi, ilerleme kaydetmemesi tek başına bir simülasyondan oluşmaktadır.⁵²⁶ İnsanların makine üretmeleri, insanların kendilerini süper özne olarak görmelerinden ya da kendilerini özne bile kabul etmediklerinden kaynaklanmaktadır. Tüm gösterilerde olduğu gibi makinelerle de “düşünce sergisi” yaratılmaktadır. İnsanların kendilerini süper özne olarak görmeleri daha makul görünmektedir.⁵²⁷ İnsandaki zevk ve haz, henüz makinelere kazandırılmamıştır. Bunun gerçekleşmiş olması demek makinenin insan yaratması demektir.⁵²⁸ Bu makinelerin kendilerinin ötesine geçemeyeceği anlamına gelir ve beraberinde makinelerin yalnızlığının kalıcılığı da demektir. İnteraktifleşen yeni değerlerle birlikte, aslında bir

⁵¹⁹ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı-Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme*, 17.

⁵²⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 18.

⁵²¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 21.

⁵²² Baudrillard, *a.g.e.*, 24-25.

⁵²³ Baudrillard, *a.g.e.*, 25.

⁵²⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 27.

⁵²⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 30-31.

⁵²⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 32.

⁵²⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 51.

⁵²⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 53-54.

ekrandan fazla olmayan makineler karşısında insan da yalnız kalmıştır.⁵²⁹ İnsan mı, makine mi? Erkek mi, kadın mı? gibi tüm sorular antropolojinin de öldüğü anlamına gelmektedir.” Bu gibi sorulara cevap verilemediği için Baudrillard, yabancılaşma kavramı yerine köleleşme kavramını kullanmaktadır. Çünkü yabancılaşma kavramı özünde bir kutuplaşma barındırırken Baudrillard’ın köleliği hem bir boyun eğen hem de boyun eğdiren ironik bir kavram bütünüdür.⁵³⁰ İnsan ile ne nesne ne de özne kastedilmektedir.⁵³¹

Baudrillard’a göre AIDS ve hemofili hastalıkları nasıl kapalı toplumlarda görülüyorsa simüle edilen yeni dünya da kapalı olan toplumu yani küreseli etkisi altına almıştır. Farklılıkların yok edilmesi ve evrensel egemenlik ile birlikte dünyayı tedavisi olmayan AIDS’e doğru sürüklemektedir.⁵³² Baudrillard’a göre doğal felaketler bu sisteme alerjik reaksiyonlar vermektir.⁵³³ Üremenin cinsellik dışı gerçekleşmesi bir çeşit ölüm içtepisiyle açıklanabilmektedir. Yani ölüme karşı savunmaya, üremenin kendisiyle değil klonlaşarak; kendi benliğimizi yansıttığımız formlar yoluyla savunmayı arzulamaktayız.⁵³⁴ O zaman öznenin kaybolduğu söylenebilmektedir. Klonlaşmanın benzerliği aynaya bakmakla aynı şey olmamaktadır. Kişi kendine ne kadar yabancılaşsa da ayna kişiye kendini tekrar hatırlatmaktadır. Ama klon o kadar gerçektir ki en az kişi kadar gerçek, oluşturulan bir kişidir ve başkasıdır artık.⁵³⁵ Baudrillard şu metaforu kullanmakta: klon, bir solucandan kopan parçanın başka bir solucan olması şekline benzemektedir.⁵³⁶ Cinsellik başta işlevsele indirgenerek nesneleşmiştir. Ama şimdi cinsellik işlev ötesi bir şeye dönüşmüştür.⁵³⁷ Protezlerle başlayan bu süreç siberetik ile en son ve en yapay haline evrilmiştir.⁵³⁸ Metastaz; organizmada ön görülemez şekilde hücre artışı yani kanserleşen hücre üremesi olarak ifade edilmektedir.⁵³⁹ Baudrillard, metastazik üreme şeklini enseste benzetmektedir. Hatta daha ileri giderek trans-ensest olarak tanımlamaktadır. İster ensest ister trans-ensest olsun bu artış tiksindirici boyutlarda

⁵²⁹ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı-Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme*, 53.

⁵³⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 57.

⁵³¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 58.

⁵³² Baudrillard, *a.g.e.*, 63.

⁵³³ Baudrillard, *a.g.e.*, 70.

⁵³⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 110.

⁵³⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 111.

⁵³⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 112.

⁵³⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 112.

⁵³⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 113.

⁵³⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 115.

olmaktadır.⁵⁴⁰ Makineler sisteminin başarılı olmasının arkasında hiç şüphesiz bir ötekinin var olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Mesela bir bilgisayarın ya da bir arabanın farklı modeli bulunmamaktadır.⁵⁴¹ “Her halükarda, insanın kendini denetlemesinden, başka biri tarafından denetleniyor olması daha iyidir. İnsanın kendi tarafından ezilmesi, sömürülmesi, işkence görmesi ve kullanılındansa başka biri tarafından ezilmesi, sömürülmesi, işkence görmesi ve kullanılması daha iyidir.”⁵⁴² “Yaşamımızda bize bağlı olmayan bir şeye bağlı olmak her zaman daha iyidir. Bu varsayım beni her türlü kölelikten kurtarır. Kendi varoluşum da dahil, bana bağlı olmayan bir şeye boyun eğmek zorunda değilim. Doğduğum andan itibaren bağımsızım, aynı anlamda, ölümümde de bağımsız olabilirim.”⁵⁴³ Dışarıdan gelen her türlü işkence, zorlama, yabancılaştırma dahil her şey dışarıdan geldiği sürece yararlı sayılabilir.⁵⁴⁴

Orta Çağ Hristiyanlığının insan tanrı birlikteliği Rönesans ve Aydınlanmanın seküler ve maddi akışı ve pozitivizm etkisiyle gerçekleşen sanayileşme ve kapitalizmiyle birlikte insanın metafizikten kopuşu başlamıştır. 1970'ten sonra ise yüksek teknoloji ile birlikte insan tanrı konumunu değiştirmekle yetinmemiş, aynı zamanda kendi biyolojisine karşı üstün gelme çabasına da bürünmüştür.⁵⁴⁵

Hümanizm ilk defa J. Huxley tarafından *New Bottles for New Wine* (1957) eserinde insan zekâsının fiziksel ve psikolojik yeterliliğini artırma ve yaşlanmayı yok eden teknoloji ile birlikte insanı geliştirme amacı taşıyan, bilimsel ve kültürel bir hareket olarak tanımlanmıştır. Bu fikir dini ve gnostik kültürlerin insan hakkındaki yeni düzen fikirlerinden etkilenecek oluşmuştur. Nick Bostrom'un görüşlerine göre tarihsel anlamda transhümanist fikirler Antik Sümer'deki Gılgamış Destanı'na kadar gider.⁵⁴⁶

Hristiyanlığın skolastik anlamda insan açıklamasını reddeden, yeniden dirilme ile birlikte insan bedenini kutsallaştırma dönemi başlamıştır. Mitoloji ve Tevrat'taki anlatımlarda ise Tanrı ve insan her zaman bir karşıtlık ve mücadele içerisinde iken İsa ve Mesih aracılığıyla bu karşıtlık ve mücadele aşılmış Tanrı İsa'ya dönüşerek tanrılaştı ve

⁵⁴⁰ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı-Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme*, 116.

⁵⁴¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 120.

⁵⁴² Baudrillard, *a.g.e.*, 158.

⁵⁴³ Baudrillard, *a.g.e.*, 158.

⁵⁴⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 158.

⁵⁴⁵ Dağ, *Jean Baudrillard'da Simülasyon Kavramını Temellendirme Çabası*, 20.

⁵⁴⁶ Dağ, *a.g.e.*, 21.

hümanistik sisteme giriş yapılmıştır.⁵⁴⁷ Martin Luther'e kadar Ortaçağ ve Katolik görüşe göre Tanrı'nın Birlik üzere kurulu yeryüzü ve Tanrı Krallığı anlayışı ikiye ayrılarak kilise ve devlet anlayışından uzak durulmuştur. Weber ise Luther'in bu iki krallık anlayışını dini hayata da uygulayarak kamu ve siyasal hayat olarak ikiye ayırmıştır. Luther bu iki krallıkla birlikte ahlaki anlamda da Batı'nın rasyonelleştirmesi için kullanmıştır.⁵⁴⁸ Bacon, Descartes, Kepler ve Galileo gibi 17. yüzyıl filozof ve bilim adamları ile birlikte mekanik bileşen ve modernleşen bir sürecin ardından Modern Aydınlanma sürecinde modern paganlık oluşmuş, Batı tam anlamı ile seküler ticari ve bilimsel bir yapıya bürünmüştür. Bütünüyle Rönesans sonrasında ise tanrı ve doğadan, insani dengeden uzakta olan bir hümanist yaklaşım geliştirilerek deizmin aydınlanmacı yaklaşımda yer edinme süreci başlamıştır.⁵⁴⁹ Transhümanizm sürecinde hem Antik dönemde hem de Modern dönemde oluşan düalist yapı devam etmiştir. Yani transhümanizmde asla insan ruhu ya da bedeni indirgenmeden, göz ardı edilmeden, hem biyolojik hem de ruhi bir varlık olduğu ihmal edilmeden, işlenmiştir.⁵⁵⁰ Transhümanizm'in biyolojik aşamasının ilk adımı Darwin'in "doğal seleksiyon" kuramı, ikincisi DNA ve genetik bilimlerindeki ilerlemeler ve son olarak ise Yapay Zeka araştırmalarıyla atılmıştır.⁵⁵¹ Hümanistler tanrıyı bir kenara atmakla itikadi ve ahlaki problemler önünü açarken, transhümanistler bütünüyle tanrının ne düşündüğünü önemsemezler.⁵⁵²

Hümanizm, insanı akılla birlikte hurafe çıkmazından kurtarmaya çalışırken transhümanizm ise biyolojik insanı biyolojik zorunluluğundan kurtarmaya çalışır.⁵⁵³ Gerek semavi anlatımlarda gerekse Grek mitolojisinde yarı tanrı olan Prometheus'un Zeus'tan ateşi çalması olayında olduğu gibi insanlar düzen bozucu ve meydan okuyucu özelliğe sahip olarak algılanır. Dolayısı ile Batı düşüncesinde de insan isyan edici, meydan okuyucu, sert ve yıkıcı unsurlara sahiptir. Eski ve Yeni Ahit'te de insan Tanrıya karşıt olan bir varlık, tanrı tarafından ise insan bir tehdit unsuru olarak karakterize edilir.⁵⁵⁴

⁵⁴⁷ Dağ, *Jean Baudrillard'da Simülasyon Kavramını Temellendirme Çabası*, 21-22.

⁵⁴⁸ Dağ, *a.g.e.*, 22.

⁵⁴⁹ Dağ, *a.g.e.*, 23.

⁵⁵⁰ Dağ, *a.g.e.*, 24.

⁵⁵¹ Dağ, *a.g.e.*, 25.

⁵⁵² Dağ, *a.g.e.*, 27.

⁵⁵³ Dağ, *a.g.e.*, 28.

⁵⁵⁴ Dağ, *a.g.e.*, 29.

Erasmus, hümanizmi tanrının krallığını korumak olarak görmektedir ki bu konuda insanın beşeri güçlerle kutsal dünyayı yok etmesi veya değiştirmesi üzerine durmuştur. Daha sonra ise Promete ve İsa örneğini sentezleyerek idealize insan profilini ortaya koymuştur. Ona göre Promete, insanın hırsını ve gururunun simgesi olarak; olması gerekenin ters örneği, İsa ise insanlığın baş örneğidir.⁵⁵⁵ Transhümanizm, zaman zaman farklı taraflara çekilse de özünde ne seküler, ne Hristiyan veya dini bir kökene sahiptir.⁵⁵⁶ Latince trans; geçiş anlamına gelmektedir.⁵⁵⁷ Bu geçiş ötekinin yerini alma, yani insan ötesine geçiştir. Simon Young'a göre ölüm müstehcenliktir ve engellilik, yaşlılık ve hastalık biyolojik köleliktir.⁵⁵⁸ Transhümanizm'e göre genetik seleksiyon, mühendislikle öldürücü hastalıklara karşı kullanarak ve aynı zamanda yaşlanmaya karşı bağışıklık oluşturarak bedensel sağlık korunabilir. Eğer ikinci adımda bedensel modifiye başarısız olursa insan bilinci, beyin kapasitesi olarak bilgisayara yüklenerek insan zihni makinede yaşatılabilir. Biyolojik anlamda insan örnekleri homo-sapiens olarak adlandırılırken transhümanizm ile birlikte ilk varlıklar homo-sibernetik olacaktır.⁵⁵⁹ Transhüman, Yapay Zeka haline gelmiş yeni insan modeli değil ancak teknolojik anlamda insanın klonlaşması ve öjeni yöntemi ile yapay zeka haline gelmesini destekleyen kişi anlamında kullanılır.⁵⁶⁰

Hümanistler tanrıdan ayrılarak yarı tanrı olma isteğinde iken transhümanistler mekanik tanrı olmak istemektedirler.⁵⁶¹ Nietzsche'nin hümanizmi hem Hristiyan hem ateist hem de Sartreci varoluşçuluktan bütünü ile farklıdır. Çünkü Nietzsche'ye göre insan güç istencine bağlı olarak herhangi bir vasıtaya ihtiyaç duymadan *Üstün İnsanı* yaratabilir. Ona göre tanrı odaklı Hristiyanlık, insan odaklı Marxizm, üstün insana yaklaşmamaktadır.⁵⁶² Trans kavramı, bütünüyle geçişi ifade etse de üste ve ötesine geçişi anlatır.⁵⁶³ Nietzsche'nin üstün insanı transhümanizmin sürekliliğinden, organik beden üzerindeki yer değişikliğinden, ölümsüzlük isteminden oldukça uzakta olarak hakiki zihin ve bedeni önemseyen, ölümsüzlük fikrini taşımayan biçimdedir.⁵⁶⁴ Transhümanizm'in

⁵⁵⁵ Dağ, *Jean Baudrillard'da Simülasyon Kavramını Temellendirme Çabası*, 31.

⁵⁵⁶ Dağ, *a.g.e.*, 36.

⁵⁵⁷ Dağ, *a.g.e.*, 39.

⁵⁵⁸ Dağ, *a.g.e.*, 41-42.

⁵⁵⁹ Dağ, *a.g.e.*, 42.

⁵⁶⁰ Dağ, *a.g.e.*, 45.

⁵⁶¹ Dağ, *a.g.e.*, 51.

⁵⁶² Dağ, *a.g.e.*, 59.

⁵⁶³ Dağ, *a.g.e.*, 60.

⁵⁶⁴ Dağ, *a.g.e.*, 64.

acıdan kaçınan tutumu Nietzsche'nin üstün insanın gelişiminde katkı sağlar. Yaşlılık ise Nietzsche'ye göre bilgelik ve tecrübenin kaynağıdır.⁵⁶⁵

Nietzsche, biyonik varlık çabası içerisinde değil hakikat ve erdem düzleminde olan üstün insan çabasındadır.⁵⁶⁶ Transhümanizm ile Nietzsche'nin tek ortak yanı ise ölüm sonrası aşkın bir dünyanın varlığı fikrini reddetmeleridir.⁵⁶⁷ Nietzsche'nin üstün insana dair beklentisi Platon'un ruh tanımı üzerine temellendirilen felsefesi ile örtüşüyor gözükmemektedir.⁵⁶⁸ Platon'a göre de mükemmel insan biyolojik yolla; en iyilerin çiftleştirilmesi, en kötülerin az sayıda çiftleştirilmesi ile en az kusurlu birey ve toplumun tasarlanması gerekmektedir. Dolayısıyla Platon'un fikirlerinde de öjenik bir tutum olduğu söylenebilir.⁵⁶⁹ Nietzsche Hristiyanlık değerlerini tamamı ile reddederken transhümanizm yorumlanışı ve vaat edici niteliği ile Hristiyanlık değerleriyle uyum gösterir. Protestanlığın insanı geliştirme ödevi transhümanizmde çalışma konusunu oluşturur. Böylelikle Hristiyan ütopyalar seküler biçimde gerçekleşmiştir. Nitekim Nietzsche'ye göre de Hristiyanlık, rahipler aracılığıyla insanı hayali ve erişilmez olana itaat ettirip, insanüstü şeylere yönlendirerek yozlaştırmış ve evcilleştirmiş, aynı zamanda hasta etmiştir.⁵⁷⁰ Nietzsche'nin insan hakkındaki ideal olan belirgin tutumunda bulunan buyurgan tavrıyla transhümanizmin insan algısındaki tutumu benzerlik gösterir.⁵⁷¹

Fransız araştırmacı ve filozof Jean Baptiste de Lamarck, evrim fikrini ortaya atmış daha sonra Charles Darwin ile birlikte bu teori altın çağını yaşamıştır.⁵⁷² Darwin'in doğal seleksiyonu; ilk ortak ataya bağlı, kendiliğinden türeme yoluyla yani tesadüfen canlıların, canlılığında farklılaşma oluşmasıdır.⁵⁷³ Evrim teorisi biyolojik anlamdan ziyade siyasi, iktisadi, askeri, içtimai ve dini alanların etkisiyle en güçlünün hayatta kalmasına yönelik yaşama kavgasını barındırır.⁵⁷⁴ Avrupa medeniyetinde oluşan tüm ideolojilerde yani sermayecilik, milli toplumculuk ve komünizmde evrim teorisi uygulanmıştır.⁵⁷⁵ Evrim teorisi endüstri devrimleri ile birlikte birleşerek ilerleme fikrinin ortaya çıkmasına neden

⁵⁶⁵ Dağ, *Jean Baudrillard'da Simülasyon Kavramını Temellendirme Çabası*, 73.

⁵⁶⁶ Dağ, *a.g.e.*, 66.

⁵⁶⁷ Dağ, *a.g.e.*, 69.

⁵⁶⁸ Dağ, *a.g.e.*, 70.

⁵⁶⁹ Dağ, *a.g.e.*, 70.

⁵⁷⁰ Dağ, *a.g.e.*, 74.

⁵⁷¹ Dağ, *a.g.e.*, 75.

⁵⁷² Dağ, *a.g.e.*, 82.

⁵⁷³ Dağ, *a.g.e.*, 83.

⁵⁷⁴ Dağ, *a.g.e.*, 84.

⁵⁷⁵ Dağ, *a.g.e.*, 84.

olmuş, hatta felsefede de Hegel ve Comte gibi filozofları da etkileyerek toplum üzerine ilerlemeci evrim görüşünün oluşmasına sebebiyet vermiştir.⁵⁷⁶ Darwin'in evrim teorisi, türlerin kökenini açıklarken yeni bir metodoloji ortaya koymaz. Ancak transhümanizm köklerini evrim teorisinden alsa bile kişisel özgürlükler ve mutluluk bilincini taşıyarak evrimin rastlantısına kendisini teslim etmeden, doğanın bir amaca sahip olması gerektiği düşüncesini reddeder.⁵⁷⁷ Transhümanizm'in metodu, nano-teknoloji, biyo-teknoloji, enformasyon teknolojisi ve bilişsel bilimdir.⁵⁷⁸ Öjeni ise tarih sahnesine Yahudi geleneğine sahip Siyonist Yahudilerce çıkmıştır.⁵⁷⁹ Geleceğin teknolojisi üreme teknolojileri üzerinde de önemli bir fark yaratacak yapay rahim teknolojisi ile birlikte feministlerin yakındığı, kadınların biyolojik zorunluluğundan kurtulmasına vesile olacaktır. Gelecek 20 yıl içerisinde ise transseksüel birey yaratımında son derece işlevsel göğüsler ve cinsel organlar üretilebilecektir.⁵⁸⁰ Cinsel özgürlüğün transhümanizm içerisinde değer olmasının destekçisi siyasal liberalizm ideolojisidir.⁵⁸¹ İnsan ve makine düalizmi arasında geçişi sağlamak isteyen transhümanizm yaklaşımı, aynı zamanda kadın ve erkek arasındaki sınırı aşır cinsiyetsizleştirme gayretindedir. Cinsiyetsizleştirme, transhümanizmde cinsel devrim ve özgürlük söylemleri adı altında gerçekleştirilmeye çalışılır. Bu anlamda cinsel özgürlük hem insan biyolojisinde hem sosyolojisinde hem de insan arzularında tasarımlanabilecektir.⁵⁸² Cinsel özgürleşme ile birlikte meşgul, utangaç ve çekici olmayan insanlar alternatif olarak robot cinselliğine yönelebileceklerdir. Hatta bu tür bir cinsellik hem hastalık anlamında hem de hamilelik riskinin azalması ile birlikte daha kolay olabilecektir. Robot cinselliğiyle aynı zamanda cinsel partner üzerinde tercihler ve yönelimler oldukça çeşitlenebilmektedir.⁵⁸³

Askeri alanda gelişen otonom sistemleri, ileride robotların birbirini öldürdüğü bir savaşa dönüşmesine neden olacaktır. Fakat sorun robotların savaşması değil robotlardan sonra savaş sırasının insana gelmesidir. Dolayısıyla robotlar ve insanlar arasında bir savaşın gerçeğini görmek pek uzak sayılmamaktadır. Bu savaşlar hem ölümlerin ve

⁵⁷⁶ Dağ, *Jean Baudrillard'da Simülasyon Kavramını Temellendirme Çabası*, 85.

⁵⁷⁷ Dağ, *a.g.e.*, 86.

⁵⁷⁸ Dağ, *a.g.e.*, 87.

⁵⁷⁹ Dağ, *a.g.e.*, 93.

⁵⁸⁰ Dağ, *a.g.e.*, 101-102.

⁵⁸¹ Dağ, *a.g.e.*, 105.

⁵⁸² Dağ, *a.g.e.*, 105.

⁵⁸³ Dağ, *a.g.e.*, 106.

yıkımların artmasını hem de ekonomik ve zaman kayıplarını arttıracaktır. Ancak askeri alanda otonom sistemlerinin tercih edilmesinin nedeni her ne kadar doğulu ve batılı toplumlar için şehitlik kavramı önemli olsa da insan ölümünden çok imha edilen bir makinenin varlığının rahatlatıcılığıdır. Hatta askeri alanda yapılan bu yenilik bir bakıma teknolojinin geldiği noktada ahlaki normları doğurmasını zorunlu kılmaktadır.⁵⁸⁴ İleride robotların bilinçli hale gelmesi ile onlara sadece makineler gibi davranmak da yeni bir ahlaki problem ortaya çıkarabilecektir.⁵⁸⁵

Baudrillard'a göre kadınlar iktidar istencinde bulunmadıklarından dolayı kişilikleri Beyazlar'ın iktidarı tarafından ele geçirilmek istenir. Kadınlık, ondan yararlanmaya çalışan iktidarın erkeksileşerek tuzağa düşürmeye çalıştığı yerdedir.⁵⁸⁶ Batı kültürü iki ana tipe ayrılır; Amerika, modernizmi tüm karakteriyle deneyimlemişken, Avrupa ise modernizmi tedrici geçişle hala deneyimlemektedir.⁵⁸⁷ Sonuç olarak modernleşmenin küreselliği eş zamanlı olmasa da teknolojik gelişmelerin vermiş olduğu özgüven hissiyle birlikte ortaya çıkan transhümanizm fikri, Baudrillard'ın deyişiyle hızla simgeseli yok etmekte, simülakrların sayısını arttırmaktadır.

⁵⁸⁴ Dağ, *Jean Baudrillard'da Simülasyon Kavramını Temellendirme Çabası*, 139.

⁵⁸⁵ Dağ, *a.g.e*, 151.

⁵⁸⁶ Jean Baudrillard, *Cool Anılar V*. (2005), (Çev.: A. Sönmezay). Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2021, 96-97.

⁵⁸⁷ Mustafa Dikmen, *Jean Baudrillard ve Postmodernizm*, 69.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HİPER-GERÇEKLiĞİN ÖTESİ

3.1. BAUDRİLLARD'IN HAKİKAT VE TANRI SÖYLEMLERİ İLE PATAFİZİK

Hakikat; bir şeyin doğruluğuyla beraber doğru dışında kalan tüm bilgilerin yanlış olduğuna dair hüküm verilmesine yönelik bir kavramdır. Hakikatin mantığı bazen matematiğin bazen bilimsel nesnelliğin bazen de felsefi, dini, tarihi ilke ve araştırmalar içinde yer alır.⁵⁸⁸ Bazı filozoflar hakikate ulaşmanın dolaysız olabileceğini düşünse de bunun aksini söyleyen Berkeley ve Hume gibi şüpheciler, hakikatin doğrudan bulunması yönündeki engelin, öznenin yani gözlemcinin nesne üzerindeki etkisiyle oluşacağını düşünmektedir.⁵⁸⁹ Lessing ise hakikat konusunda, netliğe ulaşmanın rahatlatıcılığını değil hakikatin, hakikat arayışının samimiyetini taşıması gerektiğine inanmaktadır. Yani özünde hakikati aramak ve bulmak ihtiyacı, insanı Tanrı gibi davranmaya zorlayarak insanın hakikat üzerinde hak iddia etmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla mutlak hakikat arayışı başkalarının gözünü korkutmaktan başka bir şeye yaramamaktadır.⁵⁹⁰ Caputo'ya göre ise, gerçeğe ulaşma ve aydınlanma, batıl inançların aşırılığından aklı korumakta ve salt aklı nevrotik derecede savunmaktadır.⁵⁹¹ Helenistik dönem ve Ortaçağ düşünürleri akla asla karşı değillerdir, ancak akıl bilgelikle bütünleşmiş haldedir. Ama aydınlanma ile birlikte akıl en yüksek mevkiye yerleşip, bilgelik arayışını reddetmiştir.⁵⁹² Aslında bilgelik, içerisinde iç görü ve sezgi barındırmaktadır. Bilgelik hiçbir zaman biliyormuş düşüncesine bürünmez, aksine bilgelik, bilmediğine karşı sağlıklı bir saygı durumunun ifadesini taşımaktadır.⁵⁹³ Orta Çağ'da deli, aklın karşıtı olarak değil, tanrının dostu olarak algılanmıştır. Bu dönemde deliler, krallara danışmanlık görevini yürütürken, modernite ile birlikte çığıından çıkmış ve akıl, deliliği tekrardan tanımlayarak Foucault'un deliliği ele aldığı şekliyle, modern aklın ürünü olarak kabul edilmiştir.⁵⁹⁴

⁵⁸⁸ Mortimer J. Adler, *Dinde Hakikat: Dinlerin Çokluğu ve Hakikatin Birliği*, (1990), (Çev.: R. Yazoğlu, H. Aydeniz), Rağbet Yayınları, İstanbul, 2014, 25.

⁵⁸⁹ Dursun, *Jean Baudrillard Bağlamında Modern Zamanlarda Varlık ve Özgürlük*, 21.

⁵⁹⁰ John D. Caputo, *Hakikat, Postmodern Çağda Bilgelik Arayışı*, (2022), (Çev.: Recep Yılmaz), Kapı Yayınları, İstanbul, 2022, 19.

⁵⁹¹ Caputo, *a.g.e.*, 23.

⁵⁹² Caputo, *a.g.e.*, 25.

⁵⁹³ Caputo, *a.g.e.*, 26.

⁵⁹⁴ Caputo, *a.g.e.*, 32-33.

Platon, gerçekliğe ulaşmada rasyonalist metodolojiyi kullanır. Baudrillard'ın gerçekliği, ne Platon'un ki gibi aşkın bir gerçeklikle ne de Bradley'in içsel ve dışsal bağlantılarla keşfettiği gerçeklikle aynı değildir. Dolayısıyla Baudrillard, Platon ve Bradley'in tersine insanın simülasyon düzeninde hapsolmuş bir şekilde gerçekliğe ulaşmasını mümkün görmemektedir.⁵⁹⁵ Baudrillard, ayartmayı simülasyon düzeni içerisinde üçe ayırmaktadır. Bunlar: Kural, yasa ve normlardır. Birinci ayartma düello mantığıyla, ikinci ayartma diyalektik kutuplarla, üçüncü ayartma dijital bağlantı ile karakterize olmuştur. Düello mantığıyla ritüel, kültür ve oyun biçimlerinin üretildiği canlı ve sembolizm olarak tanımlarken, ikinci ayartma; sözleşmeye dayalı toplum içerisinde çelişkilerin sınır aşımalarının ve devrim özelliği taşıyan toplumun ayartmasıdır. Üçüncü ayartma ise tam olarak klonlama ve kopya üretiminin ayartmasıdır.⁵⁹⁶ Baudrillard'ın yazgı ve kader kavramlarını *Ölümçül Stratejiler* kitabında kullanması Stoacıların ve Heraklitus'un olumlayıcı tavrını takip ettiğini göstermektedir.⁵⁹⁷

Buna ilaveten, Caputo, Derrida'nın kullandığı “olay” sözcüğünün de onun hakikat kavramı konusunda bir ipucu olduğuna inanmaktadır. Derrida, olayı; gelmekte olan bir ifade ile tanımlamaktadır. Derrida, olayın, varış noktasının önem arz etmediğini, buna karşı yolun ya vaatler, ya da tehditler bütünü olarak ne getireceğini bilmeden o yolda yürümek olduğunu düşünmektedir. Derrida'ya göre, bu olay açıklamalı hakikat iddiası, demokrasinin kendisinde görülebilir. Demokrasi her zaman vaat edilebilir veya tehdit altında olsa da, hiçbir zaman gerçekleştirilemez ve hiçbir zaman tanımlanamaz.⁵⁹⁸ Postmodern zamanda hakikat, artık tanrının bir adı değildir.⁵⁹⁹ O yüzden postmodernizm aynı zamanda post-sekülerizmdir.⁶⁰⁰ Postmodernizmden kaçınmanın bir diğer sebebi ise, postmodernistlerin aşırı derecede demokratik tutumlarıdır.⁶⁰¹ Bu durumda Baudrillard farkında olmasa da modernitenin sunduğu demokrasinin ekmeğini yer gibi gözükmektedir. Postmodern hakikat asla modernizm öncesindeki Tanrı ya da modernizm sonrası salt akıldan ibaret değildir. Hakikat, olayın etkisiyle sürekli devam edendir.⁶⁰²

⁵⁹⁵ Dağ, *Ölümçül Şiddet Baudrillard'ın Düşüncesi*, 152.

⁵⁹⁶ Hümeysra Okuyan, Caner Taslaman, “Jean Baudrillard'ın Simülasyon Kuramında Ayartma Kavramı”, *Uluslararası Din & Felsefe Araştırmaları Dergisi*, 1, 2018, 29-45, 35.

⁵⁹⁷ Okuyan, Taslaman, *a.g.e.*, 34.

⁵⁹⁸ Caputo, *Hakikat Postmodern Çağda Bilgelik Arayışı*, 66-67.

⁵⁹⁹ Caputo, *a.g.e.*, 57.

⁶⁰⁰ Caputo, *a.g.e.*, 83.

⁶⁰¹ Caputo, *a.g.e.*, 85.

⁶⁰² Caputo, *a.g.e.*, 88.

Böylelikle postmodern hakikat; geleceği görüntülenebilen ancak kestirilemeyen, ileriye doğru, soyut, açık uçlu ve değişime hazır şekildedir.⁶⁰³ Derrida'nın olayla ilgili kastettiği kavram, mutlak gelecekte çok daha farklı olan gelecektir ve şimdiki zamanı nitelemektedir. Gelecek şimdiki zaman; gelmekte olduğunu az veya çok şekilde görebildiğimiz, öngörebildiğimiz bir gelecektir. Mutlak gelecek ise bizi her zaman hazırlıksız yakalayan, öngörülemez gelecektir.⁶⁰⁴ Hakikat, Nietzsche'nin dediği gibi bizleri rahatlatan ya da din adamının bize huzur veren vaazının konusu değildir. O gizlenmiş şeyin bir şokudur.⁶⁰⁵

Transhümanizme göre hakikat kavramına bakıldığında, bugünkü posthümanistlerin robota dönüştüğü şekli ile onları kontrol etmeye hazır bir vaziyette iken, yine kendi ürettikleri robotlar tarafından kontrolün sağlanacağı inancını sürdürerek ilerlemektedir. Şüphesiz ki transhümanizmin oluşumunda zihin ve maddeyi kesin bir şekilde ayıran Descartes'in, insan ve robot arasındaki gelecek savaşını başlattığı söylenebilir.⁶⁰⁶ Postmodernistlere göre hakikat, devinim halinde ve nerede olduğu tam olarak kestirilemeyecek şekilde saklı dururken Hegel, tarihsel anlamda ruhun garanti altına aldığı şekilde ilerleyebileceğini düşünmektedir.⁶⁰⁷ 20. yüzyılın soykırımlarından sonra postmodernistler, tanrının yeryüzündeki konumundan şüphe duyduklarından dolayı, eski teodise problemler, tekrar gün yüzüne çıkmaktadır.⁶⁰⁸

Nietzsche'ye göre hakikat ise, Eflatun gibi Yunan filozoflarının uydurduğu bir şeydir ve yalnızca ölüme benzeyebilmektedir. Dolayısıyla Nietzsche, hakikati göz ardı ederek, ölüme karşı yaşamı savunduğunu iddia etmiştir⁶⁰⁹, Mutlaklık iddiasında bulunmak, her şeyi bilmek ve her yerde bulunmak demektir. Mutlaklık iddiası, aynı zamanda sonsuz olmak da demektir. Dolayısıyla postmodernistler, modern dönem filozoflarını zavallı bireyler olarak tanımlarken, onları Tanrı süsü verilmiş insanlar olarak algılamaktadırlar. Oysa Caputo'ya göre mutlak perspektifini bırakıp, hakikate bütünüyle baktığımızda hem tanrılık iddiasından vazgeçmiş olur, hem de Tanrı tarafından

⁶⁰³ Caputo, *Hakikat Postmodern Çağda Bilgelik Arayışı*, 89.

⁶⁰⁴ Caputo, *a.g.e.*, 93.

⁶⁰⁵ Caputo, *a.g.e.*, 96-97.

⁶⁰⁶ Caputo, *a.g.e.*, 108-109.

⁶⁰⁷ Caputo, *a.g.e.*, 131.

⁶⁰⁸ Caputo, *a.g.e.*, 131-132.

⁶⁰⁹ Caputo, *a.g.e.*, 155.

kendimize doğru bir bakış açısı kazanmaya ve tanrıyı anlamaya çabalarız.⁶¹⁰ Caputo'ya göre hermenötik, aslında bir ön varsayımsızlık meselesi değil, doğru ön varsayımlara sahip olma ve yanlışlarından kaçınma meselesidir.⁶¹¹

Nietzsche'nin tanrının ölmesi ile kastettiği şey, onu inkar etmenin akılcı olduğuna dair inancından kaynaklanmaktadır.⁶¹² Nietzsche, tanrının ölmesiyle aslında ahlakın ölmesini istemektedir. Tanrı ölürse iyi ya da kötü yanlış ya da doğru üzerinde bir ilke var olmayacaktır. Dolayısıyla değer, anlamsızlıktan başka bir şey olmayacaktır. Nietzsche, kendisini ahlak karşıtı olarak tanımlasa da, onun tek isteği ahlakın ötesine geçmektir. Bu fikri insanlar için hem tehlikeli hem de umut vaat edici olabilir, şöyle ki tanrının yokluğuyla oluşacak kuralsızlık bir tehlike işaretiyken, Tanrı dışında bir değer olması oldukça umut vericidir.⁶¹³ Nietzsche'ye göre soy kütüğü araştırmaları neticesinde iyi veya kötü düşünme ve hissetme algılarını bir tarihe dayandırmak mümkündür. Ona göre iyilik zannettiğimiz şey, özünde köle ruhun, efendisine karşı hissetti kıskançlığın sonucudur. Dolayısıyla özelde Hristiyanlık, genelde ise tüm dinlerin yapısında olan, aslında köle ruhun kıskançlığıdır. Nietzsche'ye göre dinlerin insanların eşitliğini sağlamaya yönelik temel ahlaki varsayımı aslında gerçeği yansıtmamaktadır⁶¹⁴. Nietzsche böylelikle yeni ahlaki değer üretimini desteklemiştir. Ancak bu değer üretimi başkalarının çıkarlarını önemsemeyen bir temele dayanmaktadır. O, Kant'ın aksine akli kutsamaz. Nietzsche, irrasyonel duyguların doğasını ve gücünü etkin görmektedir. Dolayısıyla da bu yönüyle Freud'a ilham olmuştur.⁶¹⁵ Baudrillard ise, dinde de taklit etme olduğu için yitip giden düşsel tanrı imajlarının bu taklit yoluyla duygusal bir boşalma yaşadığını söyler. Tarih gibi bu taklit etmede sebep ve sonuç belirgin değildir. Dolayısıyla duygusal boşalma bir anlam taşımayan, rasyonellikten uzak, sadece duygusal yönü olan kavramdır.⁶¹⁶

Alfred Jarry, Patafizik terimini, düşsel çözümler bilimi olarak kullanan ilk kişidir.⁶¹⁷ Baudrillard'ı Patafizik bilimi ile tanıştıran kişi ise Emmanuel Peillet'tir.⁶¹⁸

⁶¹⁰ Caputo, *Hakikat, Postmodern Çağda Bilgelik Arayışı*, 189.

⁶¹¹ Caputo, *a.g.e*, 176.

⁶¹² Nigel Warburton, *Felsefenin Kısa Tarihi*, (2011), (Çev.: G. Ateşoğlu), Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul, 2016, 253.

⁶¹³ Warburton, *a.g.e*, 255.

⁶¹⁴ Warburton, *a.g.e*, 256-257.

⁶¹⁵ Warburton, *a.g.e*, 258-259.

⁶¹⁶ Baudrillard, *Can Çekişen Küresel Güç*, 54-55.

⁶¹⁷ Jean Baudrillard, *Cool Anılar III-IV*, (2000b), (Çev.: Y. Avunç), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2021, 54.

⁶¹⁸ Okuyan, *Jean Baudrillard'ın Simülasyon Kuramının Temellendirildiği Argümanların Değerlendirilmesi*, 46.

Baudrillard'ın patafiziğe yönelmesinde J. Paul Sartre'nin varoluşçu Marxizm'i, yöntimsel anlamda da pozitivizme ve rasyonalizme olan negatif görüşlerinin etkisi olmuştur.⁶¹⁹ Baudrillard'a göre "Hakikat, olabildiğince hızlı kurtulunması ve başkasına bırakılması gereken şeydir ve aynı hastalıklar gibi, gerçek iyileşmenin tek yolu budur. Elinde hep gerçekliği tutan kaybeder."⁶²⁰ "Gerçek; şişmanlık hastasıdır, yamyamdır, nostaljiktir ve duygusaldır. Tanrı bizi ondan ve dünyanın diğer ölçüsüzlüklerinden korusun. İroni ise, dünyada gerekliliğinin pek azını ve onun belirsiz kaçınılmazlık yüzdesini korumaya yarar."⁶²¹ "Felsefe, kendi sorusunu sorabilmek için dünyanın vadesini uzatmak istiyor ancak dünyanın bir sorular evreni olmadığını unutuyor. Dünya bir cevaplar evrenidir; otomatik ama yine de şiirsel ve olası bütün soruları önceden verilmiş cevapların evreni. Modern felsefe, sırf kendini duyduğu hayranlıkla cevabı olmayan sorular sorabilmekle övünüyor; oysa, asıl yapılması gereken şey hiçbir soru olmadığını kabul etmektir; bu durumda, sorunun cevabı biz olduğumuza göre bütün sorumluluk da bize ait olacaktır. Aynı zamanda, dünyanın yarattığı muamma da bütünsel kalacaktır, çünkü cevap oradadır ve bu cevabı uygun soru yoktur."⁶²² Baudrillard'a göre batılı toplumlar dünyanın gerçekliğiyle ilgilenmektedirler. Fakat gerçeklik dünyanın bir illüzyonu bile değildir.⁶²³

Baudrillard'ın hiçliği; biten, tükenen anlamda olmayan bir kaybolmayı içermektedir.⁶²⁴ Gerçek, dünyanın oluşumuyla birlikte kayboluş halinde ilerlemektedir. İnsan da her anlam arayışında, daha fazla gerçekliği eritmektedir.⁶²⁵ Baudrillard'a göre dünya, kendisine sonradan eklenen tüm değerler ortadan kaybolmadıkça, kendi görünümüne sahip olamaz. Gerçeklik özünde kayboluşun anlamlı kıldığı şeydir.⁶²⁶ Her kaybolan gerçeklik ardında kalıntı bırakır.⁶²⁷ Ortadan kaybolan her gerçek gerisinde sadece derin etkiler bırakır; tıpkı Hristiyanlaşma döneminden sonra Antik Çağ tanrılarının şeytan olarak görülmesi gibi. Asıl sorun hangi gerçekliğin kaybolduğu ya da hangi

⁶¹⁹ Okuyan, *Jean Baudrillard'ın Simülasyon Kuramının Temellendirildiği Argümanların Değerlendirilmesi*, 47.

⁶²⁰ Baudrillard, *Cool Anılar I-II*, 11.

⁶²¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 94.

⁶²² Baudrillard, *a.g.e.*, 253.

⁶²³ Baudrillard, *Sanat Komplosu-Yeni Sanat Düzeni ve Çağdaş Estetik I.*, 53.

⁶²⁴ Jean Baudrillard, *Neden Her Şey Yok Olup Gitmedi?*, (2008a), (Çev.: Oğuz Adanır). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2012, 7.

⁶²⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 8.

⁶²⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 13.

⁶²⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 14.

gerçekliğin hangi kalıntılarının olduğu değil, sorun gerçekliğin kaybolamamasıdır.⁶²⁸ Baudrillard'a göre normal insan doğuştan ikiliğe sahiptir ve bu ikiliği uzlaştırmaya kalkmanın ya da çözümlemenin hiçbir anlamı yoktur, bu çaba akıl dışıdır. Normal insan bir yanıla gerçeğin kendisini ararken, bir yandan da onun kayboluşsal olduğu bilincini taşımaktadır. Bu ikilik dışında herhangi bir teklik anormalite olmalıdır.⁶²⁹ “Evrene bir anlam vermeye, anlamsal bir boyut kazandırmaya kalkışmak, en az evrenin ağırlığını hesaplamak kadar saçma bir şeydir. Anlam, hakikat ve gerçek, ancak yerel olabilir ve kısıtlı bir alanda ortaya çıkabilir.”⁶³⁰

Baudrillard'a göre belirsizlik, takas edilememekle başlar; dünya eşdeğeri olmadığından takas edilemezdir ve belirsizdir. Düşünce de, hakikatle takas edilemediğinden belirsizdir.⁶³¹ Değerler, gereklilikler ve nedenler yalnızca insan düşüncesinde değerlidirler. Değerler; gerçeklik düzleminde ilgisizlikle karşılaşılır.⁶³² *Ex nihilo in nihilum*; köken ve sona karşı evrimi ve sürekliliği reddeden süreksizlik düşüncesidir. Evren düzleminde Big Bang ile süreksizliğin bir modelidir. Dil kullanımı gibi olayların gerçekleşmesi bile bir sıçrama ile söz konusu olabilir. Dolayısıyla beklenmeyen nihai sonuç tek bir olay da dikkate alınmaz. Baudrillard'a göre dillere baktığımızda da sürekli gelişme gösteren bir ilerleme kaydettiği görülmez. Nihai varsayım çözümleme düşüncesine ait evrimci ve ilerlemeci varsayımdır. Fakat nihai varsayım umutsuzluktan başka bir şey değildir. Nihai varsayım, bizlere her zaman zayıfladığımızı hatırlatır ve bizi mutsuz bir kararsızlığa götürür. Eğer dünya bir sıçrayış ile birlikte birden meydana gelmişse bir sonu belirgin bir anlamı olabilir. Kural gereği başlangıçtan beri olan her şey tam, mükemmel ve yerli yerindedir. Baudrillard'a göre kuralın mükemmelliğini değiştirmeye ve geliştirmeye kalkışmak ise saçmalıktan başka bir şey değildir.⁶³³ Tanrı bir zamanlar için iyiliğin kaynağı olarak insan yaradılışında ve doğada iyilik tarafını kullanmıştır. Modern ve Rousseaucu yorumda tanrının iyiliği o kadar belirgindir ki; dünyayı olumlu hale getirme çabası hiç gözükmez. Kötülük ise modern sonrası kazadan ibaret görülmektedir. Ancak Tanrı öldükten sonra dünyanın kaderi insanlara tayin olmuştur. Tanrı, başka dünyaların doğrulanmasına ihtiyaç duyacağı

⁶²⁸ Baudrillard, *Neden Her Şey Yok Olup Gitmedi?*, 15.

⁶²⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 34.

⁶³⁰ Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, 154.

⁶³¹ Baudrillard, *İmkansız Takas*, 9.

⁶³² Baudrillard, *a.g.e.*, 11.

⁶³³ Baudrillard, *a.g.e.*, 15-16.

için bunu yapacak ve dolayısıyla Tanrı krallığını tesis edecek birileri olmalıdır. Ancak Baudrillard'a göre bu ihtiyaç, teolojik anlamda sapkınlıktır. Dolayısıyla iyiliğin hakimiyetini istemek şeytani bir girişim olacaktır. Yeni dünyanın iyilik tekilliği, ötekinin yani kötülüğün tekeli doğuracaktır. Dolayısıyla tanrının ölümü tam bir metastaz halini alacaktır.⁶³⁴ Baudrillard'a göre hakikat, kurabilmenin ilk yolu özneye güvenmeyi terk etmektir ve dünyanın belirsizliğini kabul ederek nesnenin cazibesini onaylamaktır.⁶³⁵ Zamanında belirlenimci toplumlar kendilerini tanımlarken belirlenimci çözümlemeleri yapmışlardır. Ancak Baudrillard, bugün yapılması gerekenin ise belirlenimci olmayan toplumun yine belirlenimci olmayan çözümlemesini yapmak olduğunu savunmaktadır.⁶³⁶

Baudrillard'a göre gerçek bir felaket olmayacaktır çünkü "hipergerçekliği yani asıl felaketi zaten yaşamaktayız."⁶³⁷ Dolayısıyla insanoğlu aşkınlık yörüngesinden çıkmış, tekrar başvuracağı bir aşkınlık kalmamıştır. Böylelikle o yüz üstü kalmaya mahkumdur.⁶³⁸ Neyin iyi neyin kötü olduğunu bilemediğimiz bu dünyada, artık her şey Baudrillard'a göre kötü bir nesnedir. Makinelere aldığımız ve özellikle sadece anında tepki vermemiz, tek savunmamız veya karşı çıkışımızdır.⁶³⁹ Baudrillard'a göre hak diye bir şey yoktur, yazgıyla hakkın kendisi sabittir ve kaçınılmazdır. Özgürlüğün sınır tanımaz boyutlara ulaştığının en büyük kanıtı Batı coğrafyalarında ölüm hakkının (ötenazi) bir hak olarak yasallaşmasıdır. Hakların anayasal düzeyde korunmaya muhtaç kalması da ayrı bir ironidir.⁶⁴⁰ Baudrillard için beklenen ise, milenyum hiç gerçekleşmeyecektir ve gerçekleşmemiştir.⁶⁴¹

Postmodernizm, bir ideolojiden çok bir tavidir. Modernizm, kesinlik arayışında iken, postmodernizm istisnaların yeniden keşfine odaklanmaktadır.⁶⁴² Postmodernizmi eleştirenler bütünüyle görelilikten, şüphecilikten, nihilizmden ve anarşizmden çekinmektedir.⁶⁴³ Modernite, hakikat ve din bütünlüğünü ayırdığı gibi, din ile baş edebilmek için kamusal ve özel kategorileri de oluşturmuştur. Böylelikle din bireysel ve

⁶³⁴ Baudrillard, *İmkansız Takas*, 19.

⁶³⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 23.

⁶³⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 24.

⁶³⁷ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı-Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme*, 29.

⁶³⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 33.

⁶³⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 71.

⁶⁴⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 84.

⁶⁴¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 94.

⁶⁴² Caputo, *Hakikat, Postmodern Çağda Bilgelik Arayışı*, 11.

⁶⁴³ Caputo, *a.g.e.*, 12.

özel zamanlarda yapılabilen bir role bürünmüştür.⁶⁴⁴ Din konusu ise, asla dini hakikati barındırmamakta, modern dönemde sadece inanç özgürlüğüne vurgu yapmaktadır.⁶⁴⁵ Dini çoğulculuk kavramı ise: Eski Yunan antik çağında ve Roma döneminde, yerel tanrılar inancıyla oluşmuş sosyal yaşam dokusunun, dile, değere ve coğrafyaya yansıyan şekliyle meydana gelen bir terim olmuştur. Ancak modernite, tek bir tanrı inancını benimseyen Hristiyan merkezli yapısı sonrasında, Tanrı'nın mutlak bir hakikati temsil ettiği iddiasını sürdürmüştür.⁶⁴⁶ Ancak Postmodern dönemdeki dini çoğulculuğa bakış ile Antik dönemdeki dini çoğulculuk oldukça farklıdır. Antik Çağ'da, kendi hakikatleri ile birlikte diğer dinlerin hakikatlerini de benimseyen dini çoğulculuk, Postmodern dönemde postmodern düşünürler, her dinin kendi dini hakikati dışında hiçbir gerçeğin olmadığı algısıyla uğraşırken kendilerini bulmuşlardır. Dolayısıyla dini çoğulculuk, dini mutlakçılığın yarattığı olumsuzluğu halktan uzakta tutabilmek ve aynı zamanda yeni bir Haçlı Seferini önleyebilmek amacıyla oluşmuştur.⁶⁴⁷

Baudrillard'a göre Tanrı'ya görünebilir ya da var olabilir. İki davranışı aynı anda yapmayı seçmez. Tanrı sadece önsezilerle kendisinin bilinmesine izin verebilir.⁶⁴⁸ Baudrillard'a yöneltilen simülakrdan biri olabilir misiniz? ifadesine yanıt olarak, o var olmayı seçtiğini, dolayısıyla görünümünden yani simülakrdan bahsedebilmek hakkının olduğunu, karşı tarafın ise zaten gerçek dışı olduğunu ve dolayısıyla gerçek dışından bahsetmenin onların hakkı olmadığını söylemiştir.⁶⁴⁹ Baudrillard'a göre, bilimsel söylemler kötümser söylemlerden daha umutsuzdur. Çünkü iyi, gerçekten var olsaydı ona inanma zorunluluğumuz olmazdı. Çünkü iyi, içerisinde kötünün varlığını muhtemel olarak taşıyan bir belirsizliğe sahiptir.⁶⁵⁰ Dolayısıyla Baudrillard'a göre gerçeklikle var olma arasında bir zıtlık vardır. Şöyle ki, ölümden söz etmek için canlı olmaya, kadından söz edebilmek için erkek olmaya ihtiyaç vardır.⁶⁵¹ Baudrillard, tanrının varlığının kanıtlarını tanrı zorunluluğunda aranması gerçeğinden ve bugün kötülüğün gerçekliğinde, tanrının aranmasını güven verici bulduğunu söylemektedir. Ama Baudrillard'a göre en kötüsünü düşünmek, beraberinde diyalektik eylemi taşıdığı için nihai kesinlikle birlikte

⁶⁴⁴ Caputo, *Hakikat, Postmodern Çağda Bilgelik Arayışı*, 41.

⁶⁴⁵ Caputo, *a.g.e.*, 38.

⁶⁴⁶ Caputo, *a.g.e.*, 42.

⁶⁴⁷ Caputo, *a.g.e.*, 43.

⁶⁴⁸ Baudrillard, *Cool Anılar III-IV.*, 27.

⁶⁴⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 31.

⁶⁵⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 49.

⁶⁵¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 57.

ulaştığımız patafizik, metafiziğe dönüşecektir.⁶⁵² Yanılsama, varlıkların yani nesnelerin kendi gerektirdikleri şekilde ortadan kaybolmaları ya da kendilerini saydamlaşmaları yoluyla özneyi aldatmasıdır. Ama Baudrillard’a göre, kendi içerisinde nesneler birbirine sadakatli davranırlar.⁶⁵³ “Gerçeğin yanılsaması olduktan sonra gerçek olarak kaldığını sanmamak gerekmektedir. Dolayısıyla, gerçeğin nesnel hakikati yok”tur.⁶⁵⁴

Baudrillard’a göre klasik gerçeklik kapalı tek bir olgu üzerine kurulsa da tek bir istisna kuralıyla sakatlanmaya mahkûmdur. Bu tek istisna kuralı ise kötülüğün ta kendisidir. Bu kötülük devam ettikçe yeniden sorgulama süreci başa dönecektir. Aslında gerçek iyimserlik, dünyanın tüm kötü istisnaları üzerine kurulu olan bir mantıktan yola çıkarak, mutluluğu elde etmektir. Kötümserlik ise temelinde iyiliğin istisna kötülüklerinin doğrulanamaz gerçeğini taşımaktadır.⁶⁵⁵ Tanrının ve gerçekliğin, aynı düzlemde inanılması gerektiği üzerine bir çaba sarf ettikçe inanan karşısında sadece inanç konusu olacaktır. Ama Baudrillard, gerçekliğin var olup olmaması konusunda bir tahmin yürütmeye inanmamayı tercih ettiğini söylemektedir.⁶⁵⁶ Dolayısıyla hiçbir gerçeklik veya Tanrı, özünde hakikatin mutlak tanımlayıcısı olamaz. Onlar ününü çoktan kaybetmiştir. Dillere göre hakikat devinimler halinde ilerliyorsa eğer, Tanrı ya da gerçeklik iddiaları doğrulanmayla birlikte, her şekilde yanılıyor olabilmek payını da göz önüne alabilmektedir. Dolayısıyla Baudrillard gerçeklik üzerine inanmayı reddederek, bir bakıma Tanrıya olan inancının önünde bir kapı aralamaktadır. O, kötümser bakış açısıyla tanrıyı bütünüyle reddettikten sonra tanrıya geri dönüşle onu aynı şekilde bulma konusunda bir rahatlık hissediyor gibi durmaktadır. Baudrillard’a göre Tanrı yoktur demek, onun var olmadığı anlamına gelmez. Sadece varlığının, olayların oluşu üstünde kesin etkisinin olmadığı anlamına gelir.⁶⁵⁷ Yani söylemlerin temelinde var olmayı ikiye ayırıp var olmayı farklı düzlemde kabul eden Baudrillard, görünüm için sadece görünüm içinde var olmasını doğru kabul etmektedir. Eğer bir varlık, tanrı gibi varlığını görünüm yoluyla özneye gösterme derdinde ise ya da bunun mutlaklık olarak her tür görünümde yer alıyorsa özne her türlü görünümü fark edemediğinde, tanrıyı varlığıyla, görünümüyle bir tuttuğu için varlığını yok sayması pekala mümkündür. Gerçekliğin,

⁶⁵² Baudrillard, *Cool Anılar III-IV*, 118.

⁶⁵³ Baudrillard, *a.g.e.*, 122.

⁶⁵⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 126.

⁶⁵⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 142-143.

⁶⁵⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 209.

⁶⁵⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 220.

sorumluluk olgusuyla yakından ilgisi olduğunu düşünen Baudrillard’a göre sorumluluk, bilinçli bir eylem değil refleksif bir eylemdir. Sorumsuzluk ise doğal bir eğilim değil, yapay bir eğilimdir. Sorumluluğun eylem olmasında pek bir sorun yoktur, ancak iş vicdana gelince sorumluluk can sıkıcı olabilir.⁶⁵⁸

Baudrillard, “İnanmayacak kadar fazla saygı duyuyorum gerçeğe” ifadesini kullanmaktadır.⁶⁵⁹ Ona göre hakikat elde ettiğini söyleyen her insan, delidir. Ancak hakikatin kendisini reddetmek ona dair tüm işaretlerle dilediğince oynamak gibidir.⁶⁶⁰ Buradan şu sonucu çıkarabiliriz ki Baudrillard artık hakikatin görünmesinde bir heyecan duymamaktadır. Bunun aksine hakikati bir saklambaç oyununda, yer yer farklı duyularla algıladığı şekilde incelemek istemektedir.

Baudrillard’a göre depremin yarattığı sarsıntı ve maddi kayıplar, uğrattığı zihinsel büyümeden daha fazla değildir. İnsanlar ise bu gibi felaketleri kontrol altına alarak bu büyülemeyi doğrudan çalmak istemektedir. Uzmanlara göre bunu kontrol altına almak, gerçek bir felaketin açacağı maddi kayıplardan daha fazla olabilir. Bu paniğin olması, caydırıcılığın aksini tetiklemesidir. Baudrillard’a göre denetlenebilmenin açtığı felaket işte budur.⁶⁶¹ Pompei kentinde yaşanan doğal felaket oldukça büyüleyicidir. Ancak ikinci kez bir depremle karşılaşması Baudrillard’ın kendi deyimiyle ilahi bir parodidir. Baudrillard birincisinin anlamlılığını yok ederek, Tanrı aslında, bugünkü aklımızla sanki ölüm ve sonsuzluk temalı fikirlerine artık sahip olamadığımızı göstermektedir. Yani daha doğrusu bunun farkına varmamız istenmemektedir. Çünkü Baudrillard’a göre artık eski biz, biz değilizdir. Dolayısıyla tanrı da cevabını aklımıza göre vermek istemektedir. Tanrı o zaman hangi dili kullanmaktadır? Bizim dilimizle mi, kendi diliyle mi? bu da ayrı bir problem olarak ortaya çıkmaktadır.⁶⁶²

Baudrillard’a göre “Sırlar dönemi sona ermiş ve yerini şeffaflaşmaya bırakmıştır.”⁶⁶³ Sistemlerin doyuma ulaştığı evre artık tepkisizlik, yani atalet evresidir.⁶⁶⁴ “Kendinden geçmek demek, yaşayan bir varlığın anlamını yitirinceye kadar uğraştıktan sonra sonunda anlamsız ve içeriksiz bir biçime bürünerek yeniden ortaya çıkma gibi bir

⁶⁵⁸ Baudrillard, *Cool Anılar III-IV*, 233.

⁶⁵⁹ Baudrillard, *Cool Anılar V.*, 8.

⁶⁶⁰ Baudrillard, *a.g.e.* 88.

⁶⁶¹ Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, 28-29.

⁶⁶² Baudrillard, *a.g.e.*, 30-31.

⁶⁶³ Baudrillard, *a.g.e.*, 33.

⁶⁶⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 34.

özelliğe sahip olması demektir.”⁶⁶⁵ “Kitleler toplumsalın kendinden geçmiş halidir.”⁶⁶⁶ Dolayısıyla kıyamet gününü beklemenin bir anlamı yoktur, zaten bizler kıyamet sonrasını yaşamaktayız.⁶⁶⁷ Baudrillard’a göre metafizik, rasyonelin oluşturduğu bir düşüncedir ve artık son bulmuştur. Baudrillard’a göre metafizik, hep öznenin tarafından iyilik ilkesiyle konuşmaktadır. Patafizik ise (nesneler sistemi) nesnenin tarafından kötülük ilkesiyle konuşmaktadır.⁶⁶⁸ Rasyonel yerini gerçekliğe bırakınca metafizik de yerini patafiziğe (zıtlıkların abartılı birleşmiş hali) bırakmıştır.⁶⁶⁹ “Acaba Tanrı, kıyamet günü sonrasında insanın kendi kendisiyle barıştıırıp, tamamıyla ruhsal bir varlığa benzemesini sağlamak gibi kendine yakışmayan bir strateji mi gütmüştür? Neyse ki böyle bir şey yoktur; başka bir deyişle Tanrı’nın güttüğü bir strateji varsa o da, insanı hep bir beklenti süreci içinde tutmak, kendisiyle kavgalı olmasını ve bir ilkeye dönüştürdüğü kötülük sayesinde amacından saptıracak tüm ayartma biçimlerine karşı duyarlı olmasını sağlamaktır.”⁶⁷⁰ “Toplumsal gelişmenin kökeninde ahlaksızlık ve günahkârlık vardır. Toplumsal bir ahlakla pozitif değerler değil.” Moda, şan ve şeref ahlaksız bir biçime sahip olmalarından dolayı etkileyicidirler.⁶⁷¹

Baudrillard, kötülük ilkesinin iyiliğin zıttı olmadığını söyler. İyilik ve kötülüğü Aztek tanrılarının, insanların yaşayabilmeleri için kendilerini kurban etme biçimine benzetir. İkiyüzlülük stratejisi asla bitirilemez.⁶⁷² Dinlerin ve mitolojinin varlığı da, gerçekleri inkar etmelerinden dolayı oluşan düşsel etkileyciliğe borçludur.⁶⁷³ Kötülük özünde, Yunan mitolojisindeki tanrı ve insanların çiftleşmesinde olduğu gibi ironik karakterlidir.⁶⁷⁴ Günümüz metafiziği, neden ve sonucun eş değersizliği ve birbirlerinin yerine geçebilen terimler olmaması üzerine kurulu, ters yüz edilmekten yoksun, ilk nedene bağlıdır.⁶⁷⁵ Rastlantı, Tanrının bile üretemeyeceği kadar yüce bir düzendir. O kadar yüce, olağanüstü bir düzendir ki en az tanrının var olması kadar zayıf bir

⁶⁶⁵ Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, 12.

⁶⁶⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 14.

⁶⁶⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 93.

⁶⁶⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 235.

⁶⁶⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 94.

⁶⁷⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 94.

⁶⁷¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 95.

⁶⁷² Baudrillard, *a.g.e.*, 101.

⁶⁷³ Baudrillard, *a.g.e.*, 105.

⁶⁷⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 105.

⁶⁷⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 109.

olasılıktır.⁶⁷⁶ Rastlantının mümkün olmadığını düşünenlere karşı Baudrillard, eğer nesnelerin, insanların ve şeylerin hepsinde bir bağ başlangıçta kurulursa zaten onlara ait aurayı kaybetmekle karşılaşılacağını savunmaktadır.⁶⁷⁷ Tanrı, nedenselliğe bağladığı sistemiyle iyilik ve kötülük kaosu ara ara kapı aralamıştır. Şeytan ise iyilik ve kötülük arasındaki kaosu daha da karmaşıktır. ⁶⁷⁸ Tanrı ona göre insanları aldatmıştır. Tanrı, arada bir olan rastlantı gücünü, antlaşmasına zıt olarak nedensizliğin büyüsüne, insanı terk etmiştir.⁶⁷⁹ Böylelikle dünyanın ayartıcı görünümü çarpıtılmalıdır. Her şey bir anlama kavuştuğunda dünya o zaman son bulacaktır.⁶⁸⁰

Baudrillard'a göre iyilik ve kötülük tercihleri söz konusu olamaz. Bu kavramlar; gerçek anlamda birbirlerine karışmış, yer yer görüntü değişikliği yapan kavramlardır.⁶⁸¹ Tanrı öldüğünde her şey özgürlük alanına girecek, canlılık paraya, radikallik fetişizme evrilecektir. Sonuçta her şey tanrıdan hesap soracaktır. Dolayısıyla Nietzsche'nin düşündüğü gibi tanrı; gerçek değer ölmüşse bizler tanrının metastazları ile uğraşmak zorunda kalmaktayız.⁶⁸² Baudrillard, Platon ve Bradley'in gerçeklik sorgulamasının bazı göstergelerinden hareket etmektedir. Platon ve Bradley'in felsefelerinde de nihai konumda tanrı olduğu gibi Baudrillard'ın felsefesinde de tanrı nihai konumdadır. Çünkü yanılısıma olarak dünyanın çözümlenmesi sonrası kusursuzluğun tüketilmesi ile birlikte ancak sonunda bir gerçeklik, yeniden dirilme olarak Tanrı ya da iradesi ile karşılaşır.⁶⁸³

Rastlantı ve boşluk kavramları ilk kez 17. yüzyılda modernleşme ile ortaya çıkmıştır.⁶⁸⁴ Baudrillard'a göre şeylerin akışını yazgı sağlar, yazgı, biçimlerin insanları baştan çıkarabilme yeteneğidir. Baudrillard'a göre, rasyonalist düşüncenin asıl savaşı rastlantıyla değil kabul ettiği yazgı ileldir.⁶⁸⁵ Rastlantı, yapay bir düzendir. Rastlantıda amaç biçimleri yok saymaktır. Baudrillard'a göre nedenler, felaket sebebi değildir. Nedenlerin oluşturduğu görünüm, imgeler felakete yol açmaktadır.⁶⁸⁶ Baudrillard, yazgı ve rastlantıyı şöyle açıklamaktadır; en az iki olayın rastlaştığı olay, bizim için

⁶⁷⁶ Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, 193.

⁶⁷⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 186.

⁶⁷⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 193.

⁶⁷⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 193-194.

⁶⁸⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 196.

⁶⁸¹ Jean Baudrillard, *İmkansız Takas*, (1999), (Çev.: A. Sönmezay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul , 2012, 97.

⁶⁸² Baudrillard, *a.g.e.*, 133.

⁶⁸³ Dağ, *Ölümçül Şiddet Baudrillard'ın Düşüncesi*, 148.

⁶⁸⁴ Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, 197.

⁶⁸⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 196.

⁶⁸⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 202.

anlamalı bir yazgı haline gelir. Rastlantı tek olay için söz konusu olamaz ve bizi bir nedene, anlama götürmez.⁶⁸⁷ Baudrillard'ı etkileyen de budur; sonucun neden üzerindeki karşı konulamaz derecede etkililiğidir.⁶⁸⁸ Baudrillard, buna nedenselliğin tersine çevrilebilmesi demektedir. Yani sonuç, nedenden daha fazla anlama sahiptir. Baudrillard'a göre sonuçtan, nedene tümdengelimsel mantık üzerine kurulu denge daha anlamlıdır.⁶⁸⁹ Dünyanın sonucuyla ilgili söylenen ifadeler, törensel ve biçimsel olması yönüyle ilgi çekici durabilmektedirler, ama anlamdan yoksundurlar. Aslında sorun törensel ve biçimselliğin görünümüleriyle ilgili değildir. Sorun anlamdan daha çok kutsallaşması ile ilgilidir. Yani sorun görünümünün, gerçeğin yerini almasıdır.⁶⁹⁰ O'na göre alınyazısı kuramı, özgür ruh kuramından daha üstün bir kavramdır. Alınyazısı, özgür ruh kuramının yarattığı felakettir.⁶⁹¹ Rastlantıların kurguladığı düzlemde baştan çıkarma devreye girer. Örneğin aklımıza pembe bir fili getirmemeye çalıştığımızda zihnimiz bunun tersini yerine getirir. Baudrillard'ın deyimiyle "Gösterensiz gösterenin gücü işte bu mantığa ters olsa da baştan çıkarma buradan başlamaktadır. Sözlerin büyüğü biz istemesek de bizi ele geçiriyor".⁶⁹²

Yasanın tersi kuraldır, yasa ihlal edilebilir ancak kural ihlal edilemez. Kural, hakikati gizlemez.⁶⁹³ Yasa, evrensel değer sistemidir. Kural ise sisteme ilişkin olandır. Baudrillard'a göre sınır kavramı, gerçek hayatta zihnimizde sınırsızlık, sonsuzluk olmadan anlaşılabilir ama oyun, "sonlu ötesi" gibi ne olduğu belli olmayandır. Burada Nietzsche'nin hakikat esintisini hissetmek mümkündür. Baudrillard'ın kuramı asla nedeni ve sonu olan bir kuram değildir. Onun kuramı kendi içinde devinimsel, göreceli anlayışla uzamsal ve yerine göre sınırlı bir tarzıdır. O yüzden hiçbir soru ve bir tez üretmediği gibi hiçbir cevap da antitez sayılmaz.⁶⁹⁴ Baudrillard'a göre Tanrıya iman onun var olmasına dair bir meydan okumadır. Tanrı bu imanla baştan çıkarılarak karşılık vermeye mecbur bırakılır. Oysa O'na dair inanç, meydan okuma taşımaz. Böylelikle baştan çıkarmanın zorunluluğu ile Tanrı var olmak zorunda değildir.⁶⁹⁵ Simülasyon dışı

⁶⁸⁷ Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, 207.

⁶⁸⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 209.

⁶⁸⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 210.

⁶⁹⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 218.

⁶⁹¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 240.

⁶⁹² Baudrillard, *Baştan Çıkarma Üzerine*, 93-94.

⁶⁹³ Baudrillard, *a.g.e.*, 164.

⁶⁹⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 167.

⁶⁹⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 177.

tek varlık ise tanrıdır.⁶⁹⁶ Baudrillard'a göre hayatın her alanında baştan çıkarma vardır.⁶⁹⁷ Baştan çıkarma ile din veya kültür oluşturmak mümkündür.⁶⁹⁸ "Varlık ve görünüm üzerine kurulu bir metafizikten, önce enerji ve determinasyona dayalı bir metafiziğe günümüzde ise belirlenemezlik ve kod üzerine oturtulmuş bir metafiziğe geçilmiştir."⁶⁹⁹ Baudrillard, Saussure'un dil mantığıyla ilgili çalışmasına değinerek, dokunaklı ve etkili şiirlerde gördüğü kuralları açıklamaktadır.⁷⁰⁰ Saussure'a göre bir satırda her ünlü harf ve her ünsüz harf çift olmalıdır.⁷⁰¹ Tanrı ya da kahramana ait isimler tek bir sözcük haline gelmiş dizelerde olmalıdır.⁷⁰² Saussure' un arkaik metinlerdeki dil mantığına baktığımızda çiftleşmenin yasasını ihlal eden harflerle dolu kalıntı bıraktıkça etkililiğini kaybeden, iletişimden yoksun, bir dil üretmeye başladığımız söylenebilir.⁷⁰³ Baudrillard'a göre metafizikte tanrı, nasıl görsele ait matematiksel bir alana yerleştirildi ise, onun hakkında konuşulan dil de tıpkı tanrı gibi kısıtlanmış matematiksel alanda konuşulmalıdır.⁷⁰⁴ Dil üzerinde, eğer anlamlı bir söz varsa bunlar tam uyumluluk gösterir. Ancak anlamdan uzaklaştırılmasıyla sözcükler değiş-tokuşu devreye girmekte, bu da insanda bir haz oluşturmaktadır.⁷⁰⁵ Tanrı isminin gövde yasasıyla, gövdede yer alan sözcük grubunu anlamlı kullanılabilmesi için, çiftleştirerek yazmalıdır. Bu bir bakıma parçalamadır.⁷⁰⁶ Haz da bu parçalamadan duyulan hazdır. Bu bir bakıma haz için tanrıyı kurban etmek, öldürmek demektir. Böylelikle Tanrı'yı yüceltme hissi, şiirde onu öldürme hissine karşılık gelmektedir.⁷⁰⁷

Baudrillard'a göre, gösteren ve gösterilen ayrımını dil bilimciler yapmaktadır. Dil bilimciler, eş değerlik yasasını ihlal etmektedirler.⁷⁰⁸ Çelişki olsa da şiirsel anlamda sadece gönderen ile gönderilen sarsılır, ancak çelişki yerinde kalır.⁷⁰⁹ Baudrillard bu anlatımların burjuvazi metafiziğine tekabül edip etmediğini sorgular.⁷¹⁰ İşte gösteren,

⁶⁹⁶ Baudrillard, *Baştan Çıkarma Üzerine*, 194.

⁶⁹⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 216.

⁶⁹⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 218.

⁶⁹⁹ Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, 99-100.

⁷⁰⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 340.

⁷⁰¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 342.

⁷⁰² Baudrillard, *a.g.e.*, 343.

⁷⁰³ Baudrillard, *a.g.e.*, 353.

⁷⁰⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 354.

⁷⁰⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 358.

⁷⁰⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 366-367.

⁷⁰⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 364.

⁷⁰⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 373.

⁷⁰⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 378.

⁷¹⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 379.

sabit gösterilen üzerinden anlam çoğaltmaya çalışmakta ve terimlerin anlamlarının hepsi gösteren ile gösterilen şekliyle hep aynı anda kalmaktadır.⁷¹¹ Şiir sanatına özgü olarak, çelişkili mantık ve çift değerli mantık çakışmaktadır. Hatta şiirsel anlatımda içsel değerlilik de bulunmaktadır. Gerçekte gösterilen neyse odur, şiirsel mantıkta ise anlam eşdeğerliği kılınarak gösterilen şey ne kendisini ne de kendisi olmayanı ifade eden bir çelişkiye, eşdeğer engellemesine maruz kalmaktadır.⁷¹² Baudrillard'a göre gönderen görünümüne sahip materyalist metafiziğindeki töz, şey, madde gibi kavramlar geri döndürülemez şekilde tanımlanmışlardır.⁷¹³ Baudrillard'a göre, dinlerin animizmden politeizme, oradan da monoteizme doğru ilerlemesiyle ortaya çıkan, ölümsüz düşünceden de kurtulmak gerekmektedir.

Baudrillard, ölümlerin bir yerlere kapatılmaya çalışıldığından bahsetmektedir. Bu kapatma isteğinin açıkça ölümleri, ölümsüz yapma gibi bir alışkanlık ortaya çıkardığını ve bunda evrimci din anlayışının da etkili olduğunu savunmuştur.⁷¹⁴ Baudrillard'a göre ölümsüzlük arzusu iktidar göstergesidir. Özellikle imparatorluk dönemleri ve despotik toplumlar sayesinde bu anlayış günümüzde de etkisini sürdürmektedir.⁷¹⁵ Eski Yunan tanrılarının ölümlü olarak nitelenmeleri yerel kültürün etkisiyle, henüz evrenselleşmediklerinden kaynaklanmaktadır.⁷¹⁶ Baudrillard'a göre bu ölümsüz ruh inancı sadece Hristiyan soylulara aittir. Bu inanç deliller, kadınlar için geçerli değildir. Çünkü bu inanç aynı zamanda bir hak meselesidir.⁷¹⁷ Ölümü bile baskı altında tutmak yasanın yaşamı baskı altında tutması gibidir.⁷¹⁸ Simgesel Baudrillard'ın tanımıyla, gerçeğin ve düşselin, değiş-tokuş etmiş halidir.⁷¹⁹ Kadın ve erkek, ölüm ve yaşam hepsi simgeseldir.⁷²⁰ Bunun yerine animizm ne ölüye ne diriye bir öncelik tanımaz.⁷²¹ İlkel toplumlarda ölümün simgesel değiş-tokuşu devam ederken, bizim inancımızda ölümleri kendimizden uzaklaştırmayla simgesel değiş-tokuş yerini ölüm korkusuna

⁷¹¹ Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, 380.

⁷¹² Baudrillard, *a.g.e.*, 384.

⁷¹³ Baudrillard, *a.g.e.*, 111.

⁷¹⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 223-224.

⁷¹⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 224-225.

⁷¹⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 225.

⁷¹⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 226.

⁷¹⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 227.

⁷¹⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 233.

⁷²⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 234.

⁷²¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 224.

bırakmaktadır.⁷²² Baudrillard'a göre monoteist ritüellerde de bu farkı görebilmekteyiz. İlkel toplumlar ritüel sırasında mutlularken biz melankoli içerisindeyizdir.⁷²³ İlkel toplumlarda baba-tanrı metafiziği üzerine kurulu bir anlayış olmadığından Psikanalizm, bu topluluklar için geçerli değildir.⁷²⁴ Baudrillard, ilkel topluluklardaki yamyamlığı toplumsal ilişki ağı olarak açıklamaktadır. Yamyam ilkel insan ancak yüceleştirdiklerini yer. Baudrillard'a göre ise bizler küçük gördüklerimizi yemekteniz. Bu olgu aslında bir kurban seremonisidir.⁷²⁵ Baudrillard'a göre ölüm bir zamana, yaşamın sonuna, yokluğa ait değildir. Ölüm ancak yaşamın eş değerlisi olabilir.⁷²⁶ Kaza ise doğanın meydana getirdiği bir akılsızlık, bir sabotajdır.⁷²⁷ İlkel toplumların ölüme bakışı kazaların akıllıca açıklamasına imkan vermektedir. Ama bizlerin inançları durumu sadizme ulaştıracak kadar insanı paranoyaya düşürmektedir. Kaza ve felaketler insanlar için daha büyüleyici gözükmektedir. Ve bu modern mantığın kendi oluşturduğu sistemden intikam alma dürtüsü haline gelmektedir.⁷²⁸ Baudrillard'a göre yaşlılar bile günümüzde yaşamın biriktirilmiş halini temsil etmektedir. Doğal ölüm hakkı bile uzun yaşama özgürlüğüne dönüşmüştür.⁷²⁹ Eski ilkel insanlarda ise ölüm, biyolojik bir olay sonrası olarak toplum aracılığıyla emilip törensel bir değiş tokuş edilmesiyle yaşanmaktadır.⁷³⁰ İbrahim peygamberden beri gelen kurban olayı ise monoteist metafiziğin etkisiyle ölümün toplum tarafından emilememesinin yarattığı şiddetin dışavurumudur. Bu yüzden Baudrillard, hayvanlara dair ölüm cezası, işkence ve bizlerde tiksinti uyandırmasının arka planında hayvanları aşağılamamız ve ırkçı tavrımızdan kaynaklandığını düşünmektedir.⁷³¹ Baudrillard'a göre aslında hayvanlara ceza vermek, onları onurlandırmaktır. İlkel toplumlarda hayvan kurban etmek ise hayvanlara ilahi vasıflar verildiğini göstermektedir. İnsan kurban biçimi, tarihsel anlamda hayvanlardan sonra gerçekleşmiştir. Günümüzde ise hayvan kurban etmemekten doğan gururu yaşamaktayız.⁷³²

⁷²² Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, 236.

⁷²³ Baudrillard, *a.g.e.*, 138.

⁷²⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 240.

⁷²⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 243.

⁷²⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 285.

⁷²⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 188.

⁷²⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 289.

⁷²⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 292.

⁷³⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 295.

⁷³¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 296.

⁷³² Baudrillard, *a.g.e.*, 302.

Ölüme benzer olarak intihar da Baudrillard'a göre kapitalizmin yasakçı zihniyetinin yarattığı bir olgudur.⁷³³ Mülkiyet anlayışı bizlere öylesine nüfuz etmiştir ki, ölümü bile mülk edinerek mezarlıklar yapma hakkı elde etmişizdir.⁷³⁴ Güvenlik tedbirleri her alanda farklılaşmakta ve insanın ölüm hakkı bu yolla elinden alınmaktadır.⁷³⁵ Bu tedbirlerin amacı ise insanı yaşatmak değil, sadece sistemin izin verdiği şekilde ölümü sağlamaktır.⁷³⁶ Baudrillard, günümüzde ölümden söz edilmemeye başlandığından ve artık uzun ve şatafatlı törenlerin yapılamadığından bahsetmiştir.⁷³⁷ Günümüzde ölüm müstehcen, cinsellik yasal olmuştur. Bu tarih boyunca el değiştiren bir özelliktir. Ve tam bir nötralize çalışmasıdır.⁷³⁸ Baudrillard'a göre görüşlere sığınan dünyanın hiçliği bile kusursuz bir cinayet olamamıştır.⁷³⁹ Simülakr, gerçekliğini yitirmiş nesnedir.⁷⁴⁰ Gerçekliğin hiçliğini kanıtlamak için hakikat parçalarının ardındaki şeylerin kaybolmaları gerekmektedir. Ardındaki şeyler yok edilmemelidir ki cinayet işi canlılığını korumuş olsun. Günümüzde görüntüler gerçek olduğundan gerçeğin imgesi olamazlar.⁷⁴¹ Eskiden Bizans Tanrısı, görünümlere boğarak kaybetmiş, bizler yani monoteist Batılılar simülasyon dünyasında bollaşan, içi boş görüntülerle Tanrıyı kaybetmeye çabalıyoruz. Baudrillard'a göre, belki de bu tanrının kendi istediği şeydir.⁷⁴² Baudrillard her şeyin, her şeyin yanılsaması olduğunu düşünür. Bu modüler idealizmde olan ideaların görüntüler üzerindeki doğrulanmış gerçekliği yerine, tersine çevrilmiş durumudur. Ama Baudrillard, ruhtan uzak sadece formların olduğu nesneler sistemini temele alarak bunu kural kabul eder.⁷⁴³ Bu giderek gerçeklik çözümlenmesi haline gelen bulanıklaşan dünyayı yöneten tanrıdır. Baudrillard'a göre Tanrının konumu metafiziğin tersine başta değil, sonundadır. Çünkü giderek gerçeklik görünümüne indirgeniyorsa, tanrı mutlaka sonda olmalıdır. Bu mutsuz bir son olduğu için aslında Tanrının sadece hiçliği kalmış olmaktadır.⁷⁴⁴

⁷³³ Baudrillard, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, 318-319.

⁷³⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 319-320.

⁷³⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 321.

⁷³⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 322.

⁷³⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 330-331.

⁷³⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 335.

⁷³⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 13.

⁷⁴⁰ Jean Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, (1994), (Çev.: N. Sevil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2012, 14.

⁷⁴¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 16.

⁷⁴² Baudrillard, *a.g.e.*, 18.

⁷⁴³ Baudrillard, *a.g.e.*, 20.

⁷⁴⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 22.

“Dünyanın bir yanılsama olması, onun kökten kusurlu olduğundan kaynaklanmaktadır. Eğer her şey kusursuz olsaydı açıkçası dünya var olmasa da kötü bir rastlantıyla kusursuz niteliğine yeniden kavuşsaydı, varlığı açıkça son bulurdu.”⁷⁴⁵ Baudrillard’a göre dünya zaten bir hiçlik ise onun kendi düzeni içinde ona müdahale etme hakkımız olmayacaktır. Böylelikle metafizik yanılgılarımızdan kurtulabiliriz.⁷⁴⁶ Gerçeklik boyun eğici özellikte değildir. İnlanılacak bir şey kalmadığında asıl inanılması gereken o olur. Ancak gerçeklik iddiası boyun eğdirecek gibi durmaktadır. Bu gerçeklik iddiası sadece bir dünya kuralı olmalıdır.⁷⁴⁷ Baudrillard’a göre istencimizle, her daim dünyanın tükenmesine katkıda bulunmaktadır.⁷⁴⁸ Dünya yanılsamadır. Bu yanılsamaya son verme çabası da onun simülasyonudur.⁷⁴⁹ Simülasyonda görünümger gerçeğin halini alınca artan görünümger sayısınca gerçeklik de artar. Dolayısıyla simülasyonun felaket olması onun artan gerçeklik ve gerçekliğin yanılsama olmasından kaynaklanmaktadır.⁷⁵⁰ “Simülakr, gerçeği gizleyemez. Kendisinin olmadığını gizleyen gerçektir. Simülakr gerçektir.”⁷⁵¹ P. H. Gosse, “*Pembe Flamingonun Gülücüğü*” yazısında, Tanrı’nın ya merhameti, ya da dalga geçmesi olarak insana kendi varlığına katlanabilmesi adına tarih mülakatını yarattığını söyler. Baudrillard, bunu daha çok insan eylemi olarak algılar ve devam eder;⁷⁵² Tanrı, evrimi gizleyerek bir bakıma insanoğlunu yok olmaktan korumuştur. Bizim tüm çabamız aslında tanrı ile aynıdır. Bu çaba insanın başlangıca ve sona dair mücadelede bulunarak ümitsizliğe düşmesini engellemektir. Eğer tanrı, doğru ve yanlış eş zamanlı yaratabiliyorsa, yanılsamanın kendisi şeytani değildir. Böylelikle tanrı kusursuz, aldatıcı görüntülerle çıkabiliyor olsa da gerçeklik doğrulanamaz olarak ebediyen kalacaktır.⁷⁵³ Fizik ötesinin en büyük hazzı, orda olmadan orayı görmektir. Tanrı olmadığı halde böyle bir görmeye sahiptir. Bizler de bu görüye sahip olmak isteriz. Dünyadan çıkarılmış ve dünyanın ötesini görebilen insan olmayı böylelikle elimizden, kimliğimizden ayrılmanın hazzını duymak isteriz. Yokluğumuzla gördüğümüz dünya ve sonrası, bizleri ölümsüz kılmaktadır. Bizi ölümsüz yapar ve aynı zamanda tanrı gibi

⁷⁴⁵ Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, 22.

⁷⁴⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 24.

⁷⁴⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 25.

⁷⁴⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 27.

⁷⁴⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 30.

⁷⁵⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 31.

⁷⁵¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 36.

⁷⁵² Baudrillard, *a.g.e.*, 35.

⁷⁵³ Baudrillard, *a.g.e.*, 38.

dünyaya müdahale etme hakkı verir. Bu durum, bizler için ölüm iç tepkisiyle açıklanamaz. Bu tanrının varlık konusundaki kurnazlığı mıdır?⁷⁵⁴ Doğal dünya kusurlu olmasına rağmen kendisini kusursuz kılabilmek için kendisini sürekli üretmesi gerekmektedir. Ve insan da nihayetinde kusursuzluk için yapay nesnelerle üretilmelidir.⁷⁵⁵

Bir nesnenin zamanda var olamaması nesnel yanılsama olarak adlandırılmaktadır. Zaman içinde aynı şey geçerlidir. Bu bulunulan an, başka bir anda bulunmayı engelliyorsa bu bulunulan anda bulunulmasının mümkün olmadığı anlamına gelmektedir.⁷⁵⁶ Böylelikle bir varlığın diğer varlıklar için zorunlu olması şartı engellenmiş olmaktadır. Ötekilik yanılsaması da “ben”in varlığı, mutlak gerçekliğin sınırlandırılmasına yardımcı olmuştur.⁷⁵⁷ Bilim ise eş anlamlılık yanılsaması ile aslında olmuş ve bitmiş işlemekten fazlasını yapmamaktadır.⁷⁵⁸ Olayların anlamlarına ve görüntülerine aynı anda sahip olmadığımıza göre, geriye sadece birine sahip olmak kalmaktadır. Baudrillard’a göre çoğunlukla görüntüler elimizde kaldığından yanılsamaları hiçbir zaman son bulmayacaktır.⁷⁵⁹ Yanılsama yokluktan ortaya çıktığı için bizi hem ölümden hem var oluştan korumaktadır.⁷⁶⁰ Gerçek, günümüzde çoğaldığı için ütopya bile kurulamamaktadır.⁷⁶¹ Baudrillard, Brecht’in sözünü ele alarak; “bir şey istenmeyen bir yerde duruyorsa bu karmaşadır, istenen yerde hiçbir şey yoksa bu düzendir” ifadesini kullanmaktadır.⁷⁶² Baudrillard’ın şikayeti de gerçeklik iddialarıyla bu düzenin hiç olamayacağıdır. Gerçeklik, kendini yansımada bulmaktadır.⁷⁶³ Patafizik aşırı yanılsamaların ve anlamsızlığın düşsel bilimidir. Patafizik, varoluşun emirliğine dair alaycı bir başkaldırı ve olumlama yöntemi kullanmaktadır. Buradaki olumlama modern metafiziğin tanrı yönteminin tersi olmalıdır ki, olumsuzlama ile tanrıyı olumluyorsak bir de tanrıya olumsuzlamamız gerekmektedir. Tanrıya hep olumsuzluk yükleyerek olumlu yapmak, gerçeklikle alay etmek, hep sonunda gerçeğin aslını göstermez mi?⁷⁶⁴ Belki de

⁷⁵⁴ Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, 55.

⁷⁵⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 57.

⁷⁵⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 71.

⁷⁵⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 72.

⁷⁵⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 73.

⁷⁵⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 76.

⁷⁶⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 77.

⁷⁶¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 84.

⁷⁶² Baudrillard, *a.g.e.*, 89.

⁷⁶³ Baudrillard, *a.g.e.*, 90.

⁷⁶⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 91.

Baudrillard, hiçlik ile aslında şunlara değinmek istemektedir; varlık, yoklukla değer bakımından eşdeğerdir. Bu varlığı, haliyle üstün kılmaz. Ama bir hiçliğin karşısına çıkarılacak başka bir şey bulunmaz. Hiçlik o zaman en iyi düzen, en iyi ilah olmalıdır. Buna en büyük delili, Baudrillard'ın hiçin kelimesinin ilk harfini Alman filozoflarının tanrının ismini yazdığı gibi büyük yazmasıdır. Sanki Baudrillard'ın amacı hiçin sürdürülmesi girişimidir.⁷⁶⁵ Baudrillard'a göre yaşamımız için, kendi varoluşumuza inanmamız gerekmez. Çünkü bilincimiz anlamlandırma işini biz nefes aldıktan sonra tamamlamaktadır.⁷⁶⁶ Gerçeklik, gerçek olarak görülemez. Ancak gerçek yanılsamalara görünebilir.⁷⁶⁷ Irkçılık, modernleşme ve demokrasi sonrasında azalması gerekirken daha da yayılmıştır. Bunun sebebi Baudrillard'a göre kültürlerin özgürlüklerini yitirip farklılıklarının fetişleştirilmesidir.⁷⁶⁸ Baudrillard'a göre her tanınan hak, tanıdığı konunun arzusunu değil, onun hak olma biçimini arzulamayı taşımaktadır.⁷⁶⁹

“Tanrı düşüncesinin buharlaşması bizi gerçeklik ve bu gerçek dünyayı dönüştürme ideali denilen bir bakış açısıyla karşı karşıya getirmiştir. Bu düşünce ise bizi dünyayı bir gerçeğe yani yeni teknik ve bütünsel bir gerçekliğe dönüştürmemize yol açmıştır.”⁷⁷⁰ “Gerçeklik ortadan kayboldu dediğimizde bununla gerçekliğin fiziki (nesnel) kaybolmasını değil, metafiziksel (zihinsel) anlamda ortadan kaybolması kastedilmektedir. Gerçeklik var olmayı sürdürmekte fakat ilkesi ölmüş durumdadır.” Bu ilke Baudrillard'a göre yeniden canlandırmaktır. Artık oluşan gerçekliğin adı bütünsel gerçekliktir.⁷⁷¹ Nihayetinde Baudrillard'a göre gerçeklik de tanrı gibi inanmanın ürünüdür. Eğer tanrıya dair şüpheler ortadan kalkarsa, bu bizleri inanmaya zorlar ve gerçeklik gibi tanrı da kaybolmaya başlar. Gerçekliğe dair de tutkularımız tükenmiş, geriye inanma zorunluluğumuz kalmış olur.⁷⁷² “Belki de bu gerçeklik bir düştan başka bir şey değildir. Bu durumda gerçeğin düş gücümüzün ürünü olduğunu kabul etmek gerekmektedir.”⁷⁷³

⁷⁶⁵ Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, 182.

⁷⁶⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 118.

⁷⁶⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 121.

⁷⁶⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 160.

⁷⁶⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 167.

⁷⁷⁰ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, 13.

⁷⁷¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 14.

⁷⁷² Baudrillard, *a.g.e.*, 15.

⁷⁷³ Baudrillard, *a.g.e.*, 17.

Baudrillard ayrıca bütünsel gerçekliği, tüm dünyayı bir gerçeklikte toplama girişimi ve bir tersine çevrilemezlik olarak ifade etmektedir. İkili biçim yine tersine çevrilemez ama içsel tersine çevrilebilmektedir.⁷⁷⁴ “Nesnel bir gerçeklik gibi algılanabilen bir dünya ile öznel bir şekilde algılanabilen özne, birbirinin aynıdır. Ayna gibi yazgı üzerinde birbirlerine karışarak metafizik düşünce dünyamızı temellendirmektedir. Oysa mevcut dünyanın nesnellik ile bir ilişkisi yoktur. Bu daha çok kaos ortasında düzenli bir görünüme sahip bir şeydir.”⁷⁷⁵ Dünyanın varlığı bilincimize bağlıdır. Çünkü şeyler zihinde canlanabildiği kadar anlamlıdır. Dışsal nesnelerin yeniden canlandırmada etkin olduklarını düşünmek ise zihinsel bir canlandırmadır. Dolayısıyla nesnel bilgi diye bir şey yoktur. Çünkü doğruluğu ve yanlışlığı ispat edilemez. Baudrillard’a göre felsefe de bu nesnellik oyununu bozmakla görevlidir. Felsefenin görevi her şeyin yanılsama olduğunu söyledikten sonra bitmektedir.⁷⁷⁶ Yasa, özne egemenliğidir. Kural ise nesne ile öznenin karşılıklı oyunudur. Dünya, bilgi üretim yeri değildir. Zaten üretilen de dünyanın kendisine aittir.⁷⁷⁷ Dünya, bizim onu iyi anlamamız gereken bir yer değildir. Dünya sistemi, dünyanın bize şekil vermesi üzerine kuruludur.⁷⁷⁸ Dolayısıyla nesnel gerçekliğin metafiziği vardır. Patafizik ise olgulara son veren bir illüzyondur.⁷⁷⁹ “Öznel illüzyonun adı özgürlükse nesnel illüzyonun adı gerçekliktir.”⁷⁸⁰ Özgürlük, doğadan gelen bir istek ise kuralın tartışmasız şekilde var olmasını isteyen, insanların da var olduğu antropolojik bir gerçektir. Bu kural yasanın kuralı değildir. Hiçbir bilimin belirttiği kural da değildir.⁷⁸¹

Bunun yanı sıra özgürlük, sadece birey olmaya zorlama hakkıdır. Zaten özgür olmak mümkün değildir. Kural gereği nesnenin etkisinde olmak zorundayız.⁷⁸² Gösteren ile gösterilen arasında daima baştan çıkarma oyunu oynanmaktadır.⁷⁸³ Sanal, bizi işte bu noktada patafiziğe götürmektedir. Patafizik, sınırlarını aşmış bir metafiziğin bilimidir.⁷⁸⁴ Kötülüğün; mutsuzluk, iyilik, mutluluk olarak görülmesi, tamamen insan doğasının iyi olduğu algısına dayanan bir yanılsamadır. Kötülük, bir yazgı olabilir. Mutsuzluk ise

⁷⁷⁴ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, 18.

⁷⁷⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 32.

⁷⁷⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 35-36.

⁷⁷⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 37.

⁷⁷⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 38.

⁷⁷⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 41.

⁷⁸⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 44.

⁷⁸¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 47.

⁷⁸² Baudrillard, *a.g.e.*, 52.

⁷⁸³ Baudrillard, *a.g.e.*, 65.

⁷⁸⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 81.

geçici ve düzeltilebilir bir durumdur. Yani mutsuzluk kazadır.⁷⁸⁵ Baudrillard'a göre asıl iyilik, dünyayı hümanist açıdan değil, kötümser ve nihilist açıdan yorumlamaktır.⁷⁸⁶ Kötülük, mutsuzluğun sebebi değilse de modern, genetiği değişebilen modelleri oluşturmaya başlayabilecektir. Yani Baudrillard'a göre kötülüğün varlığını aklama halledildikten sonra cehennem çıkmazından da kurtulursak geriye kurtuluş için bir tek mutluluk kalmaktadır. Bu mutluluğu elde ettiğimizde tanrıya da ihtiyacımız kalmayacaktır. O zaman kötülük yoluna devam etmelidir.⁷⁸⁷ Baudrillard'a göre kötülüğü ifşa etmek ahlaklıdır, ama kötülüğün egemenliği ahlaksızdır.⁷⁸⁸

Arzu ve ölüm hakikate ait durumlardır. Dolayısıyla özgürlük bir tarihten itibaren anında ihtiyaç halini, arzu olma isteğini taşıyacağını düşünmek doğru değildir.⁷⁸⁹ Modernleşme ile birlikte tersine çevrilme hız kazanmıştır. Baudrillard, aslında simülakrların felakete doğru gitme sürecine belirgin olarak modernleşmenin katkı sağladığını savunmaktadır. Liberalizmin arzu ettiği özgürleşme kendimizin oluşturduğu anayasal hukuk sistemleri ile daha fazla özgürlük için kendi kendimize oluşturduğumuz anayasalarla kısıtlanmasıdır. Yine bu sebeple çekirdek hak dediğimiz haklar dışında kalan tüm hakların olağanüstü durumlar kisvesiyle geri alınmasını örnek verebiliriz.⁷⁹⁰ Baudrillard, kötülük problemine yol açan ifadeler olarak geçmişte geleneksel kötülük anlayışının bir kökene sahip olmamasından fakat yine düşsel olarak idealize edilmiş bir amaca sahip olduğundan bahseder. İşte modellerden arınık hakikat türü bu kötülüktür. Her ne kadar kökeni bakımından belirsiz olması kısmına katılmıyor olsak da kökeni belli olmayan bir amaç simülatör olmaya daha layık durmaktadır. Çünkü insanoğlunun simüle edilmiş olması ütöpik olma durumu gibi mümkündür. Baudrillard'ın kötülük eksenini olarak bahsettiği gerçeklik, iyiliğin hegemonyasından kurtulmaya çalışmanın bir ifadesidir.⁷⁹¹

Simülakr sisteminin özünde meydan okuma vardır ve meydan okuma asla eşdeğerler üretilmesine izin vermez. Bilakis bu düzende amaç bir öncekinden daha fazla bir ürün, mal, üretim ortaya koymaktan başka bir şey değildir. Böylelikle meydan okuma

⁷⁸⁵ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, 133-134.

⁷⁸⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 138.

⁷⁸⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 142.

⁷⁸⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 155.

⁷⁸⁹ Baudrillard, *Can Çekişen Küresel Güç*, 16.

⁷⁹⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 17.

⁷⁹¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 18.

bir kimliğe sahip olamaz. Çünkü bir sonraki ancak bir fazlası ile var olabilir.⁷⁹² Kalıntıların da kendilerine eklendiği süreç toplumsallık ve kitlesellikle diğerini dışarıda bırakmamaktır.⁷⁹³ Baudrillard'a göre toplumun kalıntıları deliler, göçmenler, kadınlar, suçlulardır. Bunlar yine olumsuzluğa katılmaya çabalamışlardır. Hâlbuki ki bu çaba, kendi kusmuğunu tekrar yemeye benzer. Bu kalıntılar devam ettikçe oksijeni azalan ortamda karbon-monoksitin hakim olduğu ve zehirlediği bir odaya benzer hale gelir.⁷⁹⁴ “Her şey toplumsallaştığında ne olacaktır; makine duracak, dinamik sistem tersine çalışacak ve toplumsal sistemin kendisi biraz daha dönüşecektir.”⁷⁹⁵ Asıl toplumsal, çevre ve doğa ile birlik içindedir.⁷⁹⁶ Baudrillard, bütünü ile toplumsal hakkında üç radikal varsayımı ortaya koymaktadır. Bir, toplumsal ve ilişkileri hiçbir zaman söz konusu olmamıştır. İki, toplumsal her zaman var olmuştur ve hatta her gün gelişmektedir. Üç, toplumsal bir zamanlar vardı ancak şu anda böyle bir şey yoktur.⁷⁹⁷

Kurban etmek, kendi kendine son vermektir. İntihar ise sisteme çok benzer.⁷⁹⁸ Tanrı, Baudrillard'a göre (Baudrillard, terörizm gibi küresel gücün de yön değiştiren asıl güç olarak tanımlamaktadır. Bu güç kimi zaman Batı kimi zaman Tanrı'dır.) kimsenin tekeline değildir. Yani Tanrı her zaman müdahil olabilme özelliğini korurken modernlikle birlikte tanıdaki küresel güç tasfiye edilerek insan tarafından insanoğluna verilmiştir. Sessiz yığınların durumunu Baudrillard, küreselleşmenin bedeli olarak görmektedir.⁷⁹⁹ Baudrillard, tarihin sebep-sonuç belirginliğini kaybetmesi nedeniyle artık etkili olmadığını söylemektedir.⁸⁰⁰ Hegemonya, hakimiyetin son aşamasıdır. Hegemonya; içselleştirilmiş, hiper-gerçekliğe ulaşmış, büyülenmiş kölelik iken hakimiyet; eski dünyanın köleliğidir. Baudrillard'a göre hakimiyetin el değiştirdiği hatta krallıkların yerini anayasaların aldığı şekilde ilerleyebilir ancak hegemonya devam etmektedir.⁸⁰¹ Bu hegemonyaya karşı çıkılması imkansızdır ancak hegemonyanın hakimiyetine karşı çıkmak mümkündür.⁸⁰²

⁷⁹² Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, 58.

⁷⁹³ Baudrillard, *a.g.e.*, 61.

⁷⁹⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 60-62.

⁷⁹⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 62.

⁷⁹⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 63-64.

⁷⁹⁷ Dağ, *Jean Baudrillard'da Simülasyon Kavramını Temellendirme Çabası*, 78-79.

⁷⁹⁸ Baudrillard, *Can Çekişen Küresel Güç*, 43.

⁷⁹⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 44.

⁸⁰⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 47.

⁸⁰¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 48-49.

⁸⁰² Baudrillard, *a.g.e.*, 51.

İktidardakiler hem iktidarın sürmesini hem de iktidarın kendinden alınmasını istemektedir.⁸⁰³ Kitleleşme, modernliğin bir ürünüdür ve güçlü bir tepkisizlik gücüne sahiptir. Baudrillard'ın kitlesi, din sosyolojisi alanında toplumsal kategorilere karşılık gelmektedir.⁸⁰⁴ “...bir kitle yalnızca onu katlayabilir ve sonuç olarak istatistik artıklar” oluşturur. Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon* kitabında kalıntıdan bahseder ki, kalıntıların bütünden tamamen ayrışması, zıtlaşması ona göre pek mümkün değildir. Kalıntı üreten ve simgesel zorunluluktan arınmış olanlar tarafından oluşturulabilir.⁸⁰⁵ “Kitle toplumsal ile ilgili olan her şey unutulduğunda geriye kalan artıktır. Kitleler her zaman bir tanrı düşüncesi yerine bir tanrı imgesini yeğlemişlerdir.”⁸⁰⁶ “Kitleler putperest doğmuş ve putperest kalmışlardır.”⁸⁰⁷ Baudrillard, yine dinde de aşkınlık ile gizilin, düşsel mananın artık yok edilmesiyle insanların gerçekliği dinileştirerek bir nevi simüle ettiğini düşünmektedir.⁸⁰⁸ Baudrillard'ın kitleleri; Farabi'nin “*dalle*” toplumu olabilirler. Kitlelerin toplumsallaşmasını sağlamaya çalışmak yani onların anlam üretmelerini sağlamak anlamsızdır. Kitleler, anlamdan uzak, sadece gösteri istemektedirler.⁸⁰⁹ “Temelde çoğu kez anlamın önünden ya da arkasından giderek geçici bir paniğe kapılan, derinlerdeki kitle biziz.”⁸¹⁰ Kitlenin anlamı, bir diğerini dışlayacak ve kendini kapsayacak şekilde yazar tarafından tanımlanmadığından buna dair ifadeler kesin olarak anlaşılmamaktadır. Sessiz yığınlar ise kitlelerin artık toplumsallıktan uzaklaşmış hali yani nötralize edilmiş halidir.⁸¹¹ Her şeyde olduğu gibi kitleleri güdüleyen iktidarın kendisidir.⁸¹² Sessiz yığınlar, sistemin susturmak istemediği yığınlardır. Çünkü sistemin karışması, emilmesi için gerekli olan hizmet sürekli aktivite gerektirdiğinden, sessizliğine sessizlik katan kitleler oluşmaktadır. Baudrillard'a göre modern üretim artık toplumsal üretmemektedir. Bunun yerine arz-talep dengesi yaratarak ürettiği kadar anlam var etmeye çalışan bir simülakra dönüşmektedir.⁸¹³ Terörizm ise kitlelere yakın bir yerde durmaktadır. Çünkü ikisi de temsil edilemez ve iktidar da kitlelere karşı temsil

⁸⁰³ Baudrillard, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, 161.

⁸⁰⁴ Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, 12.

⁸⁰⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 13.

⁸⁰⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 14.

⁸⁰⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 15.

⁸⁰⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 15.

⁸⁰⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 17.

⁸¹⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 18.

⁸¹¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 14.

⁸¹² Baudrillard, *a.g.e.*, 19.

⁸¹³ Baudrillard, *a.g.e.*, 27-28.

edilemediğini söylemekten başka bir şey yapmaz. Terörizm, sisteme karşı bir başkaldırıdır. Doğa da yani Tanrı da teröristtir.⁸¹⁴ Baudrillard’a göre ilkel toplumlarda da modern toplumlarda da “için için kaynamalar” meydana gelmişse de ilkel toplumlarda bu süreç denetlenememe özelliğinde iken, modern dönemde bu süreç belli bir miktar evrenselliği hızla getirerek kontrolü kaybedip toplumu yok olmaya itmektedir.⁸¹⁵ “İçin için kaynama kaçınılmazdır.”⁸¹⁶

Evrensel kavramı, batılı azınlıkların ortaya attığı bir kavramdır. Evrensellik, beraberinde genelleme hatasına da meydan vererek feodaliteden demokrasiye ulaşmayı arzulamaktadır.⁸¹⁷ Baudrillard’a göre küreselleşen gücü ile birlikte diğeriyle ya da ötekiyle olan zıtlık daha da artacak ve birden terörizm ortaya çıkacaktır. Evrensellik ile amaçlanan demokrasi bütünüyle parçalanacaktır.⁸¹⁸ Hegemonya altında kalan büyülenmenin geri dönülemeyecek noktası metafizik illüzyondur.⁸¹⁹ Baudrillard’a göre kendi yaptığımız makinelerin mağduriyetini yaşamaktayız.⁸²⁰ Baudrillard’a göre devrimlerin sonuncusu olarak teknik gelişim insanlığın son evrimi yani tarihin sonudur.⁸²¹ Kendi ürettiğimiz yapay zekalar tabii zekanın önüne geçip koruma ve güvenlik niyeti ile üretilirken aynı zamanda tehdit üretebilmektedir.⁸²² Baudrillard’a göre terörizmin amacı ise hiçbir zaman görünen neden olan politik olmamıştır. Zaten terörizmin tüm sistemi alt üst etmesi olanaksızdır, çünkü terörizm yayılmacıdır. Tıpkı küresel gücün kendisi gibi; o zaman küresel güç için en büyük tehlike tam da bu olmalıdır. Zaten küresel güç, iktidara ihtiyaç bile duymaz.⁸²³ Dolayısıyla güvenlik her zaman terörizmi tetiklemiştir.⁸²⁴

Terörizmin kaynağı Baudrillard’a göre kesinlikle anarşi, nihilizm ve fanatizmden kaynaklanmaktadır. Terörizm, küreselleşmenin ürettiği çılgınlıktan

⁸¹⁴ Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, 50.

⁸¹⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 53.

⁸¹⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 53.

⁸¹⁷ Baudrillard, *Can Çekişen Küresel Güç*, 63-64.

⁸¹⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 65.

⁸¹⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 68.

⁸²⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 69.

⁸²¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 70.

⁸²² Baudrillard, *a.g.e.*, 71.

⁸²³ Baudrillard, *a.g.e.*, 83-84.

⁸²⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 86.

kaynaklanmaktadır.⁸²⁵ Simülasyon sistemini bozguna uğratacak tek şey ise terörizm gözükmektedir.⁸²⁶ Baudrillard'a göre terörist eylemler kökeninde, eski anlamları geri getirme ihtiyacını taşıırken kitlesel notralizenin hızlandırılmasına neden olmaktadır. Savaşın şiddeti, kolonyal çağ, Nazizm ve Soğuk Savaş dönemi ile birlikte Komünizmin bitmesi ile son bulmuştur.⁸²⁷ Krueger ve Maleckova, terörizmi izleyici olma durumu ile tanımlarken amacın hiçbir zaman kurbanlara zarar vermek olmadığını, kitlesel üzerinde Baudrillard'ın deyimi ile caydırıcılık amaçladığını vurgular.⁸²⁸ Baudrillard, terörizmin doğası ile hızlanmış enformasyon ağları üzerinde benzerlikten bahsetmiştir.⁸²⁹ Çeşitli filmlerin veya yapımların önceden bir terör faaliyetini ortaya koyması sanki onları etkileyenin yani terörizmin kendimiz olduğunu bir yerde itiraf etsek de Baudrillard için bunun önlemini alsak bile terör, "için için patlama" ve bir denge oluşturma ve tekrar dengeye oturtma olduğu için bütünüyle engellenemez.⁸³⁰ Terörizmin arzuladığı şey eşitliği sağlamak, dengeyi oluşturmak olsa bile bu dengeyi sağlamaya çalışmak mümkün değildir. Mümkün olsa bile terör durmayacaktır.⁸³¹ Baudrillard'a göre ortak paydaya sahip kimseler ancak var olan zıtlığın ulaşılamaz gerçeğine radikal tepkiler oluşturabilirler.⁸³² Zaten burada da kötülüğün içimizden biri gibi olduğu ve asla kökeninin bulunamayacağına yönelik soruların cevaplarının olamayacağını söylerken Baudrillard, suç duygusu ifadesini kullanmaktadır.⁸³³

Baudrillard'a göre Tsunami ve Katrina felaketlerinin sonunda oluşan etkinin en çok masumları etkilediği görüşü, insanların iyilik ve kötülük göstergeleri arasında ayırım yapabildiğini göstermektedir.⁸³⁴ Sona yaklaşılacak her yerde başlangıç daha yakın gözüktür. Buna göre insan iradesi ve arzusu bile olsa yani insan etkisi olsa bile, dünya kendi fitratına ters olan küreselliği yutmak için karşı savunmaya geçecek ve iyilik kadar kötülük oluşturacaktır. İyilik, simülasyonun son bulması; kötülük, sona doğru evrenselliğin şiddet

⁸²⁵ Ahmet Dağ, "Jean Baudrillard'da Simülatif Düzene Bir Başkaldırı Eylemi Olarak Terörizm", *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 2017, 229-245, 232.

⁸²⁶ Dağ, *a.g.e.*, 232.

⁸²⁷ Dağ, *a.g.e.*, 233.

⁸²⁸ Dağ, *a.g.e.*, 238.

⁸²⁹ Dağ, *a.g.e.*, 239.

⁸³⁰ Baudrillard, *Can Çekişen Küresel Güç*, 39-40.

⁸³¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 40.

⁸³² Baudrillard, *a.g.e.*, 41.

⁸³³ Baudrillard, *a.g.e.*, 42.

⁸³⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 87-88.

göstermesidir.⁸³⁵ Demokrasinin, tiranlık sembolü ve aracı olduğu şimdilerde, göçmenler, bazı etnik gruplar, dini gruplar demokraside kendine yer bulamıyorsa bu yine Batı'nın yaptığı tiranlığının etkisidir. Komünizm'de de bu anlayış benzerliği oluşunca kendi sonunu hazırlamıştır.⁸³⁶ Evrensel olayların tamamını politik ve ekonomik gösterme algısı Batılılarca doğru kabul edilir.⁸³⁷ Birleşme, bütünleşme ile tüm değerlerin, anlamların içinde eritme, bulanıklaştırma, yok etme girişimi görülür.⁸³⁸ “Felaket kehanetinde bulunmak inanılmaz derecede banal bir şeydir. Burada daha özgün tutum felaketin çoktan gerçekleşmiş olduğunu varsaymaktır.”⁸³⁹

Böylelikle Baudrillard, bir kaos kuramı oluşturmuştur.⁸⁴⁰ Baudrillard'a göre doğrusal tarih simülasyona dönüşmüştür.⁸⁴¹ Baudrillard, ardı sıra gelen nedenlerin artık simülakr sisteminde bir anlamının olmadığını söylemektedir. Çünkü simülakrlarda nedenler ve sonuçlar, nedene dönüşmüştür.⁸⁴² Sonla başlangıcın ne anlama geldiği, dinsel inanışların, tarihin, başlangıçların bir günahla başlamasından bu yana sanki artan bilgi hızı ile tarih bilgi hızına yetişemez olmuştur. Somut nedenler yerine soyut işlevler arttıkça, tarihe uygun sebep-sonuç dengesi sağlanamayacak ve dolayısıyla tarih bir simülakra uğrayacaktır.⁸⁴³ Baudrillard'a göre tarih, asla eski tarih haline gelemez. Çünkü yarattığımız bu hiper-gerçekliğin ötesine geçemeyiz.⁸⁴⁴ Baudrillard, anındalık tutkumuzun tarihe olan güvenimizi sarsıp yerine ürettiğimiz teknolojilerle güven alanı oluşturduğumuza inanmaktadır.⁸⁴⁵ Tarihin bu denli aydınlanmacılar ve postmodernistler tarafından önem arz etmesi, aklın imandan ayrılışını temsil eden bir disiplin olmasından kaynaklanmaktadır.⁸⁴⁶ Ve tarih vaat ettikleri sonu sağlamlaştıran ve kolektifleşen toplum sonunda beklenen özgürlüğe benzemektedir.⁸⁴⁷ Baudrillard için bir araya gelebilen şey, benzer hakikat algılarının oluşudur. Ve bu hakikat algılarının temelinde yanılsama kavramı olsa da Nietzsche'nin yanılsaması olan ve daha çok aşkınlık ile birey arasındaki

⁸³⁵ Baudrillard, *Can Çekişen Küresel Güç*, 90.

⁸³⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 91.

⁸³⁷ Baudrillard, *a.g.e.*, 92.

⁸³⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 93.

⁸³⁹ Horrocks, *Baudrillard ve Milenyum*, 4.

⁸⁴⁰ Horrocks, *a.g.e.*, 6.

⁸⁴¹ Horrocks, *a.g.e.*, 7.

⁸⁴² Horrocks, *a.g.e.*, 8.

⁸⁴³ Horrocks, *a.g.e.*, 8.

⁸⁴⁴ Horrocks, *a.g.e.*, 12.

⁸⁴⁵ Horrocks, *a.g.e.*, 13.

⁸⁴⁶ Horrocks, *a.g.e.*, 16.

⁸⁴⁷ Horrocks, *a.g.e.*, 17.

yanılsamayı Baudrillard, kitlesel, sessiz yığınlar üzerine yansıma olarak görmektedir.⁸⁴⁸ Baudrillard, demokrasinin katılımcı ve aktif yönleri ile şiddet ve absürt özgürlükler yarattığını düşünmektedir.⁸⁴⁹ Baudrillard, biten bir dünya düzeninin, ölüm çılgınlıklarını ve son nefeslerini teknolojiden bağımsız görmektedir.⁸⁵⁰ Baudrillard'ın, *Simülakrlar ve Simülasyon* kitabının aksine Horrocks, tarihin tersine çevrilebilir olduğunu iddia etmektedir. Dolayısıyla Horrocks'a göre Baudrillard, tam bir nihilist sayılmaz.⁸⁵¹

Milenyum kavramını, yeniden canlandırma yapmak için biçilmiş, geri dönüştürülmüş, değerler ve anlamlar yüklenmiş bir zaman olarak ifade etmektedir.⁸⁵² Zaten bu geri dönüşümler de bir fayda sağlamayacaktır.⁸⁵³ Gelecek üzerine kurulu felaketler asla gerçekleşmeyecektir. Çünkü gerçekliğin sistemi olan tüm nesneler elimizden zaten kaybolmuştur.⁸⁵⁴ Dolayısıyla tarih de Milenyum gibidir. Yani Milenyum da bir geri dönüşüm sisteminden başka bir şey değildir. Nihayetinde Baudrillard, ne insanlığı teknolojiye karşı savunmuş ne de teknolojinin galibiyetini kabul etmiştir.⁸⁵⁵ Milenyum; küreselliğin, evrensel değerler ile tekil değerler, kültürler ve bireysellik arasında oluşan terörizmin ürünüdür.⁸⁵⁶ Horrocks'a göre Baudrillard; insancılığın, demokrasi gibi evrensel değerlerin, tersine çevrilebilirliğini savunduğunu söylemektedir.⁸⁵⁷ Dünyanın çeşitli yerlerinde; Orta Doğu, Güneydoğu Asya ve Latin Amerika'da oluşan felaketler izlenmekte ve yardımlarla ile kendimizi tatmin etmekteyiz.⁸⁵⁸ Baudrillard, fikirlerin; insanların canından daha önemli olduğu kanaatindedir. Aksini iddia etmek ise Horrocks'a göre nihilist bir tavır olacaktır.⁸⁵⁹ Önceleri öznenin özgürleşmesi hayali gerçekleşmiştir. Ancak kastedilen özgürlüğe asla kavuşulamamıştır.⁸⁶⁰ Yabancılaşma ile özne arasındaki ilk zamanlara ait mücadeleler bitmiş, hayal edilen noktada eriştiğimiz şey bizi yabancılaşmaya bile

⁸⁴⁸ Horrocks, *Baudrillard ve Milenyum* , 21.

⁸⁴⁹ Horrocks, *a.g.e.*, 23.

⁸⁵⁰ Horrocks, *a.g.e.*, 22,23.

⁸⁵¹ Horrocks, *a.g.e.*, 23-24.

⁸⁵² Horrocks, *a.g.e.*, 25.

⁸⁵³ Horrocks, *a.g.e.*, 29.

⁸⁵⁴ Horrocks, *a.g.e.*, 29.

⁸⁵⁵ Horrocks, *a.g.e.*, 30.

⁸⁵⁶ Horrocks, *a.g.e.*, 49.

⁸⁵⁷ Horrocks, *a.g.e.*, 51.

⁸⁵⁸ Horrocks, *a.g.e.*, 52.

⁸⁵⁹ Horrocks, *a.g.e.*, 54.

⁸⁶⁰ Horrocks, *a.g.e.*, 59.

yabancılaştırmıştır.⁸⁶¹ Hümanizmin baştaki amacı doğal insanı, doğal özgürlüğü ile bağdaştırma gayretinde iken artık teknokrasi ile birlikte bir kimlik meselesine, kimlik hakları savunmasına dönüşmüştür.⁸⁶² Aşkınlık ve hümanizmin etkisi ölümsüzlük üzerine bile tesir etmiştir. İnsanlığın yeni amacının ölümsüzlük olması öznenin kendi kendine kalması demektir ve bu bir felakettir. Arzu ve ölüm gibi hakikatlerin bile teknoloji malzemesi olarak yeniden üretilmesini sağlayan bir sistem içinde gerçek üremelerin yerini almıştır.⁸⁶³ Yeni dünyayla birlikte erkeklerin; kadınları objeleştirmeleri ve kadınların ise erkekleri tacizci konumuna düşürmeleri karşılıklı ve zihinsel Milenyumlaşmanın belirtilerinin yansımalarıdır. Özneyi özne yapan öteki bile yapaylaştırılmıştır.⁸⁶⁴ Doğa ile olan mücadelelerimiz aslında bizi biz yapan doğamızın gereği iken Milenyum ile birlikte bireyin bireyden aldığı güçle hareket etmesine dönüşmüştür.⁸⁶⁵

Bunlara ilaveten Horrocks'a göre Baudrillard'ın hakikat anlayışı, birbirinin penceresinden bakmak üzere kurulu değildir.⁸⁶⁶ Baudrillard; Modern dönem hakikatini, hakikatin yerine, değeri gerçekliğin yerine, imgeyi yani Kant'ın yerine konan modernist duyarlılığın parçası olmakla suçlamıştır.⁸⁶⁷ Baudrillard, bireylerin simüle edilmiş, kendinden kopmuş özneliliğinin yansımalarını iktidar, bilim, teknoloji, politika, bilim kurgu benzeri ve önceki nesnelerini, doğayı, toplumsalı kontrol altına alma çabası olarak görmektedir.⁸⁶⁸ Baudrillard'ın Milenyum hakkındaki düşünceleri; simüle edilmiş bir gerçekliğin, gerçekliği emeyeceği ve bir kaos meydana getireceği şeklindedir. Hem de bu simüle gerçekliğin yanılsama özelliğini Baudrillard bildiği için Horrocks, Baudrillard'ın bu Milenyum algısını Kuantuma benzetmektedir; hem görünen somut gerçekliğin hem de izafiyetin gerçeklik üzerine etkisi, aynı anda doğru kabul edilmelidir.⁸⁶⁹

Baudrillard'ın hakikat söylemlerini anlamada önemli ölçüde değerli olan Foucault ve Derrida'nın hakikat düşüncelerine bakıldığında; Foucault hakikat konusunda, hakikat sözcülüğünü üstlenen filozofların karşısında, tam bir sofistiktir. Tavrı takınmaktadır.

⁸⁶¹ Horrocks, *Baudrillard ve Milenyum* , 60.

⁸⁶² Horrocks, *a.g.e.*, 61.

⁸⁶³ Horrocks, *a.g.e.*, 62.

⁸⁶⁴ Horrocks, *a.g.e.*, 64.

⁸⁶⁵ Horrocks, *a.g.e.*, 65-66.

⁸⁶⁶ Horrocks, *a.g.e.*, 70.

⁸⁶⁷ Horrocks, *a.g.e.*, 69.

⁸⁶⁸ Horrocks, *a.g.e.*, 74.

⁸⁶⁹ Horrocks, *a.g.e.*, 89-90.

Sofistler ise hakikate ulaşmayı onu yenmek ve iktidar mücadelelerinden arındırmak olarak düşünmüşlerdir.⁸⁷⁰ Derrida'nın hakikat tasarımını, *différance*, iz, saçılma kavramlarıyla açıklamışlardır.⁸⁷¹ Derrida'ya göre sistematik bir hakikatin varlığı, bilgisel temelden uzak devinimsel yorum çokluğundadır.⁸⁷²

3.2. BAUDRİLLARD'DA DİNİ ÇOĞULCULUĞA BAKIŞ

Dini Çoğulculuk; dini ve felsefi geleneklerin tarihsel anlamda var oluşuna bağlı olarak bu geleneklerin birbirleriyle farklılıklarını ve rekabetçi tavrını koruyarak ilişki halinde olması gerektiğine dair genel teoridir.⁸⁷³ Liberal siyasi görüşte olan kimselerce, çok kültürlü ortamlarda, toplumun çeşitli din gerçekliği iddialarında bulunmalarını engelleme ve neticesinde tüm dinlere karşı aynı ve eşit bir şekilde davranılması üzerinde bir fikir savunulmaya başlanmıştır.⁸⁷⁴ Dini çoğulcular ve Evanjelikler tarafından ortaya atılan iddialar Hristiyan teolojisi tarafından cevap bulamamakla birlikte Hristiyan teolojisinde önemli bir başlangıç meydana gelmesine neden olmuştur.⁸⁷⁵ Dini çoğulcuların temel iddiaları çerçevesinde anlaşılan diğer dinlere karşı saygılı olma tutumu, dini dışlayıcılarda herkesin aynı şeyi söylemesi dışında, gerek Hristiyanların, Hristiyanlara karşı, gerekse Hristiyanların diğer din mensuplarına karşı hoşgörü barındırması ve saygılı davranması gerektiği yadsınmaz, hatta bu hoşgörüye bir bakıma diyalog denilebilmektedir.⁸⁷⁶ McGrath'a göre dini diyalog halinde olmak, hem tehlikeli hem de faydalı bir kavramdır. Ancak karşı tarafın fikirlerinin doğru olabileceği üzerindeki varsayımı kabul etmek kendi düşüncelerini değiştirebilme olasılığını taşımaktadır.⁸⁷⁷ Dini dışlayıcılar, dini çoğulcuların aksine başka fikirlerle anlaşmanın bir suç olduğunu düşünmezler. Dolayısıyla bir bakıma fikir farklılıklarının olmasını zorunlu görmektedirler. McGrath'a göre dışlayıcılığın bu tutumu "*entelektüel irtikap*" olarak adlandırılmaktadır.⁸⁷⁸ Evanjelik dışlayıcılığın epistemesi, Orta Çağ'ın dini, Yeni Çağ'ın

⁸⁷⁰ Ezgi Ece Çelik, *Günümüz Felsefesinde "Hakikat" ve Eylem Olanakları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara , 2012, 66.

⁸⁷¹ Çelik, *a.g.e.*, 37.

⁸⁷² Çelik, *a.g.e.*, 52-53.

⁸⁷³ Ruhattin Yazoğlu, R. Yazoğlu, H. Aydeniz (Ed.), *Dini Çoğulculuk John Hick'in Düşünceleri Etrafında Tartışmalar* (ss.7-46), İz Yayıncılık, İstanbul, 2006, 11.

⁸⁷⁴ Cafer Sadık Yaran, (Ed.). *İslam ve Öteki*, (1. Baskı), Rağbet Yayınevi, İstanbul , 2018, 34.

⁸⁷⁵ Yaran, *a.g.e.*, 35.

⁸⁷⁶ Yaran, *a.g.e.*, 37.

⁸⁷⁷ Yaran, *a.g.e.*, 38.

⁸⁷⁸ Yaran, *a.g.e.*, 39.

ise bilimde bulduğu ve inandığı mutlakçı evrenselcilik ve nesnelci anlayışı yansıtmakla birlikte radikal çoğulculuğun epistemesi de kaynağını Kant'ın fikirlerinden almakta ve doğruluk kaygısını taşımaktan uzak, rölativist bir postmodernizm anlayışıdır. Kapsayıcılar ise bu konuda dışlayıcılık ve çoğulculuğun tam ortasındadır.⁸⁷⁹ 1950'lerde İngiltere'de Mantıkçı pozitivistlerin dini inançlara “karşı tutumu” ile birlikte dini inançlar, bazı Hristiyan aydınlar tarafından savunulmaya başlamıştır. Bazı Hristiyan düşünürler ise dinin doğruluğu ve gerçekliği dışında faydalı temeller üzerinde savunmaya kalkışmış, bazı düşünürler ise din dilinin önermeleri hakkında çözümleme işine soyunmuşlardır.⁸⁸⁰

Hick'in analitik felsefe içinde mantıkçı pozitivistlere karşı teizmi savunduğunu düşünen bazı kesimler onu “analitik teolog” olarak nitelendirmişlerdir. Çünkü Hick, her analitik teoloğun uyguladığı deneyciliği, ilke olarak kabul etmiştir. Onun deneyimi topluluklar üzerine uyguladığı gözlem yönteminin adıdır.⁸⁸¹ Hick'e göre büyük dinlerin geleneklerinde gerçeklik bizatihi ve tecrübe edilen anlamında ikiye ayrılmaktadır. Tecrübe edilen gerçeklik sorumlu algılarla ilişki içerisindedir. Hinduizm'de, Hristiyan gruplarda ve Yahudi mistiklerinde, Müslüman sufilerin Allah kavramı ile birlikte Hak kavramını tercih etmeleri üzerinden hipotezini savunmaktadır.⁸⁸²

Hick, hümanizmi ve Marxizm'i seküler karakterli olmalarına rağmen büyük inançlar kategorisine dahil etmektedir.⁸⁸³ Hick'e göre Aydınlanma dönemi ile birlikte dünyaya açılma fikri, dinsel çoğulculuğun kapısını aralamışsa da nihai gerçekliğe ulaşmadaki farklı cevaplar birlikteliği, Avrupa aydınlanmasından yüzyıllar önce doğmuş bir fikirdir.⁸⁸⁴ Knitter, “*Dini Özgürlük Teolojisi*”ni 1950'li yıllarda Güney Amerika'da yaşanan yoğun açlık ve fakirlikle birlikte Roma Katolik ve Protestan kiliselerinin 1950'li yıllardan sonra adalet, barış, eşitlik gibi konularla gündeme gelmelerinin; 1960'lı yıllardan sonra ise Almanya'da yeni bir Hristiyan teolojisi ortaya koyma ve burjuvazi aleyhine tenkitte bulunan politik bir teolojinin ardından ve Marxizm'in etkisinde kalarak,

⁸⁷⁹ Yaran, *İslam ve Öteki*, 93.

⁸⁸⁰ Yaran, *a.g.e.*, 156.

⁸⁸¹ Yaran, *a.g.e.*, 157-158.

⁸⁸² Yaran, *a.g.e.*, 181.

⁸⁸³ John Hick, *İnançların Gökkuşağı Dinsel Çoğulculuk Üzerine Eleştirel Diyaloglar*, (1995), (Çev.: M. Aydın), Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2012, 30.

⁸⁸⁴ Hick, *a.g.e.*, 55.

ortaya koymuştur.⁸⁸⁵ Knitter'in Özgürlük Teolojisi, klasik Hristiyan teolojisinin metotlarından farklı olarak, insan tecrübesini esas alan eylemsel planlama ile hareket etmektedir.⁸⁸⁶

Baudrillard'a göre de, süreç devam ederken özne ve öteki gitgide çözülmemektedir. Özne, başta ötekini yıkıp kalan ve tamamen yadsıyamadığı öznesiyle, şeffaflığı-belirsizliği üzerine savaş açmaktadır. Baudrillard, aslında öznenin var olduğundan bile emin değildir. Baudrillard yeni özne için "Aynı" ifadesini kullanmaktadır.⁸⁸⁷ İnsan haklarının ötesi, ötekini diriltmek üzere kurulu "Evrensel Farklılık Hakkı"na evrilecektir.⁸⁸⁸ Makineler sisteminin başarılı olmasının arkasında hiç şüphesiz bir ötekinin olmamasıdır. Mesela bir bilgisayarın ya da bir arabanın alternatif bir modeli yoktur.⁸⁸⁹ Öteki, tersine çevrilebilendir; farklılık ise evrenselin yok ettiği ütopyaadır.⁸⁹⁰ Baudrillard'a göre kökten ötekicilik ise terörizmi doğurur. Farklılaşma (ötekinin ılımlaşması) da, şiddet yani ırkçılığı doğurmaktadır.⁸⁹¹ "Ötekilik ve farklılıkları ılımlı biçimde yönetebilmek bir ütopyaadır."⁸⁹² Ötekinin ve farklılığın efendisi olmak dünyanın efendisi olmaktır.⁸⁹³ Diğer dinlerin, dini ritüelleri (başörtüsü, kanlı kurbanlar vb.) barbarca geldiğinden değil, batılıların kendi tanrılarına olan bağlılıklarını kaybetmeleri sonrasında diğer kültürlerin tanrılarına olan bağlılıklarını kıskanmalarından ve hatta bu eksiklik karşısında ezilmiş hissetmelerindendir.⁸⁹⁴

Baudrillard, batı dışında hiçbir kültürün evrenselleşme amacı gütmeyeceğini belirtmektedir. Batılıların farklılıklara saygı duyması ve izin vermesi en büyük aşağılamadır.⁸⁹⁵ Batılılardan daha batılı olan toplumlar, asla batılı gibi yaşayamadıkları gibi ancak kendilerini küçük düşürmektedirler.⁸⁹⁶ Renkler temel olarak asla tersine çevrilemediklerinden, doğal olarak biri diğerleri için öteki olamaz. Ancak

⁸⁸⁵ Mahmut Aydın, (Ed.). *Hristiyan, Yahudi ve Müslüman Perspektifinden Dinsel Çoğulculuk ve Mutlaklık İddiaları* (1. Baskı). Ankara Okulu Yayınları, Ankara , 2005, 288-289.

⁸⁸⁶ Aydın, *a.g.e.*, 291.

⁸⁸⁷ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı-Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme*, 116-117.

⁸⁸⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 119.

⁸⁸⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 120.

⁸⁹⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 121.

⁸⁹¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 122.

⁸⁹² Baudrillard, *a.g.e.*, 122.

⁸⁹³ Baudrillard, *a.g.e.*, 125.

⁸⁹⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 126.

⁸⁹⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 125.

⁸⁹⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 127-128.

kıyaslanabilmeleri için bir farklılığa ihtiyaçları vardır. Beyaz, tüm renklerin karışımıdır. Belki de bu sebepten, batı kültürü dışındaki ötekiler için beyazlar asla öteki değildir.⁸⁹⁷ Dinler de diller gibidir; diller, özü itibarıyla iletişime boyun eğerler ama asla birbirlerine tercüme edilemezler, indirgenemezler. Çünkü hep birbirlerine yabancı kalırlar.⁸⁹⁸ Dildeki uyum bir yasa değil kuraldır, yasa anlaşma ile kurulurken kural varlığını kurgusundan almaktadır.⁸⁹⁹ Baudrillard, psikanalizmde bireyin kendine yabancılaşmasıyla ve ötekinin içselleştirilmesiyle birlikte bilinç dışı kavramın oluştuğunu ve evrensel gerçekleri yansıtan bir kavram olmadığını düşünmektedir. Bilinçaltı, aslında kaçınılmazlığın insan dışı bir kurtarıcıya yüklenilmesinden başka bir şey değildir.⁹⁰⁰ Batı dışındaki tüm kültürler yasalaştırma yapmadan, kendilerini yozlaştıracak, kodlarını bozacak hiçbir içselleştirmeyi kabul etmezler. Batı dışındaki toplumlar, kendi gibi olma kibirliliğini asla taşımamışlardır.⁹⁰¹ “Fas, Japonya ve İslam ülkeleri asla batılı olmayacaktır.”⁹⁰²

“Hakiki bilgi, hiçbir zaman ötekinde anlayamayacağımız şeyin bilgisidir; bu ötekinin kendisi olmamasına, böylelikle kendinden ayırlamamasına, ne bizim bakışımızla yabancılaşmış ne de kendi kimlik ya da farklılığında inşa edilmiş olmasına yol açan şeyin bilgisidir.”⁹⁰³ “Dolayısıyla, felsefenin sırrı, belki de kendini tanımak veya nereye gittiğini bilmek değil, ötekinin gittiği yere gitmektir; kendi kendine düşlemek değil, ötekinin düşlediğini düşlemektir.”⁹⁰⁴ “Oysa bugün ötekinin kendisi için gizli kapaklı bir şeyi kalmadığından baştan çıkarmaya açık pek fazla alan da kalmamıştır.”⁹⁰⁵ “Her zaman dışarıyı amaçlamak, ötekini asla diyalogun korkutucu yanılsamasında aramamak; ama onu, gölgesiymiş gibi izlemek, çember içine almak bir zorunluluktur. Asla kendi olmamak, ama asla yabancılaşmış da olmamak: Ötekinin figürüne; dışarıdan gelmiş o tuhaf biçime, olaylarla ilgili süreçleri olduğu kadar özel varoluşları da düzenleyen o gizli figüre dışarıdan dahil olmak.”⁹⁰⁶ Sonuç olarak denilebilir ki; Baudrillard’ın dini çoğulculuğa bakış açısı oldukça geniş perspektifli olup sadece toplumsal ilişkilerin

⁸⁹⁷ Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı-Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme*, 128.

⁸⁹⁸ Baudrillard, *a.g.e.*, 132.

⁸⁹⁹ Baudrillard, *a.g.e.*, 133.

⁹⁰⁰ Baudrillard, *a.g.e.*, 133.

⁹⁰¹ Baudrillard, *a.g.e.*, 134.

⁹⁰² Baudrillard, *a.g.e.*, 132.

⁹⁰³ Baudrillard, *a.g.e.*, 139.

⁹⁰⁴ Baudrillard, *a.g.e.*, 156.

⁹⁰⁵ Baudrillard, *a.g.e.*, 157.

⁹⁰⁶ Baudrillard, *a.g.e.*, 164.

ve modernizm patlaması sonunda yaşanan tekelci zihniyeti eleştirme üzerinedir. Anlaşıyor ki tüm fikir ayrımlarının hoşgörü düzleminde var olması gerektiğine inanan Baudrillard. herhangi bir din ve ideolojiye bağlı kalarak hakikat iddialarının sorgulanmasını reddeder.





SONUÇ

Bu çalışmamızda gördük ki; hakikat kavramı, insanoğlunun tarihi ile birlikte gerek duyularında, gerek tecrübelerinde, gerekse düşünüş ve düşlerinde son derece etkilidir. İster seküler, ister dindar arayışlarda olsun hakikat görünümü değişiklik arz etse de hakikatin simgesel gücü her dönem, her insan için aynıdır. Felsefenin uzun soluklu tarihinde de oldukça önemli bir kavram olan hakikat, gelişen ve değişen insanoğlunun var oluşunda çeşitli açıklamalarla kendisini sunmuştur. Resmi olarak Antik Yunan ile başlayan felsefeyle birlikte doğanın çözümlenmesi ve nihai töz arayışı yerini çeşitli nedenler ve dolayısıyla ihtiyaçlarla birlikte insan konulu felsefeye yöneltmiştir. Bu anlam arayışındaki sıralama oldukça manidar ve önemlidir. Çünkü Ortaçağ felsefesiyle birlikte hakikat kendisini dini karakter olarak sunmuş, Antik Yunan geleneğinin hakikat doğrultusunda izlediği yol tersine işlenmiştir.

Hristiyan teolojisinin ilk zamanlarında kozmolojik ve teleolojik delillendirmeler nihai varlığa ulaşmada döngüsel hakikat yapısını gerekli kılmıştır. Çalışma sonunda ulaştık ki, Ortaçağ'ın sonları ve Modern Hristiyan döneme geçiş evresinde ise hakikatin üçe (Baba-Oğul-Kutsal Ruh) ayrılmış hali artık kimi Hristiyan filozoflarınca “üç ayrılmış eş değerli birliğin” ifadesi olduğu kabulü sorgulanarak bu dönemin filozoflarını Oğul ve Kutsal Ruh'a yöneltmiştir. Modern Batı düşüncesiyle birlikte Ortaçağ'ın Baba görünümündeki döngüsel yapılı hakikati, radikal olarak Protestan mezhebiyle birlikte görünen, kilise gücünü temsil eden Kutsal Ruh yıkıma uğramış; oğul görünümlü hakikat ise baba görünümlü hakikatten daha üstün kabul edilerek modern dönemin maddesel gelişiminin arkasında önemli motivasyon kaynağı olmuştur. Kökleri Antik Yunan geleneğine dayanan insan felsefesi modern dönemde Hümanizm ismini almıştır. Antik Yunan geleneğindeki insan felsefesi nihai tözün arkasındaki nihai varlığa benzeme amacını güden insan varoluşuna vurgu yaparken, Hümanizm ile birlikte nihai tözü keşfetmenin insan varlığını bulmadaki kuvveti simgelediği kabul görmüştür. Dolayısıyla Modern batı felsefesinde nihai varlığın, hakikatin görünümünü taşımadığı düşünülmüş ve terk edilmiştir. Yine çalışma sonunda ulaştık ki, Modern dönemin nihai gerçekliği dini anlamda Oğul görünümlü Hümanizmadan ve seküler anlamda ise Baba görünümlü hakikatin terk edilmesiyle düalist yapıdadır. Antik Yunan'da madde-form, idealar-gölgeler gibi hakikat ve görünümünün düalist yapısı felsefe geleneğinde devam

ettirilerek özne-nesne düalizmi şekline, Modern Batı döneminde büründüğü söylenebilir. Bu dönem bilimsel gelişmelerin meydana gelmesiyle özne-nesnenin, etkin-edilgen olarak ayrılmasıyla aynı şeydir. Tespitimize göre bu dönem insan, terk ettiği Babanın yerini alarak fark etmeden onu taklit etmiş, bir bakıma onu kıskanmıştır. Özne, her daim insan olurken nesne onun emrinde ve hizmetinde olan doğaya ve evrene ait bir görünüm olmuştur. Descartes'in temelini attığı analitik matematiğinde de daha somut şekilde görülen bilimsel gerçeklikte, bağımsız değişken rolü artık yeni dünyanın nedenleri iken, sonuç her zaman bağımlı değişken olmuştur. Antik Yunan'daki hakikat arayışı hakikatin nihai beklentisinde ilerlerken, modern batıda hakikat arayışı artan tatminsizliğin bir gerecidir. Ve hakikat yapısı bu dönem döngüsel değil ilerlemeci yapıdadır. Yine tespitimize göre nasıl ki Hristiyan teolojisindeki teslis itikadı modernizmle birlikte bir problem kabul edilerek radikal şekilde evrilmişse, postmodern dönemde de dini anlamda Baba görünümlü hakikat ve seküler anlamda Oğul görünümlü hakikat, düalizmi yerle bir edilmiştir. Artık hakikatin tekliği ve çokluğu dini çerçevede çözümlenmeye çalışılmış, seküler anlamda da hakikatin varlığı ve yokluğuyla birlikte hakikatin simgesel gücünün kaybedilişi çözümlenmeye başlanmıştır. İşte hakikatin simgeselliği çalışmamızın konusu olan Baudrillard'ın hakikate bakış açısını oluşturmaktadır.

Araştırmamızın sonunda gördük ki, Postmodern dönem hem nostalji hastalığı, hem ergen isyanının pençesindedir. Nostalji hastalığına tutulmuştur, çünkü hep kaybolan değerlerin acısını, yasını tutarken; ergen isyankarlığıyla geçmiş dönemlerin aksine gösterilmeyen cesareti ve duruşu objektif şekilde başlatan bir çağı karakterize etmiştir. Ancak bu dönem hala ergendir; toparlanmış, oluşmuş bir yöntem ve söylemlere henüz sahip değildir. Böylelikle postmodern dönemin sonrası hala bizler için perspektif alınamamaktadır. İsyankarlık, bu dönem felsefesinde o denli etkilidir ki Foucault ve Baudrillard tarafından postmodern düşünür olduklarını bile reddetmeleri şeklinde kendisini göstermektedir. Modern batı düşüncesinden, belirsiz ve dağınık düzlemdeki postmodern döneme geçişte yeni dönemin filozoflarını etkileyen ortak isim hiç şüphesiz Nietzsche'dir. Nietzsche'nin hakikati ne olursa olsun inkar etmesi postmodern filozofların hakikat söylemlerinin ilk adımını oluşturmuştur. Çalışmamız sonunda gördük ki, Baudrillard'ın hakikat iddiaları ontolojik ve radikal inkar üzerine değildir. O, çoğalan hakikatler ile mücadele etmez, aksine yok olan hakikat simgeselliğiyle birlikte orantılı olarak artan hakikat görünümüleriyle uğraşır. Ne Antik Yunan'daki madde düalizmi, ne

Modern dönemdeki özne-nesne düalizmi bu dönemde sürdürülmeden ve sınır tanımadan çoğalmaktadır. Bu çoğalan hakikatin önüne geçmek mümkün değildir. Çoğalan hakikatler ile birlikte artan hiçbir simgesellik de olmayacaktır. Dolayısıyla bu artış Baudrillard'ın deyiimiyle metastaz şekliyle kopyalanan gerçekliklerdir. Bu düşünce, yaşadığımız dünya içinde gerçekliğini korusa da metastaz yöntemli fraktal çoğalışın Hristiyan inanışındaki teslis itikadı ile birlikte başladığı söylenebilir. Hristiyan teologlarınca “üçün bir, birin üç eş değer cevher” oluşu Baudrillard'ın klonlama ile $1+1+1+...$ hücre çoğaltılması açıklamasıyla benzerlik göstermektedir. Günümüzdeki hakikat görünümündeki artışın önüne modern dönemde bilinçsiz şekilde de olsa Akıl nihayetiyle ket vurulmaya çalışılmışsa da önüne geçilememiştir.

Baudrillard özelinde söyleyebileceğimiz gibi postmodern zamanın hakikati içinde, bilinçsiz oluşan bir hakikat düalizminden bahsedilebilir. Baudrillard'ın tanımlamalarından ve betimlemelerinden anladığımıza göre hakikat ve tanrı aynı düzlemi çoğu zaman paylaşmaz, birbirinden oldukça ayrı kavramlar olarak kabul edilir. Çünkü Baudrillard sık sık hakikatin yok olduğundan bahsederken, Tanrı'nın varlığı ve yokluğu ile ilgili bir önerme sunmaz. Hakikati, modern dönemin aksine özne iktidarlığından uzaklaştırarak nesne-özne diyaloguyla işler. Nesne, özne ile ayartma amacıyla, baştan çıkarma oyununu oynarken kendisinde hala saklı kalan simgeselliği özneye ara ara açıklamakta ve kendini tanıtmaktadır. Böylelikle modern dönemin etken rolü nesneye, edilgen rolü özneye verilmiştir.

Yine tespitimize göre Tanrı ise hem simülasyon dışı olarak, hem özneye karşı nesne gibi ayartma işini başlatan hemde ara ara bu ayartmaya dahil olan bir varlıktır. Baudrillard, Tanrıyı öznenen uzaklaştırmanın faydasını, kötülük probleminde kurtuluşun bir teodisesini ortaya koyduğunu savunarak görmektedir. Ayartmanın mantığını kural üzerine oturtan Baudrillard, tanrıyı da bu iki kişilik oyuna dâhil eder ki kötülüğün kaçınılmaz varlığını her daim iyilikten daha güçlü görebilsin. İyiliği ise bilhassa modern zamanının ve diğer tüm felsefe geleneğinin özneci tarafının güç ve iktidar amacı olarak görmektedir. İyilik ve dolayısıyla iktidar ise çift yapılı kuralın aksine Yasa icat etmektedir. Yasa da, Modern dönemin siyaset felsefesinden güç alan, kapitalizmin oluşturduğu ve her toplumu ele geçiren tek yapı, kuralın dejenere halidir. Böylelikle Yasa her yere hakim olunca iyilik de her yere hakim yegane güç gibi algılanır. Yasa'yı özne temsil ederken, Kural her daim nesne-özne ve tanrı arasında oynanır. Yasa

her yere iyiliğin iktidarını ulaştırırsa da Baudrillard, istisnaların olasılıklardan ve kötülüğün de iyilikten her daim güçlü olduğuna inanmaktadır. Hakikatin, kimlerle ve ne zaman ortaya çıkacağı belli olmadığından, metafizik yerine patafizik, yani düşsel ve ironik şekilde çözümlenebilir. Bu yeni çözümleme mantığı, mesafe düzleminde herhangi iki noktanın yer yer aynı anda kendilerini gözlemleyeceğimiz vektörel ifadelerle birlikte, görünümlerden uzaklaşarak varlıklarını sürdürmeleridir. Böylelikle Patafizik ile bir hakikatin simgeselliği indirgenemez hale gelirken, bu indirgemenin kaçınmak için hakikat görünümüne asla müdahale edilemez. Radikal olan tüm tutumlardan arınık olan hakikat, yapı itibarıyla Antik Yunan dönemi hakikatine benzemektedir. Yani döngüseldir. Baudrillard'ın özelde hakikat söylemleri ile birlikte tüm söylemlerinde değişmez olan tek şey sınırlanamaz ve yalanlanamaz şekilde betimlenmeleridir.

Sonuç olarak Baudrillard'ın hakikat anlayışının pek de eleştirdiği modern dönem hakikat iddialarından farklı olmadığını tespit ettik. Baudrillard, düalizmin yeni dönemde hakikati barındıramayacağı fikrini savunsa da kendi oluşturduğu simgesel-simülakr düalizminden kaçamamıştır.

KAYNAKÇA

- Adanır, Oğuz, *Baudrillard'ın Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler* (2.Baskı), Dokuz Eylül Yayınları, İzmir 2004.
- Adler, Mortimer, *Dinde Hakikat: Dinlerin Çokluğu ve Hakikatin Birliği*, (1990), (Çev.: R. Yazoğlu, H. Aydeniz), Rağbet Yayınları, İstanbul, 2014.
- Anık, M., “Aykırı Bir Düşünür Olarak Jean Baudrillard ve Gösteriş Amaçlı Tüketim”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9, 2016, 441-453.
- Ayaz, Cemalettin İlker, *Küresel Toplumsal Hareketler Çerçevesinde Jean Baudrillard'ın Simülasyon Kuramının Uluslararası İlişkilere Yansımaları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2019.
- Aydın, Mahmut, (Ed.). *Hristiyan, Yahudi ve Müslüman Perspektifinden Dinsel Çoğulculuk ve Mutlaklık İddiaları* (1. Baskı). Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2005.
- Baudrillard, Jean, *Amerika*, (1986), (Çev.: Y. Avunç), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2013.
- Baudrillard, Jean, *Anahtar Sözcükler*, (2000a), (Çev.: O. Adanır, L. Yıldırım), Paragraf Yayınevi, Ankara 2005.
- Baudrillard, Jean, *Can Çekişen Küresel Güç*, (2015), (Çev.: O. Adanır), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2017.
- Baudrillard, Jean, *Cool Anılar I-II*. (1990b). (Çev.: A. Sönmezay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2014.
- Baudrillard, Jean, *Cool Anılar III-IV*. (2000b), (Çev.: Y. Avunç). Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2021.
- Baudrillard, Jean, *Cool Anılar V*. (2005), (Çev.: A. Sönmezay). Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2021.
- Baudrillard, Jean, *Çaresiz Stratejiler*, (1983), (Çev.: Oğuz Adanır), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2021.
- Baudrillard, Jean, *Foucault'u Unutmak*, (1977), (Çev.: O. Adanır), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2013.

Baudrillard, Jean, *İlahi Sol 1977-1984 Döneminin Günlük Olayları Hakkında*, (1985), (Çev.: Oğuz Adanır), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2015.

Baudrillard, Jean, *İmkansız Takas*, (1999), (Çev.: A. Sönmezay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012.

Baudrillard, Jean, *Karnaval ve Yamyam*, (2008b), (Çev.: O. Adanır), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2012.

Baudrillard, Jean, *Kötülüğün Şeffaflığı-Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme*, (1990a), (Çev.: E. Achor, I. Ergüden), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1995.

Baudrillard, Jean, *Kusursuz Cinayet*, (1994), (Çev.: N. Sevil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012.

Baudrillard, Jean, *Neden Her Şey Yok Olup Gitmedi?*, (2008a), (Çev.: Oğuz Adanır), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2012.

Baudrillard, Jean, *Nesneler Sistemi*, (1968), (Çev.: O. Adanır, A. Karamollaoğlu), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2008.

Baudrillard, Jean, *Sanat Komplosu-Yeni Sanat Düzeni ve Çağdaş Estetik I*, (1996), (Çev.: Oğuz Adanır), İletişim yayınları, 2005.

Baudrillard, Jean, *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, (1982), (Çev.: O. Adanır), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2021.

Baudrillard, Jean, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, (1976), (Çev.: O. Adanır), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2016.

Baudrillard, Jean, *Simülakrlar ve Simülasyon*, (1981), (Çev.: Oğuz Adanır), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2003.

Baudrillard, Jean, *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, (2004), (Çev.: O. Adanır), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2015.

Baudrillard, Jean, *Tam Ekran*, (1997), (Çev.: B. Gülmez), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.

Baudrillard, Jean, *Üretimin Aynası-ya da Tarihi Materyalist Eleştiri Yanılsaması*, (1975), (Çev.: O. Adanır), Dokuz Eylül Yayınları, İzmir 1998.

Baudrillard, Jean. *Baştan Çıkarma Üzerine*, (1979), (Çev.: A. Sönmezay). Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2014.

Belek, Melek, *Jean Baudrillard ve Postmodern Gerçeklik Üzerine Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2022.

Canpolat, Nesrin, “Michel Foucault”, N. Rigel (Ed.), *21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar Kadife Karanlık* (ss.75-139), Su Yayınevi, İstanbul 2005.

Canyılmaz, Sümeyra Rabia, *Jean Baudrillard Felsefesinin Metodolojik Analizi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2019.

Caputo, John D., *Hakikat Postmodern Çağda Bilgelik Arayışı*, (2022), (Çev.: Recep Yılmaz), Kapı Yayınları, İstanbul 2022.

Cevizci, Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları İstanbul 1999.

Cevizci, Ahmet, *Felsefe Tarihi*, Say Yayınları Ankara 2019.

Çam, Nihat, *Jean Baudrillard’ın Felsefesinde Gerçeklik Problemleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 2019.

Çelik, Ezgi Ece, *Günümüz Felsefesinde “Hakikat” ve Eylem Olanakları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2012.

Dağ, Ahmet, “Jean Baudrillard’da Simülatif Düzene Bir Başkaldırı Eylemi Olarak Terörizm”, *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 2017, 229-245.

Dağ, Ahmet, *İnsansız Dünya Transhümanizm*, Ketebe Yayınları İstanbul, 2022.

Dağ, Ahmet, *Jean Baudrillard’da Simülasyon Kavramını Temellendirme Çabası*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009.

Dağ, Ahmet, *Ölümçül Şiddet Baudrillard’ın Düşüncesi*, Külliyyat Yayınları İstanbul 2011.

Dikmen, Mustafa, *Jean Baudrillard ve Postmodernizm*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 2016.

Dikmen, Mustafa, *Michel Foucault ve Jean Baudrillard Düşüncesinin Karşılaştırmalı Bir Analizi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 2021.

Dursun, Abdurazzak, *Jean Baudrillard Bağlamında Modern Zamanlarda Varlık ve Özgürlük*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale 2018.

Ece, Ayhan, *Michel Foucault Düşüncesinde Söylem, Düzen ve Hakikat* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009.

Eroğlu, Özkan, *Baudrillard'ı Okumak*, Tekhne Yayınları İstanbul 2014.

Foucault, Michel, *Bilginin Arkeolojisi*, (1969), (Çev.:V. Urhan), Birey Yayınları, İstanbul, 1999.

Foucault, Michel, *Büyük Kapatılma*, (1954-1988), (Çev.: I. Ergüden, F. Keskin), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.1994

Foucault, Michel, *Cinselliğin Tarihi*, (1976-1984), (Çev.: H. Uğur Tanrıöver), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2007.

Foucault, Michel, *Deliliğin Tarihi*, (1961), (Çev.: M. Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara, 2006.

Foucault, Michel, *Hapishanenin Doğuşu*, (1975), (Çev.: M. Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara, 1992.

Foucault, Michel, *Kelimeler ve Şeyler İnsan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi*, (1966), (Çev.: M. Ali Kılıçbay), İstanbul, 2001.

Gane, Mike, *Jean Baudrillard: Radikal Belirsizlik*, (2000), (Çev.: A. Utku, S. Toker), De Ki Basım Yayım Ltd. Şti., Ankara 2008.

Hick, John, *İnançların Gökkuşağı Dinsel Çoğulculuk Üzerine Eleştirel Diyaloglar*, (1995), (Çev.: M. Aydın), Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2012.

Horrocks, Claire, *Baudrillard ve Milenyum*, (2000), (Çev.: K. H. Ökten), Everest Yayınları, İstanbul 2000.

İmamoğlu, Tuncay, *Modern Batı Düşüncesinin Felsefi Temelleri Din ve İnsan Algısı Üzerine Bir Değerlendirme*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2013.

Küçükalp, K. “Simülasyon Dünyasında ‘İnsanın Kendisi Olma’ Problemi”. *Çilingir Düşünce ve Kültür Dergisi*, 3, 2016, 11-14.

Küçükalp, Kasım ve Cevizci, Ahmet, *Batı Düşüncesi Felsefi Temeller*, İsam Yayınları Ankara 2019.

Marx, Karl, *Kapital I*, (1867), (Çev.: A. Bilgi), Sol Yayınları, Ankara, 2011.

Marx, Karl, *Kapital III*, (1894), (Çev.: A. Bilgi), Sol Yayınları, Ankara, 2011.

Marx, Karl, *Yabancılaşma*, (1927), (Çev.: K. Somer, A. Kardam, S. Belli, A. Gelen, Y. Fincancı, A. Bilgi), Sol Yayınları, Ankara, 2013.

Okullu, Şeyda, “Jean Baudrillard’ın Felsefesinde Kitle ve İnsan”, *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (22), 2019a, 72-111.

Okullu, Şeyda, *Jean Baudrillard’ın Düşüncesinde Tüketim Toplumu ve İnsanın Yeri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2019b.

Okuyan, Hümeysra, *Jean Baudrillard’ın Simülasyon Kuramının Temellendirildiği Argümanların Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018.

Okuyan, Hümeysra, Taslaman, Caner, “Jean Baudrillard’ın Simülasyon Kuramında Ayartma Kavramı”, *Uluslararası Din & Felsefe Araştırmaları Dergisi*, 1, 2018, 29-45.

Platon, *Devlet*, (t.y.), (Çev.: S. Eyüpoğlu, M. Ali Cimcoz), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2021.

Rousseau, Jean, *Toplum Sözleşmesi*, (1762), (Çev.: V. Günyol), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2021.

Şah, Umut, “Jean Baudrillard ve Simülasyon Kuramı”. *Online Psikoloji Dergisi*, 2015, 12-17.

Toffoletti, Kim, (2014). *Yeni Bir Bakışla, Baudrillard*, (Çev.: Y. Başkavak). Kolektif Kitap Bilişim ve Tasarım Ltd. Şti., İstanbul 2011.

Twain, Mark, *İnsan Nedir?*, (1906), (Çev.: E. D. İpekçi), Karbon Kitaplar Yayınları, İstanbul 2019.

Ürkek, Resul, *Jean Baudrillard ve Tüketim Toplumu*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2019.

Warburton, Nigel, *Felsefenin Kısa Tarihi*, (2011), (Çev.: G. Ateşoğlu), Alfa Basım Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul 2016.

Yaran, Cafer Sadık, (Ed.). *İslam ve Öteki*, (1. Baskı), Rağbet Yayınevi, İstanbul, 2018.

Yazoğlu, Ruhattin, Aydeniz, H, (Ed.), *Dini Çoğulculuk John Hick'in Düşünceleri Etrafında Tartışmalar* (ss.7-46), İz Yayıncılık, İstanbul, 2006.

Yibing, Zhang, *Postmarxist Temel Metinlerin Analizi Cilt II Derrida'nın Marx Hayaletleri Baudrillard ve Debord'un Yeni Toplumu*, (Çev.: A. Muhaddisoğlu). Canut Yayın Evi, İstanbul 2021.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Büşra ALTIN
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-posta Adresi	
Tarih	